

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ "ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ.,

ΑΘΗΝΑΙ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1941

ΑΡΙΘ. 19.

ΣΑΝ ΟΝΕΙΡΟΝ

Ποῦ εἶναι λοιπόν;

Τί ἀπέγινε; Ποῦ ἐπῆγε καὶ ἐκρύφθη-
κε καὶ δὲν εὐρίσκεται πουθενά;

Τόσον θόρυβον εἶχε κάμει ἄλλοτε. Τό-
σον πολὺ εἶχε ἀπασχολήσει καὶ τὴν στή-
λην αὐτὴν ἢ ἄρνησις. Καὶ τώρα... τώρα;
Μὰ ποῦ εἶναι λοιπόν ἡ ἄρνησις καὶ ἐξη-
φανίσθη ἀπὸ προσώπου Ἑλληνικῆς γῆς;

Ποῦ εἶναι λοιπόν οἱ ὕλισμοὶ καὶ οἱ ὀρ-
θολογισμοὶ καὶ αἱ διάφοροι ἀρνήσεις με-
τὰ τὰ διάφορα παχειὰ καὶ μεγάλα λόγια,
ποῦ ἤθελαν νὰ μᾶς πείσουν νὰ διώξου-
με τὴν Πίστιν ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας—δηλα-
δῆ, ἀκριθέστερον, ἀπὸ τὸ σαρκίον μας,
ἀφοῦ κατὰ τῶν ἀρνητῶν τὰς ἀπόψεις
δὲν ἔπρεπε κἄν νὰ γίνεται λόγος περὶ
ψυχῆς;

*

—Τὸ πῦρ δοκιμάσει!

Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Παύλου ἔγιναν καὶ
πάλιν πραγματικότης. Διότι ἡ φωτιὰ
τοῦ πολέμου, ποῦ ἐξέσπασε εἰς τὴν φι-
λειρηνικὴν μας χώραν τὴν 28 Ὀκτωβρί-
ου, εἶχε καὶ τοῦτο τὸ ἀποτέλεσμα: "Ὅτι
ἐδοκίμασε, μετὰ τὴν ἀλάθητον δοκιμασίαν
της, τὰ διάφορα ὕλικά ἀπὸ τὰ ὅποια
ἐπεχειρήθη νὰ οἰκοδομηθῇ ὁ περίφημος
πολιτισμὸς τοῦ περιφήμου εἰκοστοῦ αἰ-
ῶνος. Καὶ μόλις ἀντίκρουσε τὴν φωτιὰν
τῆς δοκιμασίας αὐτῆς ἡ ὕλιστικὴ ἄρνη-
σις τῆς Πίστεως, καπνὸς ἔγινε καὶ ἐξη-
φανίσθη. Ἄφαντος ἔγινε. Ἐγίνε παρελ-
θόν. Ἐμείνε ἀνάμνησις ἀπλῆ. Μόλις καὶ

μετὰ βίας ἐνθυμούμεθα, ὅτι ὑπῆρξε ἐπο-
χὴ κατὰ τὴν ὁποίαν κἄτι ὕλιστικαὶ ἀρ-
νητικαὶ θεωροῦνται....

*

"Ὅταν, τὴν 28 Ὀκτωβρίου τὴν θύραν
τῆς χώρας μας ἐκτύπησε, μετὰ ἓνα κτύ-
πημα ἀπαισίον, ἡ δοκιμασία ὑπὸ τὴν μορ-
φήν τῆς δολοφονικῆς εἰσβολῆς, ὀλοκλή-
ρος ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἠσθάνθη ὅτι εἰσ-
βολεὺς δὲν ἦτο μόνον ὁ τραγικὸς ἐκεῖνος
αὐθέντης τῆς Ρώμης. Εἰσβολεὺς ἦτο ὁ
ὕλισμος. Αὐτῆ, ἡ ὕλιστικὴ ἄρνησις, εἰς
ὅλην τὴν τὴν ἔκτασιν καὶ εἰς ὅλην τὴν
τὴν συνέπειαν. Διότι διὰ νὰ γίνῃ ἡ ἐγ-
κληματικὴ ἐκεῖνη εἰσβολή, ἔπρεπε πρῶ-
τα νὰ ὀλοκληρωθῇ ἡ ἄρνησις. Ἐπρεπε
νὰ ἐμφανισθῇ, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ εἰσ-
βολέως, ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἄρνησις κάθε
ιεροῦ καὶ ὀσίου. Ἡ ἄρνησις κάθε ἠθικοῦ
κανόνος ἀλλὰ καὶ κάθε Δυνάμεως ὑπερ-
ανθρωπίνης ποῦ ἐπαγρυπνεῖ διὰ τὴν τή-
ρησιν τῶν κανόνων αὐτῶν. Ἡ ἄρνησις
τοῦ πνεύματος. Καὶ ἡ τυφλὴ πίστις εἰς
τὴν ὕλην. Εἰς τὴν βίαν. Εἰς τὰ κανόνια.
Εἰς τὰς λόγχας. Εἰς τὰ ἀεροπλάνα. Εἰς
τὰ ὑποβρυχία. Εἰς ὅλα, τέλος πάντων,
τὰ ἐφόδια τῆς ὕλης.

Καὶ τὰ εἶχε μετὰ ἀφθονίαν τὰ ἐφόδια
αὐτὰ τῆς ὕλης ὁ εἰσβολεὺς. Καὶ ἦτο, ἀπὸ
ὕλιστικῆς ἀπόψεως, μαθηματικῶς βέ-
βαιον ὅτι ἡ εἰσβολή θὰ ἐπιτύχη. Καὶ ἐ-
πετέθη ἡ ἄρνησις, ὀλοκληρωμένη καὶ
συνεπῶς καὶ πάνοπλος. Καὶ ἐπετέθη διὰ

νά συντρίψη και νά κατακομματιάσει, μέ την ύλιστικήν ώμότητα νά σπάσει τά πάντα. Καί Ξσπασε.... τά μουτρά της!

*

—Θαύμα Θεοῦ!

Σάν δνειρον φαίνεται. "Ονειρον, πού μόλις πρό όλίγων ἐτών θά ἐθεωρείτο τολμηρόν, ίσως παράφρον. Καί όμως δέν είναι δνειρον. Πραγματικότης είναι. Πραγματικότης πού την ζώμεν, την αίσθανόμεθα μέσα μας, γύρω μας, παντού. 'Από τό μέτωπον ώς τά νησιά μας, από τά αντίσκηνα του φαντάρου, ώς τό κοσμικόν κέντρον της Λεωφόρου Πανεπιστημίου—ναί, είναι πραγματικότης, δέν είναι δνειρον—ή Πίστις ἐκδηλοῦται παντού. Τό "Όνομα, τό ὑπέρ πᾶν ὄνομα, ἀκούεται εις ὄλων τά χείλη. Κάθε σπίθα Πίστεως, κρυμμένη στήν στάχτη οίων—δήποτε ἐπιπολαιότητων του παρελθόντος, ζωντανεύει τώρα, ἐμφανίζεται και πλημμυρίζει τάς ὑπάρξεις ὄλων.

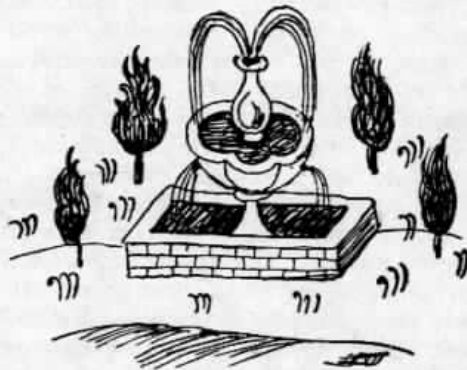
Προσπαθήστε τώρα, ἄν θέλετε, νά φέρετε εις την μέσην τά περασμένα, ξεχασμένα ὕλιστικά, τραγούδια! Τά ὄνόματα του Μπύχνερ ἢ του Χαίκελ, τούς ὕλισμούς μέ τίς μαίμοιδες και τούς ὕλισμούς τούς δῆθεν ιστορικούς. Προσπαθήσατε (ἔτσι γιά δοκιμή ἀπλῶς) νά φέρετε εις την μέσην τά περι παντοδυναμίας της ὕλης, του τομαριου, της κοιλιᾶς. Πέστε κάτι πού νά θυμίζει ἄρνησιν.

"Όπου δήποτε της 'Ελλάδος και ἄν κάμετε την δοκιμήν, θά ἴδητε τόν ὠκεανόν της Πίστεως νά καταπνίγη κάθε προσπάθειαν. Θά ἀκούσετε και αὐτόν ἀκόμη τόν τύπον του ἀρνητικου λογιου της περασμένης—περασμένης γιά πάντα—ἐποχής, νά προφέρη μέ σεβασμόν του Θεου—Σωτήρος τό ὄνομα.

Νά ἦσαν τώρα μαζί μας οἱ ἀπολογηταί της πίστεως τῶν περασμένων γενεῶν! Οἱ ἐπιστήμονες ἐκείνοι, σάν τόν 'Ιωάννην Σκαλτσούνην, πού ὠμιλοῦσαν περί πίστεως ἐνώπιον ἡμιμαθῶν πού ἐγελοῦσαν.... διότι δέν ἔνοιωθαν. 'Εκείνοι πού ἐπονοῦσαν διά τούς καγχασμούς τῶν ἐπιπολαίων! Νά ἦσαν τώρα μαζί μας, διά νά χαροῦν διά τόν θρίαμβον της Πίστεως, διά την συντριβήν της ἀρνήσεως, μέσα εις την κοινωνίαν μας!

'Αλλά είναι μαζί μας. Καί χαίρουν και ἀγάλλονται μαζί μας. Καί μαζί μας εὐλογοῦν την δοκιμασίαν της 28ης 'Οκτωβρίου. Καί μαζί μας νοιώθουν την σπουδαιότητα του ἀγῶνος μας, σπουδαιότητα πού ξεπερνᾷ τά σύνορα της 'Ελλάδος, και δίδει εις την 'Ελλάδα τόν προορισμόν, νά κηρύξη του Πνεύματος την δύναμιν εις την οἰκουμένην ὀλόκληρον.

Καί, μαζί μέ τόν Κυβερνήτην της χώρας αὐτῆς, προσκαλοῦν ὄλους μας, νά εὐχαριστήσωμεν τόν Θεόν, διότι τέτοιον προορισμόν ἔταξεν εις την 'Ελλάδα!

Τὸ θέατρο τῆς ζωῆς

ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

Τὸ θέατρό μας μεταφέρεται. Πλήρης ἀλλαγὴ σηηκικῶν. Γίνεται περιοδεύον, μὲ τραῖνο (ἴπποι 8 ἄνδρες 16) μὲ καμὸνι ταλαντεύομενο σὲ ἀπίθανες κορδέλλες τῶν Ἑπαιρωτικῶν βουνῶν, φορτῶνεται σὲ μουλάρια, σέρνεται μὲ τὸν ἀραμπᾶ. Ἄρμα τοῦ Θεσπιδος!

Αὐλαία: ἀντίσκηνο. Ἐποχὴ: πολεμικὴ. Κοστοῦμα τοῦ οἴκου «Γενικαὶ ἀποθήκαι ὑλικοῦ Στρατοῦ». Ἐπιπλώσεις σάγματα ἡμιμόνων, κιδῶτια πυρομαχικῶν. Πρόσωπα... ὑποχρεωτικῶς ἀξύριστα, ἀγροειμμένα, βουτηγμένα στὴν ἀγανάκτησι μπροστὰ στὴν ἀδικία, Ἰλαρὰ καὶ μειδιῶντα μπροστὰ στὴν ἀνδρεία Κενταύρων καὶ παντοειδῶν θηρίων ἐνδυνθέντων τὴν Ἱταλικὴν στολὴν καὶ ἀπεκδυθέντων καθε ἔννοιαν πολιτισμοῦ καὶ ἀξιοπρεπείας. Ἡ διακόσμησης προσφέρεται πλοῦσια ἀπὸ τὸ ὄμμα φθινόπωρο τῆς ἡπειρωτικῆς γλωρίδος. Φτέρες στὴν ἀπόχρωσι παλιοῦ χρυσαφιοῦ, ἱτιές μὲ τὸ φιλόλιγνο παιχιδιάρικο φύλλωμά τους, ροζιασμένοι πλάτανοι, ξεφυλλισμένοι. Καὶ πέρα ψηλά στὸν λυπημένο γιὰ τὴν ἀδικία Ἑλληνικὸ οὐρανό, τὰ πουλιὰ φεύγουν, σιαγμένα ἀπὸ τὸν περιεργο κρωγμὸ τοῦ νέου ὄρνου πὸν βλέπουν στὸν οὐρανὸ νὰ τευτῶν τὰ ἀκαμπτα φτερά του..... χόρ-χόρ-χόρ.... βουίί!...!

—Κύριε Οὔτι, φόρεσε τὸ κράνος σου καὶ πέσε στὸ ὄρυγμα, γιατί ἀρχίζει ἡ παράστασις. Τὸ γκόγκ (νὴ τὸν Δία πολὺ δυνατὸ γκόγκ αὐτό) θὰ χτυπή.....

...Βουούμπ!... βουούμπ!.... βούμπ-βούμπ βούμπ!.... βουούμπ!....

—Ὡ-αα! ἀδέξιοι, σκάρτοι!

...Ὅλοι καλά;

Δόξα σοι ὁ Θεός!

...Στὸ βάλτο πέσαν ὄλες! Γύρω κεντημένη ἡ ἀμμουδιά μὲ τοὺς ἄσκοπους κρατῆ-

ρες: «γιὰ νὰ φυτέψουν ἀμπέλια οἱ κληροῦχοι τῆς μεθορίου», ὅπως λέει ἓνας σπιρτόζος δεκανέας.

Ἡ γέφυρα ὅπως καὶ πρὶν γερὴ στὴ θέσι της. Ἐνας καθαλάρης, λένε, βαδίζει ἀπ' τὴ μὰ ἄκρη της ὡς τὴν ἄλλη, ἀπάνω σὲ ἄσπρο ἄτι, (τὸ εἶπε, λένε, ὁ Ἱταλὸς πὸν κατέβηκε νὰ χτυπήσῃ τὴ γέφυρα στὰ πενήντα μέτρα) ἀπλώνει τὸ χέρι, καὶ οἱ μπόμπες φεύγουν ὀλόγυρα ἀνίκανες νὰ καταστρέψουν.

—Ὁ Ἄη-Δημήτρης, λένε τὰ φανταράκια μας μὲ πεποιθήσι. Τὸ ἀκούω, κ' ἀναζητῶ τὸν ἀρηγή, τὸν τύπο πὸν σὲ κάτι τέτοιες περιστάσεις εἶν' ἔτοιμος ν' ἀμφισβητήσῃ, νὰ ἐκφράσῃ τὸ σκεπτικισμό του. Ἀλλὰ δὲν τὸν βλέπω πούθενά. Ἀνύπαρκτος λοιπὸν; Ἐτοί φαίνεται. Τοῦλάχιστον ἐδῶ πάνω. Ἀλλὰ κ' αὐτοῦ κάτω στὴν Ἀθήνα ὑποθέτω πὸς καὶ παρόμοιο θὰ συμβαίη. Ὅσο γιὰ ἐδῶ, σὰς ἐπαναλαμβάνω τὴ διαβεβαίωσι, μὲ προσωπικὴ εὐθύνη. Ἐκεῖνη τὴν παλιὰ ἀρηγητικὴ καὶ ὑλιστικὴ νοοτροπία τὴν πῆρε ὁ ἀέρας πὸν φυσάει ἐδῶ πάνω στ' Ἀλβανικὰ βουνά. Κι' εἶναι, ξερετε, πολὺ δυνατὸς αὐτὸς ὁ ἀέρας. Ἀέρας πίστεως.

Ἐτοί, κ' ἡ στήλη αὐτὴ θ' ἀφήσῃ τώρα τὴν ἀναζήτησι τὸν περιπτώσεων, ὅπου ἡ ζωὴ γελιοποιεῖ τίς ὑλιστικὰς προκαταλήψεις, καὶ θὰ πῆ αὐτὸ τὸ ἄλλο, αὐτὸ πὸν βλέπει κάθε μέρα ἐδῶ πάνω.

Τώρα, ἂν δὲν τὰ πῆ μὲ ὕψος φροντισμένο, τί νὰ γίνῃ; Ἐδῶ δὲ γράφει κανεὶς σὲ γραφεῖο. Γράφει ἀπάνω στὸ πυροβόλο. Κι' ἔπειτα, ὅταν μιλάῃ ἡ πραγματικότης.... Ὅταν παίρνουν τὸ λόγο τὰ γεγονότα,..... Κι' εἶναι πολλὰ τὰ γεγονότα ἐδῶ πέρα. Πλοῦσια ἡ πραγματικότης. Δὲ χροιάζεται νὰ σκοπισθῆς πολὺ. Ρίχνεις μὰ ματιὰ σὲ λίγες ὥρες ζωῆς, θιμάσαι, ἂς πούμε, τὴ χθεσινὴ σου μέρα, καὶ τὸ «Θέατρο» εἶν' ἔτοιμο κιάλας.

*

Ἡ ψιλὴ ἀδιάκοπη βροχοῦλα μουλιάζει τὸ ἀργιλλῶδες χῶμα καὶ τὸ μεταβάλλει σὲ μαστίχι χιώτικο. Γιὰ δρόμο ἐδῶ ἀπάνω μὴ μιλάτε καθόλου. Ἐνα μίγμα γλυστερὸ τὸν σκεπάξει, μὲ μοναδικὸ σκοπὸ νὰ σοῦ γεμίξῃ καὶ τίς μπόμπες ὡς τὸ γόνατο μὲ βρομώλασπῃ.

Τὰ μεταγωγικά δὲν ἔχουν φτάσει στὸν οὐλαμό. Καὶ τὰ πυροβόλα μας πρέπει νὰ πάρουν ἐξάπαντος ἴσαμε τὸ βράδυ τῆ θείσι τους στὸ πυροβολεῖο, ἀπάνω στὸ ἕψωμα ὑπ' ἀριθμὸν τάδε. Τὰ αὐτοκίνητα ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἀπεγνωσμένη προσπάθεια, ἔπειτα ἀπὸ ντελαπαρίσματα σὲ γκρεμινούς πούφεραν τὴν ψυχὴ τοῦ ὁδηγοῦ στὰ δόντια, δὲν προχωροῦν ἄλλο. Κι' ἀπὸ δῶ;

—Θὰ πᾶμε ὀπωσδήποτε, κύριε συνταγματάρχα!

Καὶ μὲ βωδάμαξες ἀκόμη.

Ἀλήθεια, οἱ λησμονησμένες βωδάμαξες. Μεταφορικὸν μέσον ἢ νεκρὸν φροτῖον ἀνοικονόμητο; Σημπαγῆς ξύλινος τροχός, λὲς φτιαγμένος γιὰ νὰ μὴν κιλᾶ μὰ νὰ φντεῦεται στέρεα στὴ λάσπη. Κινητήριος δύναμις ἢ ἀκατάβλητη δύναμις τῶν βωδιῶν μὲ τὸ σταθερὸ τους ἀργὸ βῆμα καὶ τὸ εἰρημικὸ τους βλέμμα, καὶ ἡ -δική μας ἀδάμαστος ἐπιμονὴ ν' ἀνεβάσουμε στὸ ἕψωμα τὸ πυροβόλο. Ἀρχίζει ἡ ἀνάβασις στὴν στιγμή πού ὁ συννεφιασμένος οὐρανὸς ἔχει γύρει τὸ ποτιστήρι του ἀπάνω στὴ ράχη μας. Στὸν ἴσιο δρόμο καὶ στὸν ἀνήφορο, φορτωμένο καὶ ξεφόρτωτο, τὸ βῶδι πάντα μὲ τὸν ἴδιο ρυθμὸ πηγαίνει, σύμβολο ὁσοῦ τῆς στέρεως δουλειᾶς. Μὰ ἐμεῖς βιαζόμεστε. Πρέπει νὰ φτάσουμε γρήγορα στὸ ἕψωμα καὶ ἡ νύχτα ἀρχίζει ν' ἀπλώνεται. Ἡ θέσις μας εἶναι ἀκόμη μακριά. Οἱ ἄνδρες μουσκεμένοι ἀπὸ τὴ βροχὴ βουτᾶνε μέσ' τὴ λάσπη ὡς τὸ γόνατο. Κι' ὅμως τὸ κουράγιο τους ἀτελείωτο. Τὰ χωρατὰ τους δίνουν καὶ πέρνουν. Τὰ βῶδια προχωροῦν στὴν πλαγιά μὲ τὸν ἴδιο ἀργὸ βηματισμό. Δὲν καταλαβαίνουν τ' ἀφιλότιμα γρῦ ἀπὸ πόλεμο. Καμμιά μεταβολὴ στὸ ρυθμὸ τους. Κάπου ὅμως τὸ τράβηγμα γίνεται ἄλλος καὶ γι' αὐτὰ. Τώρα τὰ κάρορα κόλλησαν. Κάθε ρόδα κι' ἓνα βουνοῦ λάσπη.

Καὶ ἀρχίζει μέσα στὴ νύχτα καὶ στὴ βροχὴ ἡ μεγάλη προσπάθεια. Οἱ πυροβοληταὶ πιάνουν τὶς ρόδες. Τὰ ζῶα, πεσμένα στὰ γόνατα ἀγωνίζονται νὰ σηκώσουν τὸ ἀσήκωτο φορτίο τους. Ἡ βροχὴ, σωστὸς καταράχτης. Ἡ νύχτα μᾶς ἐτύλιξε σὲ ἀδιαπέραστο πιά σκοτάδι.

...—Διὰ βραχιόνων! ἐμπρὸς παιδιά!

Τὰ βαριά κομμάτια τοῦ καρονιοῦ γίνον-

ται βαρύτερα, καθὼς γλιστροῦν οἱ μοχλοὶ τους ἀπὸ τὰ δάχτυλα, καθὼς κολλοῦν τὰ πόδια στὴ λάσπη.... Κάποιος ἔπεσε... Προσοχή!... Μὲ τὸ κλεφτοφάναρο φωτίστηκε γιὰ μιὰ στιγμοῦλα ὁ τόπος. Εὐτυχῶς δὲν χτύπησε.

Ἡ βροχὴ δυναμώνει, ἀρχίζει καὶ τὸ βραδυνὸ κρύο.... Μὰ τὸ πυροβόλο πρέπει νὰ στηθῇ. Αὐτὸ ξέρομε πὼς πρέπει νὰ στηθῇ τὸ πυροβόλο μας. «Ἡ συνέχεια τῆς μεταφορᾶς ἀδύνατος», θᾶλεγε ἓνας παρατηρητῆς, ἓνας ἀδιάφορος τρίτος.

Ἀδύνατος; Καὶ ὅμως θὰ συνεχίσουμε. Ἔτσι κάνουμε ἐμεῖς τὸν πόλεμο. Ὅχι μόνον στὴν ἐξόρησι ἥρωες, μὰ καὶ στὶς δύσκολες στιγμὲς πού ἡ ἀπελπισία εἶναι ἔτοιμη νὰ γεμίσει τὴν καρδιά. Πόση παλληκαριά χρειάζεται γιὰ νὰ μὴν παραδώσης τὴν ψυχὴ σου στὸ ἀνυπέροκλητο; τότε ἡ πίστις θεωρεῖται καὶ ζωογονεῖ. Κάνει τὰ ἀδύνατα δυνατά. Καὶ τοῦτος ὁ πόλεμος ὅλο ἀδύνατα κατορθώματα εἶναι.

...Ἐμπρὸς πάλι!! Ὁ φακὸς φωτίζει μὲ τὸ μικρὸ του φῶς τὶς σκιὲς πού τριυλίζου ἀπάνω στὴν λάσπη τῆς πλαγιάς. Ὅσοι δὲν βαστᾶνε τὸ σιδερένιο κομμάτι βαστᾶνε τοὺς ἄλλους πού τὸ σηκώνουν, ἀπὸ τὶς μασχάλες.

... Ἀκόμη λίγο παιδιά... Διακόσια μέτρα... Κουράγιο... Ἄντε παιδιά... Κοντεύουμε....

...Φτάσαμε... Εἶναι ἀπίστευτο πὼς φτάσαμε στὸ πυροβολεῖο... Κάτω ἀπὸ τὰ ἀντίσκηνα τώρα, πνιγμένοι στὴ λάσπη συγυρίζομαστε ὀπως-ὀπως. Ἡ μπότα μου ἔχει πάθει νύλες. Ἡ σόλα τῆς ἔμεινε στὸ βῆθος κάποιας λάκας. Ἐνα σημειωματάρχο ἔλιωσε στὴν τσέπη μου, καὶ τὸ κουτί τὰ σπέρτα, πολῦτιμο εἶδος ἐδῶ πάνω, διελύθη.

Στὸ σκοτάδι ἀναζητοῦνε οἱ ἄνδρες τὸ γυλιὸ γιὰ νὰ ἀλλάξουν ὅσα βρεμμένα μοτροῦν. Τὶ ἀνακούφιση τὸ στεγνὸ ροῦχο στὴν βρεμμένη καὶ ταλαιπωρημένη σάρκα! Ἐνα μικρὸ πράγμα, ἓνα στεγνὸ ροῦχο πόσο ξεκουράζει, ἀρκεῖ ἡ ψυχὴ νὰ μὴν εἶναι κουρασμένη. Ὁ ὕπνος ἀρχίζει νὰ ἔρχεται βιαστικός, ἔρχεται νὰ ξεκουράσῃ ἀνθρώπους, πού κἀνανε, ὅπως ἡ καρδιά τους ἤθελε, ἐκεῖνο πού λένε καθήκον.

Σύπνησα... από τὸ πανί τοῦ ἀντίσκηνον περνάει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ὁ λιγώροφος ὕπνος ξεκούρασε τὰ κουρασμένα μέλη μου. Ἡ βροχή ἔχει πάψει. Σήκωσα τὴν ἄκρη τοῦ ἀντίσκηνον ἢ μέρα χαράζει παρήγορη, φρωτεινή. Ἄπ' τὴν ἀνατολή ὁ οὐρανὸς μιλάει γιὰ καλωσύνη... Ἴσως βγῆ κι' ὁ ἥλιος. Πόση χαρὰ ἢ καλωσύνη τοῦ καιροῦ ὕστερα ἀπὸ τὴ μπόρα καὶ μὲ πόσο δέος δὲν νοιώθεις, σὲ κατὰ τέτοιες περιστάσεις, ἀνθρώπε, τὴν ἐξάρτησί σου ἀπὸ τὸν Δημιουργὸ τοῦ Φωτὸς καὶ τῆς ἡμέρας!...

... Μὰ οἱ ἄνδρες; Πῶς πέρασαν ὕστερα ἀπὸ τέτοια νύχτα...; Νὰ μὴν κρύωσε κανεὶς; Μὴν ἔλθῃ καιμιά πούντα σὲ κανένα; Ἔχεις τὴν φροντίδα γιὰ τόσες ψυχές... Οἱ σκέψεις αὐτὲς δὲν εἶχαν φτερουγίσει ἀκόμη ἀπὸ τὸ μυαλό μου, ὅταν ἀπὸ τὸ πλαϊνὸ ἀντίσκηνο, θερμὴ καὶ χαρωπὴ, παλλόμενη ἀπὸ τὴν δύναμι τῆς νιότης, γεμάτη ἐλπίδα καὶ πίστη, ἀκούγεται δυνατὴ μὴ ψαλμωδία ἀπ' τὰ στόματα τῶν πυροβολητῶν μας. ...Δόξα Σοι τῷ δεῖξαντι τὸ Φῶς!...

Ἀνατρίχιασα... Ἦταν Κυριακὴ... Ἄ-

πὸ πέρα στὴν ἀνατολὴ ὁ ἥλιος μᾶς ρίχνει κίολας παρήγορες καὶ θερμὲς μέσα ἀπὸ ἀραιὰ σύννεφα τῆς ἀκτίνες του. Τὸ τοπίο ποῦ χτές ἦταν σωστὴ κόλασις, ἡμέρειασε μὲ μιὰς.

Πόσο ταιριάζει ἡ ἀνατολὴ αὐτὴ τοῦ ἄστρου τῆς ἡμέρας, ὕστερα ἀπὸ τὴν δύσκολη νύχτα, μὲ τὴ θερμὴ ἐκδήλωσι τῆς πίστεως τῶν παληκαριῶν, ποῦ θυμῆθησαν προῖ-προῖ πὼς σήμερα εἶναι Κυριακὴ.

Σὰν ὄνειρο γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔρχεται στὸ μυαλό μου ἡ εἰρηνικὴ Κυριακάτικη Ἀθήνα μὲ τὴν πλούσια χριστιανικὴ ζωὴ... Ἀκούω τὴν ψαλμωδία νὰ γίνεται ζωηρότερη. Ἡ δοξολογία δυναμώνει... Ἀπὸ τ' ἀντικρινὸ ἀντίσκηνο ξεπετάχτηκαν κι' ἄλλοι πυροβοληταί, καὶ μπῆκαν στ' ἀντίσκηνο ποῦχε τὴν εὐσεβῆ πρωτοβουλία. Ἀφίνω κι' ἐγὼ τὴν νοσταλγία μου καὶ πετάγομαι μὲ τὰ παιδιὰ... Καὶ ἔτσι στομιωγμένος, μὲ καταργημένη, ἀπὸ τὴν ἀγαθότερη αἰτία, τὴν ἱεραρχία, γιόρτασα μιὰ πολεμικὴ Κυριακὴ..

ΟΥΤΙΣ

ΠΑΤΡΙΔ' ΑΚΡΙΒΗ ΜΟΥ

Πατριδ' ἀκριδὴ μου, γλυκειά μου Πατρίδα, γαλάζια μου ἀγάπη, Ἑλλάδα χρυσή, τοῦ κόσμου ὀδηγῆτρα, φεγγόβολη ἀχτίδα, Ἐσύ 'σουν καὶ θάσαι γιὰ πάντοτ' Ἐσύ.

Ἄχ πόσο λατρεύω τὴ θεία θωριά Σου, γαλήνη γεμάτη, κι' ἀπλότη, καὶ φῶς, π' αἰώνια φαντάζει σὲ κάθε μεριά Σου ἢ ἕνας Περθενώνας ἢ κάποιος σοφός.

Μὰ βάρβαρα μάτια κυττοῦν καὶ ζηλεύουν τὴν τόση ὀμορφιά σου, τὴν ὄνειρευτὴ καὶ χέρια πιδ βάρβαρα πάλι γυρεύουν βαριές ἀλυσίδες νὰ πλέξουν γι' αὐτὴ.

Μὰ νά! ξεπετιοῦντ' ἀπὸ κάθε γωνιά Σου Λεωνίδες, Σουλιῶτες, καινούργιοι κι' ὄρμου. Πατριδ' ἀκριδὴ μου, εἴν' ἡ δόξα κοντά Σου! μὴ σκιάζεσαι! ἤρωες γιὰ Σὲ πολεμοῦν.

Ὅρθῃ σὰν καὶ πρῶτα! κι' Ἐκεῖνος ποῦ βλέπει μὲ τ' Ἅγιο Του μάτι, τοῦ δικίου τὸ φῶς, μὲ δάφνης κλωνάρια, στεφάνια Σου πλέκει! στὸ πλάι Σου στέκει Ἑλλάς κι' ὁ Θεός.

Επίκαιρα

ΕΥΧΗ ΚΑΙ ΒΕΒΑΙΟΤΗΣ

Τὸ ἔθιμον πᾶν εὐχῶν «ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει» ἀποκτᾶ διὰ τὴν Ἑλλάδα ὄλως ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα κατὰ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ 1941. Εὐρίσκει τὸ ἔτος αὐτὸ τὴν Ἑλλάδα ἐμπόλεμον, καὶ δὴ κατὰ ἓνα τρόπον πρωτοφανῆ ἴσως εἰς τὴν ἱστορίαν της. «Μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην» εἰρηνικὴ ἡ χώρα αὐτὴ ἔκαμε ὅ,τι ἠμποροῦσε διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν πόλεμον, ὑπέστη ἀγογγύστως παντὸς εἶδους ἀδικίας καὶ μὲ πάντα τρόπον ἀπέδειξε τὴν ἀγάπην της διὰ τὴν εἰρήνην. Ἄλλ' οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι κάθε χαλινὸν ἠθικῆς ἐπέτασαν καὶ μόνον γνώμονα τῆς ζωῆς τῶν ἔχουν τὴν βίαν καὶ τὸ ἔγκλημα, ἀπεπειράθησαν μίαν αὐτὸ τοῦτο δολοφονικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς χώρας αὐτῆς. Ἄλλ' ἴσως τὸ γνωστὸν ρητὸν «Ἄλκων ὄρωσε καὶ ἀνέσκαφεν αὐτὸν καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον ὃν εἰργάσατο» σπανίως ἐφαρμόζεται, προκειμένου περὶ λαῶν ὀλοκλήρων, ὅσον εἰς τὴν παρούσαν περίπτωσιν. Καὶ τὸ τέλος τοῦ 1940 εὐρίσκει τὸν ἐπιδρομέα εἰς μίαν κατάστασιν πού κινεῖ τὸν γέλωτα τοῦ κόσμου ὀλοκλήρου, ἐνῶ τὸ θῦμα τῆς ἐπιδρομῆς εὐρίσκει τὸ ἔθνος μας δοξασιμὸν εἰς τὴν ὕψηλιον, μὲ ἔκδηλον ἐπάνω του τὴν θαυματουργὸν προστασίαν τῆς δυνάμεως ἐκείνης, ἡ ὁποία εἶναι ἡ προσωποποίησις τοῦ Δικαίου.

Νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ προστασία αὐτὴ, συνεχιζομένη καὶ κατὰ τὸ 1941, αὕτη εἶναι ἡ εὐχὴ ὄλων μας, πρὸς ὄλους μας διὰ τὸ νέον ἔτος. Ἡ μάλλον δὲν εἶναι ἀπλῶς εὐχή. Εἶναι βεβαιότης. Ἡ βεβαιότης, ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἡ Ἑλλάς θὰ ἀπολαύσῃ τὴν ἴδιαν θαυματουργὸν προστασίαν ἐπάνω της. Ἴσως νὰ χρειασθοῦν νέαι δοκιμασία, καὶ νέοι ἀγῶνες. Ἄλλὰ εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς ἡ Ἑλλάς δὲν θὰ εἶναι μόνη. Σύντροφόν της καὶ σκέπη της θὰ ἔχη τὴν αὐτὴν Δύναμιν, ἡ ὁποία ἔως τώρα κατὰ τὸσον θαυμαστὸν τρόπον τὴν ἐπροστάτευσεν.

Τῆς εὐχῆς καὶ τῆς βεβαιότητος αὐτῆς ἐκδήλωσις ἄς εἶναι καὶ αἱ γραμμαὶ αὐται, ἔκφρασις, ἐπὶ πλεόν τῶν σκέψεων πού συνοδεύουν εἰς τὸ πεδίον τοῦ ἀγῶνος, τοὺς στρατευθέντας ἀναγνώστας καὶ συντάκτας τοῦ περιοδικοῦ τούτου.

ΔΥΟ ΛΟΓΟΙ

Δὲν ἔχασε τὴν ἐπικαιρότητά της, οὔτε θὰ τὴν χάσῃ ἄλλως τε ποτέ, ἡ ραδιοφωνικὴ ὁμιλία τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐθνικῆς μας Κυβερνήσεως, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κορυθαῆς ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Παραβαλλομένη μὲ τὴν ὁμιλίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἰταλικοῦ φασισμού ἀποδεικνύει τὴν ἀβυσσον πού χωρίζει τοὺς δύο ἀνδρας μεταξύ τῶν, τὴν καταπληκτικὴν ἀντίθεσιν, χαρακτηριστικὴν τῆς ἀντιθέσεως δύο ὀλοκλήρων κόσμων. Καθ' ἦν στιγμὴν ὁ εἰς ὕβριζει καπηλικῶς καὶ ἠτῶμενος ἀπειλεῖ καὶ καυχαιολογεῖ κατὰ τρόπον αὐτὸ τοῦτο κωμικοτραγικόν, ὁ κυβερνήτης τοῦ ἔθνους τὸ ὅποιον καταγεῖ ἓνα τῶν λαμπροτέρων θριάμβων τῆς ἱστορίας, ὁμιλεῖ μὲ τρόπον τῶσον σεμνόν, τῶσον μετρημένον, τῶσον γεμάτον ἀπὸ ἀνωτέραν πνοῆν, ὥστε νὰ ἀποτελῇ, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν, μίαν νίκην ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ πεδίου τοῦ ἀγῶνος. Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ ἀνλεχθῆναι, ὅτι ἡ ὁμιλία αὕτη ἀποτελεῖ κείμενον «κλασσικόν πού θὰ ἀξίει νὰ τὸ μελετοῦν, καὶ θὰ τὸ μελετοῦν αἱ ἐπόμενα γενεά.

Δύο ὁμιλία—δύο κόσμοι. Ἐκεῖ ὁ κομπορημῶν φαναρισμὸς καὶ τὸ κακόβουλον μῖσος ἐνὸς ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ ἀποτελέσῃ τὸν τύπον πού περιέγραψε ὁ Μακιαβέλλι, τὸν τύπον τοῦ κυβερνήτου—ἐγκληματίου. Ἐδῶ τὸ ταπεινόν, ἡρεμῶν, ψύχραιμον, νοικοκυρεμένον ὕφος τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἡγείται ἐνὸς ἀγῶνος ἱεροῦ, καὶ, βλέπων τὸν ἀγῶνα δικαιοῦμενον ἐτοιμάζεται διὰ τὴν συνέχειαν τοῦ ἀγῶνος καὶ μεριμνᾷ διὰ τὴν κατοχύρωσιν τῆς πνευματικῆς, ἐκπολιτιστικῆς σπουδαιότητος του. Ὅσοι θὰ διαβάσουν τοὺς δύο λόγους εἰς τὸ μέλλον, θὰ ἐννοοῦν ἀμέσως ὠρισμένα πράγματα διὰ τὴν κατανόησιν τῶν ὁποίων, ἄλλως, δὲν θὰ ἐπὶήρκουν, ἴσως, τόμοι ὀλοκλήροι!

ΠΑΡΗΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΟΡΜΗΣΙΣ

Σύσσωμον τὸ ἔθνος, ὡς ἓνας ἀνθρώπων, ἐξηγέρθη πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς καὶ περιφρούρησιν τῆς ἱερᾶς προγονικῆς του κληρονομίας. Ἡ ἐκδήλωσις αὕτη, ἐκδήλωσις ζωντανίας καὶ πνευματικῆς εὐεξίας, κατέπληξεν ὄλον τὸν

κόσμον, αλλά και ημάς τους ίδιους. Ήξε-
πλάγημεν και ήμεις, διότι έμπρός εις τὰ
μάτια μας άπεκαλύφθη αίφνης ένας έλλη-
νικός λαός παλλόμενος από ένθουσιασμόν
και άγνην ιδεολογίαν, εις βαθμόν πού πολ-
λοί δέν θά έπερίμεναν.

Τό γεγονός τούτο, χαρμόσουν αυτό καθ'
έαυτό και διά τὰ σωτήρια άποτελέσματά
του, έχει ακόμα και μίαν άλλην ευχάριστον
άποψιν. Τήν άποψιν τής ένθαρρύνσεως ό-
λων εκείνων όσοι ήγωνίσθησαν και έμυχθη-
σαν διά τήν πνευματικήν καλλιέργειαν τού
λαού μας. Διότι άποδεικνύεται, πράγματι,
ότι όλη εκείνη ή προσπάθεια πού κατε-
βλήθη κατά τὰ τελευταία αυτά χρόνια, τό-
σον από τήν Πολιτείαν, όσον και από τους
χριστιανούς πνευματικούς έργάτας τού τό-
που, διά νά καλλιεργηθί εις τήν συνείδη-
σιν τού λαού ό σεβασμός πρós τās άνωτέ-
ρας αξίας, ένώ ίσως δέν έφαινετο άποφέ-
ρουσα πλουσίους καρπούς, έν τούτοις εις
τήν πραγματικότητα ήτο έκτάκτως άποτε-
λεσματική. Η δοκιμασία πού μας έπεβλή-
θη αίφνιδίως, ήρκεσε διά νά έλθη εις τήν
έπιφάνειαν όλος ό θησαυρός ό όποίος από
έτους εις έτος άπεθησαυρίζε εις τήν καλ-
λιεργουμένην έλληνικήν ψυχήν.

Είναί τούτο, έπαναλαμβάνομεν, μία ένί-
σχυσις, παρηγορία και παρόρμησις δι' ό-
λους τους πνευματικούς ανθρώπους τής χώ-
ρας μας, όσοι συνέβαλαν καθ' ολονδήποτε
τρόπον εις τό λαμπρόν αυτό έργον. "Ας
ρίπτεται ό σπόρος και άς σκεπάζεται υπό
τό έδαφος. Θά έλθη ό καιρός πού θά φανή
πλουσία και άφθονος ή καρποφορία.

ΚΑΠΟΤΕ....

Υπήρξε μία έποχή, κατά τήν ό-
ποίαν και εις τόν τόπον μας ήτο τής μό-
δας ή εις βάρος τών χριστιανικών ιδεών
ειρωνεία και έθεωρείτο έκδήλωσις πνεύμα-
τος και δείγμα συγχρονισμού ή περιφρό-
νησις πρós πάσαν έννοιαν θρησκευτικότη-
τος και χριστιανικής άντιμετώπισεως τής
ζωής. Αι στήλαι τού Περιοδικού αυτού όχι
μίαν φοράν άπασχολήθησαν με τό φαινόμε-
νον τούτο, και όχι μίαν φοράν εύρέθησαν
εις άντίθεσιν πρós δημοσιογράφους και δι-
ανοουμένους τού τόπου μας έκπροσωπού-
τας μίαν τοιαύτην κατεύθυνσιν.

Ευτυχώς, τώρα δέν έπανερχόμεθα εις τό
ζήτημα τούτο, διά νά έπαναλάβωμεν μίαν
νέαν «έπιθεσιν». Έπανερχόμεθα, διά νά δι-
ασπώσωμεν ένα γεγονός ιδιαίτερος ευ-
χάριστον, πού δέν ήμπορεί παρά νά τό βλέ-
πωμεν με ίκανοποίησιν. Είναι τό γεγονός,
ότι εις τόν παλμόν τής πίστεως και τών ευ-
λασών έκδηλώσεων θρησκευτικότητας πού
κατέχει τόν λαόν μας εις πην έποχήν αυτήν
τής δοκιμασίας, ή παραφωνία τήν όποίαν
θά έφοβείτο ίσως κανείς από τους παλαι-

ούς εκείνους κύκλους, δέν έσημειώθη. Άν-
τιθέτως, έσημειώθη μία ευχάριστος στρο-
φή άρκειτών διανοουμένων, ένας χαρακτη-
ριστικός συντονισμός τής φωνής των πρós
τήν φωνήν τής Ιεράς συγκλήσεως τού έλ-
ληνικού λαού. «Έξαναβαπτίσθηκα έδώ ά-
πάνω», έγραφε κάποιος δημοσιογράφος ά-
πό τό μέτωπον. Και ένας άλλος, περιγρά-
φον τās ζωπάς έκδηλώσεις θρησκευτικό-
τητος τών στρατιωτών και τού λαού μας,
δέν ξεχνά νά τονίση ξεχωριστά ότι εις τās
έκδηλώσεις αυτές μετέχουν εις ίσον βαθμόν
και νεία παλληκάρια, γνωστοί κοσμικοί τύ-
ποι τών Άθηνών, «άρνηται και ει-
ρωνως κάποτε».

Νά είναι άρά γε τό «κάποτε» αυτό ό έ-
πικήδειος μίας νοοτροπίας πού έπέρασεν ό-
ριστικώς; Μακάρι!

ΠΟΝΟΙΑ ΣΤΡΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ..

Διά τήν Ιστορίαν τού Έλληνικού
Έθνους είναι μία όραία πραγματικότητα
και μία εξαιρετικώς ευχάριστος διαπίστω-
σις ή συνεργασία μετά τής Έκκλησίας, πάν-
τοτε μέν, ιδιαίτερος δέ κατά τās δυσκό-
λους περιστάσεις. Υπάρχουν δέ λαμπράι
σελίδες άναφερόμεναι εις τήν συνεργασίαν
αυτήν και μαρτυρούσαι πόσον ή χριστιανι-
κή ιδέα έξυπνήρησε διά μέσου τών αιώ-
νων εις ύψιστον βαθμόν τόν έλληνισμόν.
Από τής έποχής κατά τήν όποίαν ή Έκ-
κλησία έπρωτοστατούσεν εις τήν σωτηρί-
αν τής Βασιλευούσης από τās βαρβαρικές
όρδās ή κατέβαλλε τους θησαυρούς της
πρós άπελευθέρωσιν αιχμαλώτων και περί-
θελψιν δεινοπαθόντων από δρώσεις πλη-
θυσμών, μέχρι τής έποχής πού ή ίδια Έκ-
κλησία άπέτέλει τήν στοργικήν μητέρα τού
ύποδοκού Γένους, βλέπομεν νά διήκη αυ-
τή ή γραμμή τών υπηρεσιών πού ό χριστι-
ανισμός προσέφερεν εις τήν Έλλάδα.

Από τής άπόψεως αυτής ή εις τās πα-
ρούσας δυσκόλους διά τό Έθνος μας στι-
γμάς συμπετοχή τής Έκκλησίας μας εις
τόν περί πάντων άγώνα, ήτο ένα αίτημα,
κάτι πού άνεμνετο από όλους. Δι' αυτό
άκριδώς ή κοινή γνώμη παρηκολούθησε
και παρακολουθεί με ιδιαίτερον ίκανοποί-
ησιν τήν υπό τής Άρχιεπισκοπής Άθηνών
δημιουργίαν τής Υπηρεσίας Προ-
νοίας Στρατευομένων. Πρόκει-
ται περι μίας εργασίας, ή όποία ήρχισεν
ήδη λειτουργούσα και άποφέρουσα άφθό-
νους καρπούς. Διότι, ένώ άφ' ενός λαμβά-
νεται πρόνοια διά τήν παροχήν ύγιους πνευ-
ματικής τροφής εις τους έν τώ μετώπω
στρατιώτας μας και τους ήρωικούς τραυ-
ματίας, με τήν άποστολήν και διανομήν έκ-
λεκτών βιβλίων, παραλλήλως και διά τās
οικογενείας τών στρατευομένων εύρίσκον-
ται οι άνθρωποι πού μαζί με τās υπηρεσί-

ας των θά προσφέρουν καὶ τὴν ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Χριστοῦ παρηγορίαν καὶ ψυχικὴν ἐνίσχυσιν.

Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἐκκλησία, μὲ τὴν δράσιν της αὐτὴν, ἐνῶ ἀποδεικνύεται ἰκανὴ νὰ ἀφεται εἰς τὸ ὕψος τῶν περιστάσεων καὶ νὰ ἀντιλαμβάνεται τὰς ἐκ τῶν μεγάλων παραδόσεων της γεννωμένας ὑποχρεώσεις της, συγχρόνως παρέχει οὐσιαστικὴν συμβολὴν εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν, ποῦ ἐδημιουργήθησαν ἐκ τοῦ πολέμου, παραλλήλως πρὸς τὴν ἀξίαν παντὸς ἐπαίνου δρᾶσιν ποῦ καταβάλλεται εἰς τὸ ἐπίπεδον αὐτὸ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Κρατικῆς Προνοίας καὶ τῆς Ἐθνικῆς Ὀργανώσεως Νεολαίας.

ΥΠΟ ΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΦῶΣ

Θά μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ ἐπιστήσωμεν ἄλλως ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν μας ἐπὶ τῶν εἰδικῶν ἐκείνων ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν, αἱ ὁποῖα γίνονται κάθε Τρίτην καὶ Παρασκευὴν εἰς τὰς 7. 30' μ. μ. ὑπὸ τὸν τίτλον «ὁ ἀγὼν μας ὑπὸ τὸ χριστιανικὸν φῶς». Πρόκειται περὶ εἰδικῶν ἐκπομπῶν, αἱ ὁποῖα γίνονται τῇ μερίμνῃ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, σκοπὸν δὲ ἔχουν τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐξελιξέως τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον διεξάγει ἡ Ἑλλάς ὑπὸ τὸ φῶς τῶν βασικῶν αἰωνίων ἀληθειῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Καὶ ἔχει τόσα νὰ δεῖξη μία τοιαύτη ἐξέτασις τῶν πολεμικῶν γεγονότων! Αἱ ἀκατάλυτοι ἀλήθειαι τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας εὐρίσκουν πάντοτε τὴν ἐφαρμογὴν των εἰς τὴν ζωὴν ἀτόμων καὶ λαῶν, ἰδιαιτέρως ὅμως εἰς περιστάσεις τὸσον ἐξαιρετικές, ὅσον ἐκείναι τὰς ὁποίας διερχόμεθα. Καὶ ἡ πλήρης κατανόησις αὐτῶν τῶν ἀληθειῶν, ἡ ἐφαρμογὴ των εἰς τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνά μας, ἀποτελεῖ ὄντως συμβολὴν εἰς τὸν πνευματικὸν ἐξοπλισμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Μέσα εἰς τὸ τόσον πολῦτιμον πρόγραμμα τοῦ ραδιοφωνικοῦ μας σταθμοῦ καὶ αἱ ἐκπομπαὶ αὐταὶ εἶναι εὐπρόσδεκτοι καὶ ὡς μία ἐπὶ πλέον ἐκδήλωσις τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος τὸ ὅποιον διέπει τὸν ἀγῶνά μας. Ἐπὶ πλέον ἀποτελεῖ, μαζὶ μὲ τὴν «ὕπηρεσίαν προνοίας στρατευομένων» περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος ἀνωτέρω, ἓνα ἀκόμη τρόπον τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς τοῦ χριστιανικοῦ ἔργου εἰς τὸν ἔθνικόν μας ἀγῶνα.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Κύριε Διευθυντά

Πολλές φορές ἔχα διαβάσει σέ φιλολογικὰ περιοδικὰ διάφορα ἄρθρα διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς Τέχνης καὶ διὰ τὰ θαυματουργικὰ ἀποτελέσματά της ἐπὶ τῆς ἠθικῆς διαπλάσεως τῶν ἀνθρώπων. Ἐνθυμοῦμαι μάλιστα καὶ μερικὰς φράσεις ποῦ μοῦ εἶχαν κάμει ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν, ὅπως αὐτές: «Ἡ Τέχνη εἶναι ἡ μόνη δύναμις ποῦ ἐλευθερώνει τὸν ἄνθρωπο. Ἡ Τέχνη χαρίζει τὴν ἀπολύτρωσι. Μόνον κείνος ποῦ θά βάλῃ τὸν ἑαυτό του μέσα σὲ μαγικὸ μαγνάδι τῆς Τέχνης θά νοιώσῃ τὴν ψυχὴν του νὰ πτερουγῇ σέ διάπλους ὀρίζοντες ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς τελείωσης».

Τώρα τελευταῖα λοιπὸν, ποῦ εἶδαμε ὅλοι τὰ αἶσχη τῶν ἰταλῶν, ὅσα κάνουν ὡς ἐπίσημον κράτος, ἀλλὰ καὶ ἀτομικὰ ὁ καθένας των ἐκεῖ σὰ χωριὰ τῆς Ἡπείρου, ποῦ καταπατοῦνε κάθε νόμον ἠθικὸν καὶ κάθε ἐννοίαν πολιτισμοῦ, ἐθυμῆθηκα ξανά αὐτὰς τὰς ὑποσχέσεις περὶ τῆς Τέχνης. Διότι, καθὼς εἶναι γνωστόν, τὸ ἔθνος τῶν φρατέλλων ἔχει περὶ πολλοῦ τὴν τέχνην. Ἀφοῦ καὶ στὸν πόλεμον ἀκόμη δὲν τοὺς κάνει καρδιά νὰ χωρισθοῦνε τὰ μαντολίνα των. Πῶς συμβιβάζεται λοιπὸν τόση ἐπίδοσις εἰς τὴν Τέχνην καὶ τόση ὀπισθοδρομήσις εἰς ἠθικὴν καὶ πολιτισμόν;

Μὴ νομίσετε ὅς παρακαλῶ, πὼς ἀντιπαθῶ τὰς καλὰς τέχνας. Μάλιστα ξέρω καὶ βιολὶ καὶ στή βιβλιοθήκῃ μου θά βρῆτε περισσοτέρους ἀπὸ πενήντα τόμους λογοτεχνικῶν βιβλίων. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ φαινόμενον ποῦ παρουσιάζουν οἱ ἰταλοὶ, τὸ συνδυάζω μὲ τὴν παραμέλησιν καὶ περιφρόνησιν ποῦ ἔχουν δεῖξει, τελευταῖα ἰδίως, πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, καὶ καταλήγω εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι καλὴ εἶναι καὶ ἡ Τέχνη καλὰ εἶναι καὶ τὰ παρόμοια. Ἀλλὰ γιὰ τὴν «ἀπολύτρωσι» καὶ γιὰ νὰ «πτερουγῇ ἡ ψυχὴ σέ ἀνώτερους ὀρίζοντες πνευματικῆς τελείωσης», δὲν εἶναι ἀρκετὰ αὐτὰ. Χρειάζεται καὶ κάτι ἄλλο.

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοξενίαν

Μετὰ τιμῆς

Δ. Ξ. Ἰωάννου

ΤΟ ΠΟΣΟΝ ΤΗΣ ΕΝ ΤΩ ΣΥΜΠΑΝΤΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

ΜΕΡΙΚΟΙ ΑΡΙΘΜΟΙ

Εἰς τὸ ἄρθρον καὶ ὕλιστικαὶ περὶ σύμπαντος ἐκδοχαὶ καὶ ἡ ἐπιστήμη, τὸ ὅποιον ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ προηγουμένον φύλλον, ἐξετέθησαν οἱ λόγοι οἱ πείθοντες, ὅτι ἡ ἕλη δὲν εἶνέ τι τὸ ἄπειρον, ἀλλὰ τὸ πεπερασμένον. Ὅ,τι παρατηρήσαμεν περὶ τῆς ἕλης, ἰσχύει ἐξ ὀλοκλήρου καὶ περὶ τῆς ἐνεργείας. Ἀσύλληπτοι ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας εἶναι καὶ τῆς ἐνεργείας αἱ ποσότητες, ἀποβαίνουσαι τοῦτ' αὐτὸ ἀμέτρητοι ὑφ' ἡμῶν. Παραδείγματά τινα θὰ ἀρκέσουν, ὅπως παρασχεθῆ εἰκὼν τις ἀμυδρά, ἐκ τῆς ὁποίας δύναται νὰ σχηματισθῆ ἰδέα τις ὀποσδήποτε σαφῆς περὶ τῶν κολοσσιαίων ποσοτήτων τῆς ἐνεργείας, αἵτινες εὐρίσκονται ἐναποθηκευμένα ἐν τῇ ἕλῃ καὶ ἐξαπολύονται ὑπὸ διαφόρους μορφὰς ἀπ' αὐτῆς.

Αἱ τάσεις αἱ ἠλεκτρικαί, αἱ τιθέμεναι εἰς ἐνέργειαν κατὰ τὴν διάρκειαν καταγίδος ἀνέρχονται εἰς δισεκατομμύρια βόλτ. Μία καὶ μόνη βροντὴ ἐξοδεύει ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν 4.000 ὥριαίων κιλobat. Ἡ ποσότης αὕτη τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ὑπολογισθεῖσα εἰς χροῖμα κατὰ τὴν τιμὴν, καθ' ἣν ἐπωλεῖτο τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα εἰς τοὺς ἐν Παρισίοις καταναλωτὰς ἐν ἔτει 1935, εὐρέθη ὑπὸ τοῦ Ch. Fabry ἀνερχομένη εἰς τὴν ἀξίαν τῶν 6-7.000 φράγκων. Ἐξ ἄλλου ὑπελογίσθη, ὅτι εἰς ὀλόκληρον τὸν πλανήτην μας πίπτουν κατὰ δευτερόλεπτον περὶ τὰς ἑκατὸν βρονταί! Ἐὰν λοιπὸν κατορθοῦτο ἡ ποσότης αὕτη τοῦ ἠλεκτρισμοῦ νὰ συλληφθῆ καὶ νὰ χρησιμοποιηθῆ, θὰ εἶχομεν δύναμιν σ υ ν ε ρ χ ἡ ἐνὸς δισεκατομμυρίου ἵππων⁽¹⁾.

Ἡ κατὰ τὸν νόμον τῆς βαρύτητος πίπτουσα ἐκ τῶν νεφῶν βροχὴ ἐγκλείει ἐνέργειαν εἰς ποσὰ κολοσσιαῖα. Ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι τὸ νέφος, ἐξ οὗ ἐξαπολύεται αὔ-

τη, εὐρίσκεται εἰς ὕψος χιλίων μέτρων ἀπὸ τῆς γῆς, ἡ βροχὴ ἢ λίπτουσα εἰς τὴν περιχώρον τῶν Παρισίων μετὰ τῶν διαμερισμάτων τοῦ ποταμοῦ Σηκουάνα καὶ τοῦ Oise θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ δύναμιν δέκα ἑκατομμυρίων ἵππων⁽²⁾.

Ὁ ἥλιος ἐκπέμπει ἐπὶ τῆς γῆς ἐνέργειαν. Εἰς ἡμέραν θερινὴν καὶ ἐν ὥρᾳ μεσημβρίας, ὅταν αἱ ἀκτίνες πίπτουν καθέτως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἕκαστον γήινον ἐκτάριον (10.000 τ. μ.) λαμβάνει ἀκτινοβολίαν ἐκ τοῦ ἡλίου, τὴν ὁποίαν, ἐὰν ἠδυνάμεθα νὰ μετατρέψωμεν εἰς ἐνέργειαν ὠφέλιμον, θὰ εἶχομεν ἀντίστοιχον δύναμιν 12-15 χιλιάδων ἵππων⁽³⁾. Εἰς ὀλόκληρον τὴν γῆν ὁ ἥλιος ἐκπέμπει ἀκτινοβολίαν, ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς 300 τρισεκατομμύρια ἵππων ἀτμοῦ κατὰ δευτερόλεπτον⁽⁴⁾. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἡλίου ἐκπέμπονται 114 ἑξάκις ἑκατομμύρια θερμίδων⁽⁵⁾ κατὰ δευτερόλεπτον!!

Ποσοτὸν τι ἐλάχιστον τῆς ἡλιακῆς αὐτῆς ἐπὶ τὴν γῆν ἀκτινοβολίας, συλλαμβανόμενον ὑπὸ τῆς φυτικῆς ζωῆς ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων γήινων παραγόντων, ἐδημιούργησε τὰς ἀποθέσεις τοῦ ἄνθρακος καὶ τοῦ πετρελαίου, τῶν ὁποίων αἱ ὑπολογισθεῖσαι ποσότητες, μολοντί δὲν ἐκπροσωποῦν παρὰ ἐν ἐλάχιστον ποσοτὸν τῆς ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἐκπεμπομένης εἰς τὴν γῆν ἀκτινοβολίας, εἶνε καταπληκτικά. Τοιοῦτοτρόπως, ὡς πρὸς μὲν τὸ πετρελαίον, ὑπελογίσθη, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1857, ὅτε ἤρχισε νὰ ἐξάγῃται ἐκ τῆς γῆς πετρελαίον, μέχρι τοῦ 1921, εἶχαν ἐξάχθῃ ἐν δισεκατομμύριον διακόσια πενήντηκοντα ἑκατομμύρια τόνοι. Ὑπελογί-

(2) Αὐτόθ. σελ. 39.

(3) Αὐτόθ. σελ. 41.

(4) Guibert et Chinchole ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 31

(5) Θερμὶς ἐκλήθη ἡ μονὰς θερμοτήτος, ἡ ἰσοδυναμοῦσα πρὸς ποσότητα θερμοτήτος ἰκανὴν νὰ θερμάνῃ κατὰ 1 βαθμὸν ἐν χιλιόγραμμον ὕδατος.

(1) Charles Fabry (Membre de l'Académie des Sciences) Physique et astrophysique. Paris 1935, σελ. 38-39.

ζοντο δὲ ἐν ἔτει 1928 αἱ ἐν τῇ γῆ διακριθῆσαι ἀπὸ ἐπιτοπίου παρατηρήσεις ὡς ἐναποθηκυσμένοι ποσότητες εἰς πέντε ἕως ἑξῆς δισεκατομμύρια τόννουσ. Ὡς πρὸς δὲ τὸν ἄνθρακα κατὰ μόνον τὸ 1913 ἑξήγαγον ἐν δισεκατομμύριον πεντακόσια ἑκατομμύρια τόννουσ. Ἀπὸ τοῦ 1880-1921 εἶχον ἑξαχθῆ ἐν συνόλῳ τριάκοντα δισεκατομμύρια τόννων, καὶ αἱ διακριθῆσαι ἐκ παρατηρήσεων ὑφιστάμενα ἤδη εἰς τὰ λιθάνθρακοφόρα στρώματα ποσότητες ὑπερβαίνουν τὰ 7 τρισεκατομμύρια τόννων⁽⁶⁾.

Οἱ κολοσσιαῖοι αὐτοὶ ἀριθμοὶ, οἱ προκαλοῦντες τὴν κατάπληξιν καὶ τὸν ὕλιγγον τοῦ ἀνθρώπου, ἐκπροσωποῦν ποσὰ ἐνεργείας ἐκδηλούμενα εἰς σημειῶν τι ἀφανές, εἰς στιγμὴν τινα τοῦ σύμπαντος. Διότι ὁμολοῦμεν μόνον περὶ τῆς γῆς ἐν σχέσει καὶ πρὸς τὸν ἥλιον. Ἀλλ' ὑπάρχουν, ὡς ἤδη εἴπομεν, δισεκατομμύρια ἡλίων, ἄρα δὲ καὶ δισεκατομμύρια ἄλλα κέντρα ἐνεργείας καὶ ἀκτινοβολίας, ἐκ τῶν ὁποίων πλείστα εἶνε πολὺ ἐντονώτερα καὶ ἰσχυρότερα τοῦ ἡλίου. Ἔχοντες ὡς μονάδα τοὺς ἀνωτέρω καθορισθέντας κολοσσιαίους ἀριθμούς, ἂς ὑπολογίσωμεν ἤδη εἰς ποίας ἀτελετήτους σειρὰς ἀριθμῶν δύνανται νὰ ἀνέλθουν αἱ καθ' ἅπαν τὸ σῆματι σημειούμενα ἀκτινοβολία καὶ ἐκδηλούμενα ἐνέργεια. Κατάπληξις καὶ ἀληθινὸς ὕλιγγος κυριεῦει καὶ καταδιάπτει τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα.

Η ΕΝΔΟΑΤΟΜΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Ἀλλ' ὁ ὕλιγγος ἐπιτείνεται ἀνεκφράστως, ὅταν ὡς βίαιον εἰς τοὺς περὶ τῶν ποσοτήτων τῆς ἐνεργείας ὑπολογισμούς μας θέσωμεν περιπτώσεις τινὰς, ἀναφερομένας εἰς τὴν τελευταίαν ἀνακαλυφθεῖσαν καὶ καθορισθεῖσαν ἐνδοατομικὴν ἐνέργειαν. Καὶ ἑξηγουόμεθα. Ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν ραδιενεργῶν σωμάτων ἐκπεμπομένης δραστικωτάτης ἀκτινοβολίας, ἡ ὁποία γίνεται διὰ φθορᾶς καὶ μεταστοιχειώσεως τῆς ὕλης αὐτῶν, μετατροπομένης τοῦτο μὲν εἰς ἀκτινοβολίαν, τοῦτο δὲ εἰς ἄλλα στοιχεῖα μετὰ μάζης ἠλαττωμένης (τὸ ράδιον

εἰς μόλυβδον), ὠδηγήθησαν οἱ χημικοὶ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ ὕλικόν ἄτομον εἶνε ἀποθήκη ἐνεργείας. Ἡ ἐνέργεια αὕτη εἶνε συμπετυκνωμένη εἰς τὸ ἄτομον εἰς κολοσσιαίαν ποσότητα καὶ συγκρατεῖται ἐν ἰσορροπία ἐν αὐτῷ διὰ τῶν περιστροφικῶν κινήσεων καὶ τῶν ἔλξεων καὶ ἀτώσεων τῶν διαφόρων μονάδων καὶ φορτίων ἐνεργείας, ἐκ τῶν ὁποίων εἶνε συντεθειμένον τὸ ἄτομον τῆς ὕλης⁽⁷⁾.

Πράγματι, τὰ ἐκπεμπόμενα κατὰ τὴν ἀκτινοβολίαν τῶν ραδιενεργῶν σωμάτων ὑπὸ μορφήν κινητικῆς καὶ ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ποσὰ εἶνε κολοσσιαία σχετικῶς πρὸς τὸ ἐξόχως ἐλάχιστον ποσὸν τῆς ὕλης, τὸ ὁποῖον μεταστοιχειοῦται. Τὰ ἐκλυόμενα ταῦτα ποσὰ τῆς ἐνεργείας, ἐφ' ὅσον εὐρίσκοντο ἐναποθηκυσμένα ἐν τῷ ἀτόμῳ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἤδη ἐκπέμπονται, ἐξερσιόμενον εἰς τὸ νὰ τὸ συγκρατοῦν ἀμετάβλητον. Ἡδη ἡ ἔκλυσις καὶ ἀκτινοβολία αὐτῶν συμπαροκολουθεῖται ὑπὸ τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ ραδιενεργοῦ ἀτόμου, τὸ ὁποῖον οἰονεὶ συντριβεται καὶ διαλύεται, μέρους μὲν τῆς μάζης αὐτοῦ διαφεύγοντος ὑπὸ μορφήν ἐνεργείας, μέρους δὲ ταύτης μεταστοιχειομένου εἰς ἀπλούστερον στοιχεῖον μὴ ἀκτινεργόν⁽⁸⁾.

Ἀλλ' ὅτι συμβαίνει εἰς τὰ ραδιενεργὰ σώματα, τῶν ὁποίων τὰ άτομα ἀποσυντίθενται ἀβιάστως, ἐγεννήθη ἡ σκέψις, ὅτι δύναται τεχνητῶς νὰ σημειωθῆ καὶ εἰς πάντα τὰ ἄτομα τῆς ὕλης, καὶ τῆς μὴ ραδιενεργοῦ. Ἐκαστον δηλαδὴ ἄτομον καὶ τῶν μὴ ραδιενεργῶν σωμάτων ἐνέχει ἀνάλογον ποσότητα ἐνδοατομικῆς ἐνεργείας, ἡ ὁποία συγκρατεῖ ἐν τῷ ἀτόμῳ τὰ συστατικά αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ ἐνέργεια αὕτη ἤθελεν ἐξουδετερωθῆ ἕξωθεν δι' ἰσχυρῶν βλημάτων ἐνεργείας, τὸ ἄτομον τοῦτο θὰ ἤγετο εἰς ἀποσύνθεσιν καὶ θὰ ἐξελύετο ἕξ αὐτοῦ ὑπὸ μορφήν κινητικῆς ἢ ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ἢ συγκρατοῦσα τοῦτο ἐνδοατομικὴ ἐνέργεια. Πράγματι δέ, τὰ γενόμενα

(7) Β. Σπηλιοπούλου, Λί νεάι περὶ τοῦ ὕλικου κόσμου ἰδέαι, ἄρθρον ἐν τῷ Πανηγυρικῷ τόμῳ Ἐβδομηκονταπενταετηρηίδος τῆς Ριζαρίου σχολῆς, ἐν Ἀθήναις 1920, σελ. 563.

(8) Κ. Ζέγγελη, Τὰ ἀστάθμητα στοιχεῖα τῆς δημιουργίας, Ἀθήναι 1936 σελ. 57-58.

(6) Guibert et Chinchole ἐνθ' ἄνωτ, σελ. 129-130.

πειράματα ἐπεβεβαίωσαν τὴν ὑπόνοιαν καὶ γνώμην ταύτην⁽⁹⁾, ὡς ἐκτενέστερον θὰ εἰπωμεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

Ἄς ἔλθωμεν ἤδη καὶ εἰς τὰ ποσὰ τῆς ἐνδοατομικῆς ταύτης ἐνεργείας. Ἡ ἀκτινοβολία τῶν ραδιενεργῶν σωμάτων κινεῖται μετὰ ταχύτητος 100.000 χιλιομέτρων κατὰ δευτερόλεπτον. Ἐάν λοιπόν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μονάδος ταύτης, ἠθέλωμεν ὑπολογίσει καὶ τὴν ἐνδοατομικὴν ἐνέργειαν, τὴν ἐγκρουπτομένην εἰς οἰανδήποτε ἄλλην ὕλην, εὐρίσκομεν, ὅτι ἐν γραμμάριον ὕλης, τὸ ὁποῖον θὰ ἀποσυνετίθετο ἀφεταιριζόμενον καὶ μεταστοιχειούμενον εἰς διάφορα ἐνὸς δευτερολέπτου, θὰ ἐξέλθουν ἐνέργειαν ἴσην πρὸς 6.800.000.000 ἀτμοίπτων, ἰκανὴν νὰ κινήτοποιήσῃ ἐπὶ ὀριζοντίας ὁδοῦ ἐμπορικὸν συρμὸν μήκους ἴσου πρὸς τὸ πενταπλάσιον τῆς περιφερείας τῆς γῆς⁽¹⁰⁾. Κατὰ τοὺς μετριοτέρους δὲ ὑπολογισμοὺς τοῦ διασημοῦ ἀστρονόμου Jeans «ἐάν ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποιήσωμεν ὅλην τὴν ἐνέργειαν, τὴν ὁποίαν περιζελεῖ ὁ ἄνθραξ, θὰ ἤρκει ἐν καὶ μόνον χιλιόγραμμον, ἵνα παρῶσχι θερμότητα καὶ κίνησιν ἐπὶ 14 ἡμέρας εἰς τὰ μαγειρεῖα, θερμάστρας, σιδηροδρόμους, αὐτοκίνητα κλπ. ὁλοκλήρου τῆς Ἀγγλίας». Ἐν δὲ τεμάχιον ἄνθρακος μικρότερον ἀπὸ ἓνα μπιζέλι θὰ ἦτο ἰκανὸν νὰ δώσῃ κίνησιν εἰς τὸ ὑπερωκεάνιον «Μαυριτανία», νὰ διασχίσῃ τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς Ἀγγλίαν»⁽¹¹⁾.

Ἄλλ' οἱ καταπληκτικοὶ αὐτοὶ ἀριθμοὶ ἀντιπροσωπεύουν ποσότητα δυνάμεως καὶ ἐνεργείας ἐγκρουπτομένας εἰς κόκκους τινὰς ὕλης, τοὺς ὁποίους διὰ τοῦ ἄκρου τοῦ δακτύλου μας θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐκτινάξωμεν

μακρὰν ἡμῶν. Ἐάν ἤδη ἀπελειρώμεθα νὰ προχωρήσωμεν εἰς ὑπολογισμοὺς ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ὄγκους τῆς ὕλης, τοὺς ἐμπερικλειομένους εἰς τὸν ἀφανῆ πλανήτην μας, καὶ ἐκ τῶν ἀριθμῶν τοὺς ὁποίους θὰ συνήγομεν ἐντεῦθεν νὰ ὑπολογίσωμεν καὶ τὰ ποσὰ τῆς ἐνεργείας τὰ ἐγκλειόμενα εἰς τὰ δισεκατομμύρια τῶν σφαιρῶν τοῦ σύμπαντος, ἡ διάνοιά μας θὰ σταματήσῃ πρὸ τοῦ ἀπροχώρητου, χεῖρες δὲ καὶ γλῶσσα θὰ παρὰλύουν κατὰ τὴν καταγραφὴν καὶ ἀπαγγελίαν τῶν ἀπαρτιζόμενων μακρῶν ἀριθμητικῶν αἰύσεων. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι θὰ εἶνε ἀσφαλῶς πολλαπλασίονες τῶν ἀριθμῶν οἱ ὁποῖοι ἐκπροσωποῦν τὰ ἀπειράριθμα ἄτομα τῆς ὕλης, ἐκ τῶν ὁποίων συνίσταται τὸ σύμπαν.

Ἄλλ' ἐάν, ὡς ἐδείξαμεν ἤδη, τὰ ἄτομα ταῦτα δὲν ἀποτελοῦν τὸ ἄπειρον, οὔτε τὰ ἀνυπολόγιστα ποσὰ τῆς ἐνεργείας, τὰ ἐναποθηκευμένα εἰς αὐτὰ δὲν ἀποτελοῦν, οὔτε αὐτὰ τὸ ἄπειρον. Ἐφ' ὅσον αἱ ἀποθήκαι εἶνε κατὰ τὸ πεπερασμένον καὶ αἱ ποσότητες, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ ἀποθήκαι εἶνε πλήρεις εἶνε καὶ αὐταὶ πεπερασμένα. Τοῦτο ἄλλως τε ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὄχι μόνον ἡ ὕλη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνέργεια, «ὁ ἠλεκτρισμός καὶ ἡ ἀκτινοβολία παρέρχονται κατ' αὐθυποστάτους μονάδας, ἀτομικῆς τοιούτου φύσεως»⁽¹²⁾. Ὡς ἀπέδειξεν ἤδη ὁ Planck, τὸ φῶς καὶ ἡ θερμότης ἐκπέμπονται κατ' αὐτοτελεῖς μονάδας, οἰονδήποτε δὲ ποσὸν θερμότητος ἢ φωτός ἐκπεμπομένων, εἶνε πολλαπλάσιον ἀκριβῶς θεμελιώδους τινὸς ποσοῦ, ὅπερ ἐκλήθη Quantum ἢ βολίς, καὶ ἐιδικῶς ὡς πρὸς τὸ φῶς, φωτόνιον⁽¹³⁾.

Π. Τ.

(9) Αὐτόθ. σελ. 58-59 καὶ ἐξῆς.

(10) Β. Σπηλιοπούλου 'ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 565.

(11) Ἄρθρον ἐπὶ τὴν ἐπιγραφὴν «Υπάρχει ὕλη;» ἐν περιοδικῷ «Ἀκτίνες» τεύχος Γ'. 1938 σελ. 94.

(12) Κ. Ζέγγελη, Τὰ ἀστάθμητα... σελ. 9

(13) Κ. Ζέγγελη ἄρθρον ἐν τῇ Βραδυνῇ τῆς 26-12-1936. Ἴδε καὶ «Ἀκτίνες» 1940, σ. 261.

ΨΥΧΙΚΗ ΥΠΕΙΝΗ ΤΗΣ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Α'. ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑΙ ΒΑΣΕΙΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΑΙ ΠΛΑΝΑΙ ΤΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

Ἡ κατά τὸ δυνατόν πληρεστέρα μελέτη τῶν προβλημάτων τῆς ψυχικῆς ζωῆς τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας θὰ μᾶς ὑπεχρέωνε νὰ κάμωμεν μίαν σύντομον ἐξέτασιν τῶν διαφόρων τρόπων, τοὺς ὁποίους ἀνέκαθεν ἠκολούθησεν ἡ ἐπιστήμη τῆς ψυχολογίας διὰ τὴν ἔρευναν τῆς κατασκευῆς τοῦ ψυχικοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ μελέτη αὐτῆ θὰ μᾶς δείξῃ καὶ τὴν στάσιν τῶν ἐπιστημῶν ἀπέναντι τῶν προβλημάτων τῆς ψυχῆς, διότι ἐκ τῆς μίας ἢ τῆς ἄλλης θεωρίας, αἱ ὁποῖαι ὕστερον ἀπεδεικνύοντο ἀδόκιμοι, ἐπηρεάζετο εἰς μέγαν βαθμὸν καὶ ἡ ἀγωγή τῆς νεότητος. Φαντασθῆτε τὴν ἀπογοήτευσιν τοῦ γονεῶς ἢ τοῦ παιδαγωγοῦ, ὁ ὁποῖος ἐβασίσθη εἰς τὴν ἐπιστήμην διὰ τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν παιδιῶν του καὶ κατόπιν αἱ ἐλπίδες του διεφύσθησαν, διότι αἱ ἐπιστημονικαὶ αὐταὶ θεωρίαι ἀπεδείχθησαν ἐσφαλμέναι. Ἴδου διὰ ποῖον λόγον πρέπει νὰ γνωρίζωμεν νὰ κάμωμεν ὀρθὴν χρῆσιν τῶν ἐπιστημονικῶν δεδομένων. Θὰ ἴητο ἀστέιον βέβαια νὰ ἰσχυρισθῆ κανεὶς, ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένος ὁ γονεὺς διὰ νὰ δώσῃ καλὴν ἀγωγὴν εἰς τὰ παιδιά του νὰ ἔχη τὸ βιβλίον τῆς ψυχολογίας ἀνά χεῖρας καὶ νὰ τὸ συμβουλευέται εἰς κάθε περίστασιν. Εἶναι ὅμως γεγονόςς ὅτι ἡ ψυχολογία, καὶ μάλιστα ἡ νεωτέρα, ἠμπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ πολλὰ στοιχεῖα χρήσιμα διὰ τὴν ἀνατροπὴν τῶν νέων. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ὀφείλουσιν νὰ τὰ γνωρίζωσιν οἱ γονεῖς ποῦ ἐνδιαφέρονται διὰ μίαν συστηματικώτεραν καὶ ἐπιμελημένην ἀγωγὴν.

Ἡ νεωτέρα ψυχολογία ἀντελήφθη τὰς πλάνας τοῦ παρελθόντος. Δι' αὐτὸ ζητεῖ τὰς νὰ ἐξετάσῃ βαθύτερον τὸν ψυχικὸν ὀργανισμόν τοῦ ἀνθρώπου. Ὑπῆρξεν ἐποχὴ εἰς τὴν ψυχολογίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ ψυχικὰ φαινόμενα, ἐθεωροῦντο τῆς αὐτῆς οὐσίας μὲ τὰ φυσικά, δι' ὃ καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο αἱ ἴδιαι μέθοδοι ἐρεύνης, δηλ. αἱ μέθοδοι τῆς φυσιολογίας. Ἐπιστεύθη πρὸς στιγμήν ὅψ τῶν ὑλιστῶν ψυχολόγων, ὅτι ὅπως κατάρθωναν νὰ παράγουν πειραματικῶς τὰ φυσικὰ φαινόμενα οἱ φυσικοὶ εἰς τὸ ἔρασθηρίον των, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον θὰ κατάρθωναν καὶ αὐτοὶ νὰ παραγάγουν καὶ νὰ δημιουργήσουν ψυχικὰς καταστάσεις κατὰ βούλησιν. Ἐκλήθησαν

μάλιστα εἰς ἐπικουρίαν αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι, τὰ μαθηματικά καὶ οἱ λογάριθμοι διὰ νὰ κατορθώσωσιν νὰ ἀνεύρουν, ποῖαν ἔντασιν π. χ. θὰ εἴχε τὸ συναίσθημα, ἐκ τῆς θέας ἐνὸς χρώματος! Καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλ' ὁ ἐγκέφαλος ἐθεοποιήθη εἰς τὴν ψυχολογίαν καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀνευρέθησαν ὠρισμένα κέντρα εἰς αὐτόν, τὰ ὁποῖα ἐφορεύον διαφόρων λειτουργιῶν ὅπως π.χ. τῆς κινήσεως, τῆς ἀκοῆς, τῆς ὀράσεως κλπ. ἐπιστεύθη ὅτι ὁ ὅλος ψυχικὸς ὀργανισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν κέντρων αὐτῶν καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν ἡ ἔννοια τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία δὲν ἤρρεσεν εἰς τοὺς ὑλιστάς ψυχολόγους, ἐδέχτο καίριον πλήγμα. Δὲν ἐπρόφθασαν ὅμως νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὰς ἀπόψεις των καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ γεγονότα ἤρχοντο νὰ διαμεύσωσιν τὰς θεωρίας των. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξετασθῆ, ὅπως ἐξετάζεται τὸ πτώμα ἀπὸ τὸν ἀνατόμον. Ἡ ἔννοια αὐτῆς, εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον δυναμικὴ καὶ πρέπει νὰ ἐξετασθῆ, ἐφ' ὅσον εὐρίσκεται ἐν λειτουργίᾳ, ἐν τῷ συνόλῳ. Ἐάν ὁ ἀνατόμος καὶ ὁ φυσιολόγος παραπονήθῃ, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σχηματίσῃ μίαν πλήρη ἔννοιαν τῆς ζωῆς, ἐφ' ὅσον ἐξετάζει πτώματα καὶ νεκρούς ἰστούς, δηλ. στοιχεῖα τὰ ὁποῖα στεροῦνται ζωῆς, κατὰ μείζονα λόγον ὁ ψυχολόγος οὐδέποτε θὰ κατορθώσῃ νὰ σχηματίσῃ μίαν ἔννοιαν τῆς ψυχῆς, ἐφ' ὅσον, ἀνατέμνων αὐτὴν ὅπως γίνεται διὰ τὸ σῶμα, κατορθώνει νὰ τὴν ἀπονεκρώσῃ.

Ἐκ τῆς ἀνευρέσεως λοιπὸν καὶ τῶν ἄλλων κέντρων καὶ μάλιστα τῆς βουλήσεως, τῆς κρίσεως, τοῦ συναίσθηματος, ἐπίστευσαν οἱ ὑλισταὶ ψυχολόγοι, ὅτι θὰ ἀπεδεικνύον τὴν κυριαρχίαν τῆς ὕλης εἰς τὸν ψυχικὸν ὀργανισμόν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς μεταίως ἀνεμένομεν τὴν ἀνεύρεσιν καὶ τὴν ὀρθὴν τοποθέτησιν τῶν κέντρων αὐτῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ μόνον ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ δικαιούμεθα νὰ ἀρηθῶμεν τὴν θεωρίαν τῆς ὕλης, ἤλθεν ἡ ἔρευνα τῶν ψυχικῶν νοσημάτων καὶ μᾶς ἀπεκάλυψε πράγματα ἀντίθετα πρὸς τὰς ἀπόψεις τῶν ὑλιστῶν ψυχολόγων. Σύμφωνα μὲ τὴν θεωρίαν των θὰ ἀνέμενε κανεὶς νὰ ἴδῃ εἰς τὰς ψυχικὰς νόσους ἀλλοιωσεις τῶν κυττάρων τοῦ ἐγκε-

φάλου, αί όποιαί νά δικαιολογοϋν τήν έμφάνισιν τών ψυχικών διαταραχών. Καί όμως εις τήν μεγαλύτεραν ομάδα τών ψυχικών νοσημάτων, πού δέν φείδονται εις παθολογικός βλάβας, τήν ομάδα τών σχιζοφρενιών, όπως λέγεται, ούδεμία άλλοίωσις παρατηρείται καί καμμία οργανική βλάβη εις τόν έγκέφαλον δέν έξηγεί τήν ανάπτυξιν τόσοσ βαρείας ψυχικής προσβολής, όπως είναι ή σχιζοφρενία. Έχομεν ένώπιόν μας άνθρωπον πάσχοντα από φοβερωτάτην ψυχικήν νόσον πού τόν άποσχίζει από τήν πραγματικότητα. Έξετάζομεν κατόπιν τόν έγκέφαλον του. Καί ό έγκέφαλος είναι φυσιολογικός, όπως τοϋ μάλλον ίσοροπτημένου ανθρώπου!

ΝΕΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΝ

Ό ψυχικός οργανισμός τοϋ ανθρώπου είναι κατ' έξοχήν δυναμικός. Είναι ένας ποταμός, ό όποιος διαρκώς ρέει. Μέσα εις αυτόν ύπάρχουν αντίθετα ρεύματα, δυνάμεις πού παρασούρου, συγκρούσεις, αντιθέσεις, μεταβολαί, άνυψώσεις, καταπτώσεις. Όλα αυτά αποτελούν τό ψυχικό δράμα, από τό όποιον ό άνθρωπος ποθει νά λυτρωθί δια νά εύρη τήν εύτυχίαν του. Πρόσ τήν λύσιν τοϋ δράματος αυτότο προσέπαθη νά στραφή ή σύγχρονος ψυχολογία. Τοϋτο άκριβώς τό δράμα ό ψυχίατρος τής Βιέννης Freud ήθέλησε νά έρμηνεύσθι καί κατόπιν νά λύσθι δια τής θεωρίας τής ψυχανάλυσεως. Η θεωρία αυτή έθασίσθη κυρίως επί τής δυνάμεως καί τής άναπτύξεως τοϋ γενετήσιου ένστικτοϋ, τό όποιον κατά τήν σφαλεράν αντίληψιν τοϋ Freud, λαμβάνει κυρίαρχον θέσιν εις τήν ψυχήν τοϋ ανθρώπου. Έκ τής άπαθήςσεως τοϋ ένστικτοϋ αυτού εις τά βάθη τής ψυχής, λέγει ό Freud, δια διαφόρους λόγους κοινωνικής εύπρεπειας, τάξεως, πολιτισμοϋ, κλπ. αναπτύσσονται αί ποικίλαι συγκρούσεις εις τήν ψυχήν τοϋ ανθρώπου, τας όποιας οϋτος δέν γνωρίζει πού νά άποδώσθι, διότι αί έπιθυμιαί αΐται έχουν άπαθήςθι εις άγνωστώς χώρας τής ψυχής, όπως είναι τό άσυνειδητόν καί τό ύποσυνειδητόν. Έτσι έχομεν τυρανικήν τήν κυριαρχίαν τοϋ ύποσυνειδητοϋ κατά τόν Freud πάντοτε, τό όποιον επιβάλλει εις τόν άνθρωπον άργά ή γρήγορα τούς ίδιούς του νόμους, κατά κανόνα ζωώδεις καί αντίθετους προς τας παραδεγεμένους ήθικας άρχάς. Η έννοια τοϋ ύποσυνειδητοϋ έχει λάθει τοιαύτην έκτασιν εις τήν έποχήν μας καί τόσοσ έχει παρερμηνεύθι, ώστε καί ό κοιμψεύόμενος κύριος ακόμη με άρκετήν ύπερηφάνειαν καί ναρκισσιισμόν έξηγεί εις τό κοσμικό σαλόνι τά γεγονότα τής ήμέρας επί τή βάσει τής άρχής τοϋ ύποσυνειδητοϋ καί τά μόλις άπογαλακτισθέντα μει-

ράκια δικαιολογοϋν τας διαφόρους άνοησίας των με τό νά λέγουν ότι ένήργησαν ύποσυνειδητά.

Ό Freud άσοληθείς ιδιαίτερος εις τας νευροψυχικός άνωμαλίας άνευρεν εις πολλές περιπτώσεις τό γενετήσιον ένστικτον διεστραμμένον, έφ' όσον καί ατή ή διαστροφή άπέτελει σύμπτωμα τής νόσου. Άλλ' από τοϋ μερικού καί μάλιστα από τοϋ νοσηροϋ δέν είναι δυνατόν νά όρμηθώμεν δια νά σχηματίσωμεν γενικός άρχάς, με τας όποίας θα έρμηνεύσωμεν τήν ψυχικήν ζωήν τοϋ ανθρώπου. Έδώ συνέβη τοϋτο τό περιεργον, ότι ύπεχρεώθησαν αί ύγιεις ψυχαί νά ύποταχθούσιν εις τας νοσηράς καί διεστραμμένας δια νά δημιουργηθί ή κοσμοθεωρία τής ψυχανάλυσεως. Αυτό ήτο τό σφάλμα τοϋ Freud, ό όποιος άν άπέτυχεν εις τήν θεωρίαν, μας διεφώτισεν εις μίαν σπουδαίαν μέθοδον έξετάσεως τοϋ ψυχικού κόσμου, τής καλούςμένην ένδοσκόπησιν. Δια τής ένδοσκόπησεως έρευνώμεν τόν ψυχικόν οργανισμόν μέχρι τών πρώτων άρχών, τών πρώτων αιτίων, καί φθάνομεν νά ανακαλύπτωμεν τά κίνητρα τών σκέψών μας, τών πράξεών μας, τής συμπεριφοράς μας.

Πράξιν δικαιοσύνης, πράξιν σωτήριον, άπέναντι τής άνθρωπίνης ύποστάσεως άπέτελεσεν ή αντίκρουσις καί ή διόρθωσις τής θεωρίας τοϋ Freud υπό μεγάλων έπιστημόνων. Η ψυχανάλυσις δέν κατώρθωσε νά ανακαλύψθι καί πολύ όλιγώτερον νά θεραπεύσθι τας δραματικές πλευράς τής ψυχής τοϋ ανθρώπου. Τά μέσα θεραπείας τά όποια προτείνει ό Freud παραμένουν δια τας ύγιεις ψυχάς οϋτοπία. Μίαν άλλην έρμηνείαν, ίκανοποιητικήν εις πολλές περιπτώσεις, άλλα χωρίς καθολικήν άξίαν, όσον άφορά τό δράμα τής άνθρωπίνης ψυχής, προσέπαθη νά δώσθι ό ψυχίατρος Adler. Είναι ή γνωστή άρχή τοϋ αίσθήματος τής κατωτερότητος. Πολλοί δηλ. άνθρωποι συναισθανόμενοι βαθέως τήν κατωτερότητα άπέναντι τών άλλων κατέχονται υπό τοϋ καταθλιπτικού αυτού συναισθήματος καί προσπαθοϋν δια παντός μέσοϋ θεμιτοϋ καί άθεμιτοϋ νά έπιδωρθούσιν επί τών άλλων δια νά άπαλλαγούσιν από τό άναφερθέν συναισθημα. Πολύ περισσότερο προς τήν άλήθειαν φαίνεται ότι έπιλήσιασεν ό σοφός ψυχίατρος τής Ζυρίχης Jung. Οϋτος παραδέχεται ότι εις τό ύποσυνειδητόν τοϋ ανθρώπου, έδρεύουν οι βαθύτεροι καί άληθινώτεροι πόθοι τής ψυχής καί μάλιστα οι θρησκευτικοί. Εις τας άλληλοδιαδόχους γενεάς τών ανθρώπων οι πόθοι αυτοί άφίνουν τήν σφραγιδα των, ώστε ή ψυχή νά όρίζεται πλέον κατά τρόπον ίδιον καί συγκεκριμένον. Έκ τών ανωτέρων αυτών πόθων άντλεί καί ή συνειδησις, ή όποια τελεί εις άδιάποστον συνοχήν καί ένότητα

μέ το ύποσυνείδητον παρά την φαινομενικήν απόστασιν μεταξύ των. Ἐάν ἡ συνείδησις καὶ ἐν γένει ἡ προσωπικότης τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀναποκριθῆ εἰς τοὺς ἀληθινούς θησαυρούς, οἱ ὁποῖοι κρύπτονται εἰς βαθυτέραν τρόπον τινὰ πτυχήν τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως, τότε δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ ἀναπτύχῃ πλήρως καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ εἶναι ἐκτεθειμένη καὶ εἰς ψυχικὰς ἀνωμαλίας, ἐφ' ὅσον παραβαίνει βασικὸν νόμον τοῦ ψυχικοῦ ὄργανου.

Ἐτερος ψυχίατρος ὁ Kleist ἀσχολούμενος μετὰ τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρωπίνου ψυχικοῦ ὄργανου διακρίνει τὴν σωματο-ψυχὴν, τὴν ἀντίληψιν δηλ. τοῦ σωματικοῦ ἐγώ, τὴν ἄλλο-ψυχὴν, τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, τὴν αὐτο-ψυχὴν, ἣτοι τὴν συνείδησιν τῆς ψυχικῆς προσωπικότητος καὶ τέλος τὴν ὄλο-ψυχὴν, δηλ. τὸ θρησκευτικὸν ἐγώ. Αὐτὴ ἡ ὄλο-ψυχὴ μετὰ τὰς θρησκευτικὰς ἀρχὰς εἶναι ἐκεῖνη, ἣ ὁποία κυριαρχεῖ καὶ διέπει τὸν ψυχικὸν ὄργανισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν λοιπὸν ἔρχεται ψυχίατρος, νὰ μᾶς εἴπῃ ὅτι αἱ θρησκευτικαὶ ἀρχαὶ ἔχουν βαθεῖας τὰς ρίζας των εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, δὲν ἔχει ἡ παιδαγωγικὴ μεγάλαν εὐθύναν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θρησκευτικοῦ ἐγώ;

Ἄνεφερα ἄλλα αὐτὰ διὰ τὰ δείξω εἰς ποῖαν θέσιν εὐρίσκειται σήμερον ἡ ψυχολογία ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀντίληψιν περὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ περιεχομένου τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἀφοῦ παραμερίζονται αἱ ὀλισθητικαὶ καὶ αἱ μηχανοκρατικαὶ δοξασίαι, ἠμποροῦμεν νὰ εἰπώμεν ὅτι βαδίζομεν τὴν ὀρθὴν ὁδὸν διὰ τὴν ἔρευναν καὶ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ψυχικοῦ ὄργανου τοῦ ἀνθρώπου.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ

Τὸ ἐγώ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μείνῃ ἀδιάρκον ἀπέναντι τοῦ ἔξω κόσμου. Ὅφειλε νὰ πάρῃ μίαν θέσιν διὰ νὰ μορφώσῃ εἰς τὸ τέλος τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τοῦτο ἀκριβῶς τὸ ψυχολογικὸν γεγονός βασιζέται καὶ ἡ διαίρεσις, τῶν χαρακτηριστῶν τοῦ ἀνθρώπου, μετὰ τὰ νεώτερα ἐπιστημονικὰ δεδομένα, τὰ ὁποῖα κατὰ μέγα μέρος προσέφερον ἡ ψυχιατρικὴ. Εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτὴν διαίρεσιν δύο κυρίως ψυχίατροι συνέβαλον ὁ Kretschmer καὶ ὁ Jung, τὴν θεωρίαν τῶν ὁποίων ἀναπτύσσει εἰς τὸ βιβλίον «Χαρακτήρες ἢ Ψυχολογικοὶ τύποι» ὃ ἐκ τῶν ἡμετέρων παιδαγωγός κ. Καλλιάρης. Ἐν μεγάλῃ ἀπλοαστεῖσει καὶ συντομίᾳ θὰ ἀναφέρω ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου τὰ τῆς θεωρίας τῶν Jung καὶ Kretschmer, διότι εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα διὰ τὴν ἀγωγὴν τῆς νεότητος.

Ὁ Kretschmer ἀπὸ ἀπόψεως σωματικῆς διαπλασσεως διακρίνει δύο κυρίως τύπους ἀνθρώπων. Ὁ ἕνας τύπος εἶνε λεπτόσωμος

καὶ ἀθλητικὸς μετ' ὑψηλὸν μᾶλλον ἀνάστημα, πρόσωπον λιπόσαρκον καὶ σωματικὴν κατασκευὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἰσχνὴν. Ὁ ἄλλος τύπος εἶναι ὁ λεγόμενος πυκνός, μετρίου ἀναστήματος, ρέπων πρὸς ἀπόκτησιν λίπους μετ' ἰσχυρῶς ἀνεπτυγμένης τὰς κοιλότητες τοῦ σώματος, κεφαλὴν, στήθος, κοιλίαν. Καὶ εἰς μὲν τὸν πρῶτον σωματικὸν τύπον τοῦ λεπτοσώμου ἀντιστοιχεῖ ὁ ψυχικὸς τύπος τοῦ σχιζοειδοῦς, ὅπως καλεῖται ὑπὸ τοῦ Kretschmer, εἰς δὲ τὸν δεύτερον, δηλ. τοῦ πυκνοῦ ἀντιστοιχεῖ ὁ ψυχικὸς τύπος τοῦ κυκλοειδοῦς. Τὶ ἐννοοῦμεν μετὰ τὸν ὄρον σχιζοειδής; Σχιζοειδής εἶναι ὁ τύπος, ὁ ὁποῖος διαγείρεται κατὰ πρῶτον λόγον βίον ἐσωτερικὸν καὶ ἀπασχολεῖται συνεχῶς μετὰ τὸν ἑαυτὸν του. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀκοινωνήτος, ἐπιφυλακτικὸς, σιωπηρὸς, σοθαρὸς καὶ εὐαίσθητος. Πολλάκις κατέχεται ὑπὸ εὐγενῶν συναισθημάτων καὶ ἔχει ὑπερραισθησάν ψυχῆς. Εἶναι ὄνειροπτόλος καὶ δὲν ἐκφράζει, εὐκόλως, τὰ συναισθηματὰ του παρά μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, τοὺς ὁποῖους θεωρεῖ ἐκλεκτάς φύσεις. Εἰς τὰς πλείεστας πράξεις του καὶ τὰς σκέψεις του ὑπερέχει ὁ προσωπικὸς τόνος. Εἰς αὐτὸν ὑπάρχει ὑπερβολικὴ ἐκτίμησις πρὸς τὸ ἑαυτὸν ἐγώ. Οἱ πλείεστοι ἐξ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων διατελοῦν ἐν διαρκεί ψυχικῇ συγκρούσει. Ὁ βίος των εἶναι πρόπον τινὰ ἀλυσίς τραγωδιῶν καὶ δύναται τις ἀνευ ὑπερβολῆς νὰ εἴπῃ, ὅτι ἔχουν φυσικὴν ἰδιοφυίαν εἰς τὸ τραγικόν. Σύνηθες φαινόμενον εἶναι εἰς αὐτούς ἡ συναισθηματικὴ ἀμβλύτης καὶ ψυχρότης. Παρὰ τοῦτο ὅμως συχνάκις ἀνευρίσκειται εἰς αὐτοὺς ἰσχυρὰ τάσις πρὸς αὐξάνειν τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἄλλων, στωικὴ ἀπλότης εἰς τὸν βίον, φιλάνθρωπος αὐτοθυσία ὑπὲρ γενικῶν ἰδεῶν. Ὁ σχιζοειδής δὲν γνωρίζει συμβιβασμούς.

Ἀντιθέτως πρὸς τὸν σχιζοειδῆ ὁ κυκλοειδής εἶναι κοινωνικὸς, καλόκαρδος, εὐθύμος, ἀστείος καὶ ζωηρός. Ἐχει μεγάλην φιλοπονίαν καὶ δεξιότητα, εἰς τὸν πρακτικὸν βίον, προσαρμόζεται δὲ εὐκόλως εἰς τὰς ἐξωτερικὰς συνθήκας, πρᾶγμα ποῦ τὸν καθιστᾷ πολλάκις ἀσπασθῆ εἰς τὴν ζωὴν του. Οἱ τύποι οὗτοι ταλαντεύονται μετὰ ξὺ ἐθυμίας καὶ θλιψίμους καὶ συχνάκις φθάνουν εἰς τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο ἄκρον. Οἱ κυκλόθυμοι εὐχαριστῶς συναναστρέφονται μετὰ τῶν ἄλλων καὶ εὐκόλως ἀπορροφῶνται ὑπὸ τοῦ περιβάλλοντος. Ἰκυκλόθυμοι κυρίως εἶναι οἱ ἐπιδοδιόμενοι μετὰ δραστηριότητος εἰς τὰ πρακτικὰ ἐπαγγέλματα, οἱ λίαν εὐχαριστῶς ἐπιδιώκοντες τὰς ὕλικὰς ἀπολαύσεις τοῦ βίου, οἱ περιγραφικοὶ συγγραφεῖς, οἱ ὄργανωτᾶ μεγάλων ἔργων. Καὶ σχιζοειδεῖς μὲν λέγονται, διότι τείνουν νὰ ἀποσχισθοῦν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, οἱ δὲ τῆς ἄλλης κατηγορίας λέγον-

ται κυκλόθυμοι, διότι έχουν κυκλικές φάσεις μελαγχολίας και εϋφορίας εις την ζωήν των. Τώρα υπάρχουν βέβαια και οι μικτοί τύποι που είναι και αρμονικώτεροι. Έκ του πρώτου τύπου όταν φθάσωμεν εις τὸ ἀκρότατον ὄριον τῆς φυσιολογικῆς καταστάσεως προέρχεται ὁ παθολογικός τύπος τοῦ σχιζοφρενικοῦ, ὁ ὁποῖος ζῆ πλέον εις ἴδιον φανταστικόν κόσμον. Ἐκ τοῦ δευτέρου, πάλιν κατὰ τὸν ἴδιον μηχανισμόν, φθάνομεν εις τὰ κυκλικά λεγόμενα νοσήματα τῆς ψυχιατρικῆς δηλ. τὴν μελαγχολίαν καὶ τὴν μανίαν. Ὡστε, ὅπως βλέπετε δὲν χωρίζει καὶ τόσοσιν καλοσσιαιὰ ἀπόστασις τοὺς υγιεῖς ἀπὸ τοὺς ψυχικῶς πάσχοντας, ἀφοῦ ἀρκεῖ πολλάκις ἓνα βῆμα διὰ νὰ ὀδηγήσῃ εις τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ψυχιατρικῆς.

Ὁ Jung χωρὶς νὰ κάμῃ τὸν ψυχοσωματικὸν παραλληλισμὸν τοῦ Kretschmer, διακρίνει δύο γενικωτάτους τύπους: τὸν ἐνδοστρεφῆ καὶ τὸν ἐξωστρεφῆ, ὅπως μεταφράζει τοὺς ὄρους ὁ κ. Καλλιάρφας. Εἰς τὸν ἐνδοστρεφῆ ἀντιστοιχεῖ ὁ σχιζοειδής. Ὁ τύπος αὐτὸς στρέφεται πρὸς τὰ ἐντὸς τοῦ ἰδιοῦ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου καὶ δι' αὐτὸ ὀνομάζεται ἐνδοστρεφής. Διέπεται ἰσχυρῶς ἀπὸ τὸν ὑποκειμενικὸν παράγοντα καὶ ζητεῖ νὰ ἀπωθήσῃ τὴν κυριαρχίαν τῶν ἐξωτερικῶν γεγονότων. Θέλει νὰ φανῇ ἀνώτερος τῶν ἀντικειμένων καὶ διὰ τοῦτο ἡ συνειδήσις του λειτουργεῖ μὲ ἰδιαιτέραν δραστηριότητα. Εἶναι ἐγώκεντρικός

καὶ ἡ σκέψις του διαρκῶς στρέφεται πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν του κατάστασιν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔχει εις ὕψηλόν βαθμὸν ἀνεπτυγμένην τὴν διαίσθησιν καὶ τείνει πρὸς τὴν θεωρίαν. Πρὸς τὸν ἐξωστρεφῆ ἀντιστοιχεῖ ὁ κυκλόθυμος τύπος. Ὁ τύπος αὐτὸς ὀνομάζεται ἐξωστρεφής διότι στρέφεται πρὸς τὸν ἔξω κόσμον, πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν πραγματικότητα ἀντιθέτως πρὸς τὸν προηγούμενον. Ὁ ἐξωστρεφής περιμένει νὰ κανονίσῃ τὸν βίον του συμφῶνας πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς συνθήκας, διὰ τοῦτο καὶ παρασύρεται ὑπὸ τοῦ περιβάλλοντος. Ζῆ συμφῶνως πρὸς τὰς ἀμέσους σχέσεις, τὰς ὁποίας ἔχει πρὸς τὰ ἀντικείμενα, εἴτε ἀγαθαὶ καὶ ὄρθαι εἶναι αὐταὶ εἴτε κακὰ καὶ ἐσφαλμένα. Ἠθικοὶ νόμοι τοῦ ἐξωστρεφούς εἶναι αἱ ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνίας. Δημιουργεῖ θεωρίας, αἱ ὁποῖαι φέρουν τὸν χαρακτήρα τῆς ἀρνήσεως καὶ στεροῦνται δημιουργικότητος. Εἰς αὐτὰς ὁ Jung κατατάσσει τὸν ὕλισμὸν καὶ τὴν θεοσοφίαν. Καὶ τὰ δύο ταῦτα συστήματα σκοποῦν τὴν καταστροφὴν ἀνωτέρων ἰδεῶν. Αὐτὴ εἶναι ἡ διαγραφὴ τῶν τύπων τοῦ Jung καὶ Kretschmer ὅπως ἐκτίθεται εις τὴν χαρακτηρισολογίαν τοῦ κ. Καλλιάρφα. Πρέπει ὁμῶς νὰ ἀφιερῶσωμεν καὶ ἄλλο ἓνα ἄρθρον εις τὴν ἐφαρμογὴν τῶν θεωριῶν αὐτῶν, ἢ ὅποια ἔχει ἀμεσον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν παιδαγωγικὴν.

ΨΥΧΙΑΤΡΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Χριστούγεννα, ξανάνειωμα
τοῦ παληωμένου κόσμου,
σὰν φῶς καὶ δύναμι ψυχῆς
καὶ νοῦ σὰς νοιώθω ἐντός μου.

Ἄλ.

ΜΙΑ ΝΥΧΤΑ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

‘Από τὸ πρῶτὸ μὲ τὸ πρῶτο χάραμα, εἶχαμε ἀρχίσει τὸ ντουφεκίδι. Στὴν ἀρχὴ ὁ ἐχθρὸς ἐβαστοῦσε, καὶ δὲ μᾶς ἄφηνε νὰ προχωροῦμε παρὰ σιγά-σιγά μὲ μικρὰ ἀλλοματά. ‘Απὸ τὸ μεσημέρι ὅμως κι’ ἐκεῖ δὲν εἶχαμε παρὰ λιανοτούφεκο μόνον, γιατί δὲ βρῖσκαμε μπροστὰ μας γερὴ ἀντίστασι. ‘Επρωχωροῦσαμε λοιπόν, ἐτρέχαμε καλύτερα, ὅσο μᾶς βαστοῦσαν τὰ πόδια, μέσα στὸ χιονόνερο πού μᾶς ἐχτυποῦσε καταπρόσωπο, ἔτοιμοι σὲ κάθε στιγμή νὰ προλάβουμε τὸν κίνδυνον, νὰ πέσουμε χάμω, πίσω ἀπ’ τὸ πλησιέστερον προπέτασμα, νὰ ρίζουμε, νὰ ξαναγεμίσουμε, νὰ σηκωθοῦμε πάλι καὶ ν’ ἀρχίσουμε τὸ τρέξιμο, ἐνῶ τὰ κρεμασμένα ἀπὸ πάνω μας κάθε λογῆς σιδερικά, ἀτομικὰ σκαπανικὰ, ξιφολόγη, παγούρι, καρσάνα, ξαναρχίζουν τὸ γνῶριμον ἤχο. Κάπου κάπου κάποιος πέφτει—ἢ δὲ μπορεῖ νὰ ξανασηκωθῆ. Θὰ βρεθῆ δίπλα του ἓνα ἀδελφικὸ χέρι νὰ τὸν βοηθήσῃ στὰ κλεφτά. Θὰ ψαχουλέψῃ νευρικὰ στὸ ἀπὸ μέσα τσεπάκι τοῦ ἀμπέχωνου, γιὰ τὸν ἀτομικὸ ἐπίδεσμον, θὰ δώσῃ τὶς πρῶτες βοηθήθειες, ὥσπου νάρθουν οἱ τραυματιοφορεῖς, καὶ—ἀντε παιδιά, ἔτοιμοι γιὰ ἄλλα.

Κατὰ τὶς πέντε τὸ ἀπόγευμα—Δεκέμβριος ἦτανε—ἀρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ. Τὸ σκοτάδι, ἡ νύχτα, ἔρχονται νὰ σταματήσουν τὸν πόλεμον καὶ νὰ καλύψουν τὴ νευρικὴ ὑπερδιέγερσι. Τότε μόνον βλέπομε τί εἶναι γύρω μας—ὡς τώρα δὲν εἶχαμε στὸ νοῦ μας παρὰ τὸν ἐχθρό. ‘Αλήθεια, λίγα πράγματα στὸν κόσμον ἐτοῦτο εἶναι τόσο δυνατὰ ὅσο ὁ πόλεμος. Σὰν ἓνα πελώριον κρᾶνος σὲ κλείνει ἀπὸ κάτω του, καὶ δὲ σ’ ἀφίνει νὰ ἰδῆς ἢ νὰ σκεφθῆς τίποτ’ ἄλλο. Λοιπόν, τὸ χιονόνερο ἔπεφτε ἀδιάκοπα, καὶ φύσαγε ἓνας ἀέρας πού τρύπωνε μέσ’ ἀπ’ τ’ ἀλλεπάλληλα μάλλινα ρούχα καὶ σοῦ τρύπαγε τὸ δέρμα μὲ ἀπειρες παγωμένες βελόνες. Ποτέ μου δὲν εἶχα φαντασθῆ πὼς τὰ χοντρά μάλλινα στρατιωτικὰ μας ρούχα μὲ τὴν πυκνὴ ὕφασιν, εἶχαν τόσο κενὰ ἀνάμεσα ὕφάδι καὶ σπυρόνι...

‘Ερχότανε μιὰ νύχτα ὀλοσκοτεινὴ. Πελώριες μπάλες ἀπὸ σύννεφα καὶ καταχνιές σερνόντουσαν ἀπάνω στὶς βουνοπλαγιές κι’

ἐγλυφαν μὲ τὴν ἀδιάκοπα ὕψῃ γλῶσσά τους τὸ κάθε τι. Σὲ λίγο δὲ θὰ βλέπαμε οὔτε σὲ δυὸ βήματα ἀπόστασι.

‘Εδόθηκε διαταγὴ νὰ σταθοῦμε. Πρὶν νυχτώσῃ ἐντελῶς, ὅλοι μας, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πρῶτες περιπόλους, πού ἀνέλασαν ὀπηρεσία, ἐκουσάραμε, καθένας μὲ τὴν παρέα του, κανένα ἀπάγγελιο, καί, μιὰ πού εἶχαμε καιρὸ, τὸ βολέψαμε ὅπως-ὅπως. Δέκα-δέκα χέρια, ὅσο κουρασμένα καὶ νᾶναι, ὅταν δουλεύουν συνταιριασμένα καὶ μὲ καρδιά, κάνουν θαύματα. ‘Ὡς πού νὰ γυρίσῃ νὰ ἰδῆς, οἱ «βιλλίτισες μας» ἦτανε σκαρωμένες. ‘Εδῶ κάποια ἐσοχὴ τοῦ ἐδάφους εἶχε μεγαλώσει μὲ τὰ ἀτομικὰ σκαπανικὰ, πού πετοῦσαν σὰ μηχανές τὸ ποτισμένο ἀπ’ τὴ βροχὴ χῶμα, ἐκεῖ τὰ ἀντίσκηνα μαζί μὲ κάμποσα κλαδιὰ εἶχανε φτιάξει ὀλόκληρη γιαιτωνέζικη παγόδα, παραπέρα ἄλλοι λιγώτερον κατὰτσι δὲ θὰ κακοπεριοῦσαν κι’ αὐτοὶ κάτω ἀπ’ τὰ ἀτομικὰ ἀντίσκηνα, ἔτσι καθὼς ἦταν ἐξαπλωμένοι πάνω στὰ κλαδιὰ—κι’ ἄς ἦταν ἀπὸ κάτω τους τὸ χῶμα καμωμένον γλυστερὴ λάσπη ἀπὸ ἀδιάκοπον χιονόνερο.

‘Η παρέα μου ἦταν ἀπὸ τὶς πιὸ τυχερές. Τὸ «μέγαρό μας» εἶχε κάτω χῶμα στεγνόν, βρισκόμαστε καλὰ ταξιπωρῶμένοι ἀπὸ τὸν ἀέρα, χάρι στὸ βράχο ποῦχαμε στὶς πλάτες μας, καὶ τ’ ἀντίσκηνα μᾶς ἐκλείναν ἀπὸ τὶς ἄλλες μεριές. Κι’ ἦταν κι’ ἀρκετὰ εὐρύχωρο: Μᾶς χώραγε νὰ ἐξαπλωθοῦμε ὅμως, μισὴ ομάδα μάχης, καὶ περισσεύει καὶ τόπος. ‘Ο Βλάσης ὁ Ντερβελῆς μᾶς εἶχε βάλει ὅλους νὰ κουρνιασοῦμε σῶνε καὶ καλὰ, στριμωγμένοι ὁ ἓνας δίπλα στὸν ἄλλο. «Βρὲ Βλάση, ὅσο νὰ μποροῦμε νὰ τεντωθοῦμε καὶ λιγάκι! ‘Ολη μέρα σήμερα κερδίζαμε τὸσον τόπο, κι’ ἐδῶ νὰ μὴν ἔχουμε δέκα πόντους παραπάνω!»

—‘Οχι παιδιά, μᾶς ἔλεγε, ἀφήστε καὶ θὰ ἰδῆτε. ‘Αλλωστε, ὅλο κρεθβατοκάμαρες θὰ τὴν κάμουμε τὴν πολυκατοικία; ‘Ας περισσέψῃ καὶ λίγος τόπος γιὰ τὸ σαλόνι. ‘Αλλοιῶς θὰ περάσῃ κανένας μηχανικὸς καὶ θὰ μὲ καταργήσῃ ἀπὸ ἐργολάβου οἰκοδομῶν.

Καταπιασθήκαμε ὕστερα μὲ τὸ ἀτομικόν

μας συγύρισμα και δεν τον έπληραμε χαμπάρι που έλειψε. Κι' έτσι λίγο αργότερα ξαφνιστήκαμε που τον είδαμε να σκουντουφλάει με το κεφάλι του την πάνινη πόρτα μας και να πολεμάει να περάσει μέσα μιάν άγκαλιά ξύλα.

Φωνές, κακός, «μπράβο του Βιλάση», όλοι πρόθυμοι να τον βοηθήσουν ν' ανάψει τη φωτιά. Μά δεν ήθελε ν' ανακατευτεί κανένας μας.

—Θά ξαπλωθήτε στις θέσεις σας, μάς είπε, και θά σκεπασθήτε καλά. Μόνο τις καρθάνες σας να μου αφήσετε μπροστά στά πόδια σας. Θά σας βάλω τὸ φαί, θ' ανάψω τὴ φωτιά ἐδῶ ἀπὸ μπροστά πού ἀφήσαμε θέσι, και θά ξαπλώσω κι' ἐγώ. Θά κάμουμε τὴ βεγγέρα μας, κι' ὕστερα, ἀμα νυστάδουμε, θ' ἀρχίσω ἡ συναυλία....

Ἔτσι κι' ἔγινε. Ἡ φωτιά πού χάιδεψε σὲ λίγο μὲ τὴν κοκκινωπή τῆς ἀνατύγεια τὸν λίγο χωρὶ ποῦχαμε καταφέρει νὰ τὸν κλείσουμε ἀπ' τὸν ἀέρα και τὴ βροχή, τὸν ἡμέριψε ὀλότελα. Οἱ φλόγες τῆς σπιθίζαν μέσα στά μάτια ὀλονῶν μας, ἔτσι καθὼς τὴν ἐκυττάζαμε ἀνακαθαρισμένοι, στά πρόχειρα κρεββάτια μας. Πέρασαν μερικὲς στιγμὲς πού κανένας δὲν ἐμιλοῦσε. Ἡ λάμψις πού χόρευε στοὺς κερθρέφτες τῶν ματιῶν, μαρτύρωιγε χαμηλότερες τόσες σκέψεις, τόσες ἔγνοιες, τόσες ἀγάπες και τόσους πόνους, πού τὸ νυχτερινὸ καταλάγιασμα τοὺς ἀφινε ν' ἀνέθουν στὴν ἐπιφάνεια. Ἦμιον ὁ νεώτερος ἀπ' ὄλους, κι' εἶχα τίς λιγότερες ἔγνοιες. Ὁ πατέρας μου ὁ καυμένος, τὴν ἡμέρα ποῦφευγα ἀπ' τὸ νησί μας μοῦδωσε τὴν εὐχή του παλληκαρισία, και μ' ἔστειλε στὸν πόλεμο ὅπως ἄλλοτε μ' ἔστειλε στὸ σχολεῖο. Πάντα του μοῦ μιλοῦσε γιὰ τὸ «χρέος» τοῦ ἀνθρώπου και μοῦλεγε πὼς δὲν ὑπάρχει ἄλλος πρόπος νᾶναι κανένας εὐτυχισμένος, παρὰ τὸ νὰ βρισκῆ κάθε τόσο ποῖο εἶναι τὸ χρέος τῆς στιγμῆς, και νὰ ρίχνηται μεμιάς, δίχως πολλές συζητήσεις κι' ἀργίες, μ' ὄλη του τὴν καρδιά νὰ ζῆση σύμφωνα μ' αὐτό. «Κάμε, παιδί μου, και τώρα τὸ χρέος σου, μοῦ εἶχε πῆ. Αὐτὸ μονάχα πρέπει νὰ σοῦ εὐχηθῶ, κι' αὐτὸ σοῦ εὐχομαι».

Ἔτσι τώρα δὲ γύριζε σὲ πολλὰ ὁ νοῦς μου. Κι' ἐκύτταζα τοὺς συντρόφους μου στά λίγα λεπτά πού μέναμε σιωπηλοί. Ὁ Πτερβελεῆς κρατοῦσε ἕνα ξύλο και ταχτοποιοῦσε μ' αὐτὸ τ' ἀναμμένα κούτσουρα. Αὐτὸς ἦταν ἀνοιχτόκαρδος τύπος, χαρούμενος κι' εὐθιμὸς ἀκόμα και μπροστὰ στὸν κίνδυνο, καμωμένος γιὰ νοικοκύρης, ἡ μητέρα τῆς συντροφιάς. Αὐτὴ ἡ ἐξυμνητικὴ κὸπτήτα του ἔδινε πνευματικότητα σ' αὐτὸν τὸν ἀπλὸν ἀνθρωπο, ὥστε μποροῦσε νὰ τὸν κἀνης παρέα δίχως νὰ νοιώθης ἀσθημα ἀσφυξίας.

Πρῶτος στὴ σειρά καθὼς εἶχαμε ξαπλώ-

σει, ἦταν ὁ Ἄντωνῆς ὁ Βαραγῆς κι' ὕστερα ὁ Λοφούτης, ὁ Σκαλέζος κι' ὁ Τσιτήρης, ὄλοι τους καλά παιδιά, ἀγαθὲς καρδιές. Δὲν ἤμαστε ὄλοι μορφωμένοι, ἀφοῦ κοντὰ στὸ Βαραγῆ τοῦ ἦτανε φιλόλογος και στὸ γιατρὸ Τσιτήρη, βριακόταν ὁ Λοφούτης, νταμαρτζῆς, κι' ὁ Σκαλέζος, ψαρῆς. Ἀλλὰ εἶχαν ὄλα τὰ παιδιὰ χαρακτηριστικὸ τους τὴν εὐγένεια και τὴν καλωσύνη. Κι' ἐπειδὴ ἐδῶ και δυὸ χρόνια, τὸν καιρὸ πού ἔκαμα τὴ θητεία μου στὸ στρατό, εἶχα ὑποφέρει ἀπὸ ἔλλειψη καλῆς συντροφιάς, τώρα ἴμιον πολὺ εὐχαριστημένος.

—Τὶ νὰ γῆταν ἀρὰ γε ὁ καυμένος ὁ Γούλιανης, ἔκοψε τὴ σιωπὴ ὁ Βαραγῆς.

—Μιά φορά, ἀπὸ ἄλλο βόλι θᾶναι φυλαγμένος, ἀφοῦ ὁ Λοφούτης κατάφερε νὰ τὸν πᾶσι πίσω στὸ χαράκωμα.

Ἄληθεια, Πέτρο, μίλησα κι' ἐγὼ στὸ Λοφούτη, σ' ἀξίζει ἕνα μεγάλο μπράβο. Εἶδατε, παιδιὰ, ἔτσι πότε τὰ κατάφερε και τοῦδωσε τοῦ Γούλιανη τὸ τραῦμα, τὸν πήρε ἀγκαλιά, τὸν πήγε τόσο δρόμο πίσω και μάς πρόλαθε ὕστερα τρέχοντας; Ὅταν βγῆκε ἀπάνω, τὴν ὥρα πού ἐρχόντουσαν ὀι σφαίρες βροχή, ἔλεγα πὼς δὲ θὰ προλάβαινε καλά-καλὰ οὔτε νὰ σηκωθῆ....

—Ἐγὼ τοῦ φώναζα «μή» και «μή», πετάχτηκε ὁ Τσιτήρης.

—Καλὰ πού δὲ σ' ἄκουσε, εἶπε ὁ Βαραγῆς. Ἀλλοδίως ὁ Γούλιανης θὰ γινότανε κόκκινο ἀν ἔμενε λίγο ἀκόμη ἐκεῖ.

—Ἐκεῖδὸ ὄμως....

Ἄλλὰ ἐκεῖ τὴ στιγμὴ ἡ πάνινη πόρτα μας ἀφινε νὰ ξεπροβάλλῃ ἕνα κεφάλι. Ἦταν ὁ διμοιρίτης μου.

—Τὶ εἶναι κύριε ἀνθυπολοχαγέ; τοῦ φώναξε ὁ Τσιτήρης. Τρέχει τίποτα;

—Ὅχι. Μωρὲ μπράβο, παιδιὰ, ἐσεῖς ἐδῶ ἔχετε καὶ φωτιά. Μπράβο. Ἀφοῦ εἶν' ὁ Τσιτήρης ἐδῶ, θᾶναι μαζί κι' ἡ παρέα, ἔ; Σκαλέζος, Βαραγῆς, ὁ γιατρὸς.... Εἶν' ἐδῶ κι' ὁ Κωστάλας;

—Ἐδῶ κύριε ἀνθυπολοχαγέ, πετάχτηκε.

—Ἐ, τότε πέραν μέσα Μπερεκοῦνε, εἶπε σὲ κάποιον πού στεκόταν ἀπ' ἔξω, τοὺς βρήκαμε.

Ἐμπῆκε ὁ ἴδιος μέσα, κι' ἔκαμε τόπο νὰ τρυπώσῃ κι' ὁ καινούργιος. Ἦταν ἕνας λοχίας, ἕνας γεροδεμένος ἀντρας ἴσαμε τριανταδυὸ χρονῶν.

—Καληπέρα παιδιὰ, εἶπε μ' ἕνα εὐγενικὸ χαμόγελο.

—Κωστάλα, μοῦπε τότε ὁ ἀνθυπολοχαγός, ὁ λοχίας Μπερεκοῦνος ἀπὸ δῶ, εἶναι συνάδελφός σου, δικηγόρος, κι' ἔφαχνα νὰ σὲ βρῶ, γιὰ νὰ κάνετε παρέα. Παιδιὰ, εἶπε τοὺς ἄλλους, μόλις μάς ἤρθαν κάμποσοι τοῦ δευτέρου Τάγματος, ποῦχαν πάει σὲ εἰδικὴ ἀποστολή, κι' ἐπειδὴ τώρα μὲ τὸ σκοτάδι, δὲ μποροῦνε ν' ἀπαγγείασουν πουθενά, τοὺς διαμοιρίζουμε. Ἐσεῖς νὰ οἰκο-

νομήσετε τὸ λοχία.

—Μετά χαράς, μετά χαράς, εἶπε ὁ Σκαλέζος. *Ἐλα ἐδῶ κοντά, κύρ Λοχία.

*Ἀπόρησα πῶς ὁ Βλάσης ἀφῆνε νὰ τοῦ παίρῃ ἄλλος τὰ καθήκοντα τοῦ ξενοδόχου στὸ ἀρχοντικό μας. Γύρισα πρὸς τὸ μέρος τοῦ με περιέργεια: Κοιμόταν ὁ καυμένος.

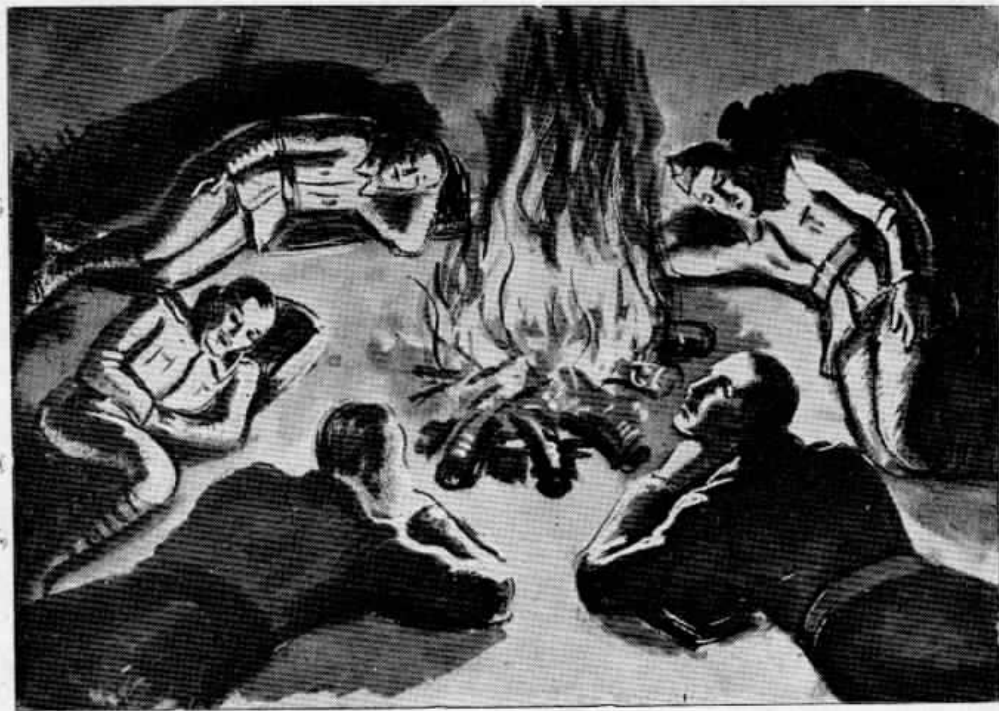
Φαίνεται ὅμως πῶς καὶ μέσα στὸν ὕπνο τοῦ ἔπαιρνε χαμπάρι, ὅταν μπορούσε κάποιον νὰ περιποιηθῇ.

—*Ὁχι Στρατῆ, εἶπε τοῦ Σκαλέζου, μὲ κλεισμένα ἀκόμη τὰ μάτια. Δὲ μπορεῖτε νὰ στριμωχθῆτε περισσότερο. *Ὁ κύρ λοχίας

—*Ὁχι, κύριε ἀνθυπολοχαγέ, εἶπε ὁ λοχίας. Δυὸ εἴμαστε ξύπνιοι.

*Ἐμπῆκε μέσα τότε ὁ ἀξιωματικός. Σκεπασμένοι στὴν κουβέρτα μας, ἐνοιώσαμε κι' ἐμεῖς τὴν παγωνιά, ποῦ ἀγγιξε τὸ πρόσωπό του, μισοσκεπασμένο μὲ τὸ γιακά τῆς χλαίνης του.

—*Παιδιά, μᾶς εἶπε. *Ἦρθε διαταγή γιὰ μιὰ ἐπιχείρησι πολύ σπουδαία κι' ἐπικίνδυνη. Ζητάω ἐθελοντάς ἀπ' ὅσους εἶναι ξύπνιοι. *Ὡς τέσσερα χιλιόμετρα δυτικά μας, εἶναι, πάνω σ' ἓνα ὕψωμα, ἓνα παλιὸ ὑποστατικό, ἀληθινὸ φρούριο. Πρέπει, πρὶν ξη-

...Θάθελα νὰ μάθω τί σκέπτεσαι....

θά κοιμηθῇ στὸ σαλόνι. Μόλις σβύση ἡ φωτιά, θά τοῦ στρώσω ἐγὼ στὴ θέσι της. *Ἐτσι θάχη καὶ ζέστα ἀποκάτω.

—Μωρὲ μπράβο Βλάση, στὸν ὕπνο σου τίς ἔβλεπες ὅλες αὐτὲς τίς ὥραϊες ἰδέες;

Λίγο ἀργότερα ὁ λοχίας Μπερεκοῦνος κι' ἐγὼ ἤμαστε ξαπλωμένοι ὁ ἓνας δίπλα στὸν ἄλλο, καὶ κουβεντιάζαμε, σιγά, γιατί ὅλοι οἱ ἄλλοι εἶχαν κοιμηθῇ, ὅταν εἶδαμε πάλι τὸ πρόσωπο τοῦ διμοιρίτη μας στὴν πάνινη πόρτα.

—Κοιμόσαστε ἐδῶ; ἐρώτησε.

μερώση, νὰ μάθουμε ἂν τὸ κατέχη ὁ ἐχθρός, ἂν τὸχη ἐγκαταλείψῃ, μήπως τὸχη ὑπονομεύσει, κι' ἀφοῦ τὸ ξεκαθαρίσουμε, πρέπει νὰ ἐγκαταστήσουμε ἐκεῖ πολυβόλα. Μόλις ξημερώση, πρέπει ν' ἀρχίσουν τὰ πολυβόλα. Θά διατεθοῦν γι' αὐτὴ τὴ δουλειὰ ἓνας λοχίας, ἓνας δεκανέας καὶ καμμιά δεκαπενταριά ἄνδρες. Δὲ σὰς κρύβω πῶς ὁ κίνδυνος εἶναι μεγάλος. *Ἀλλὰ θά εἶναι πολὺ μεγαλύτερο, ἀνυπολόγιστο, τὸ κέρδος, ἂν τὸ πρωτὶ βρεθοῦν ἐκεῖ τὰ πολυβόλα μας.

—*Ὁ δεκανέας, παρών, εἶπα.

—Κι' ὁ λοχίας, κύριε ἀνθυπολοχαγέ, πάει ὅπου τὸν διατάξετε.

—Κωστάλα, μπράβο. 'Αλλά και για σένα Μπερεκούνε, νομίζω πώς τὰ προσόντα σου είναι αὐτὴ τῆ φορά ἀπαραίτητα. 'Εσὺ μὲ τῆ φροντίδα καὶ τῆ μαστορία σου μπορεῖ νὰ γλυτώσης καὶ τ' ἄλλα τὰ παιδιά.

—Χαρά στὰ προσόντα! εἶπε μὲ μετριοφροσύνη ὁ λοχίας. 'Εδῶ μαζί μὲ τὸ συνάδελφο, θὰ πολεμήσουμε νὰ κάμουμε τὸ καλύτερο.

—Καλὰ, παιδιά. Τώρα νὰ κοιμηθῆτε. "Εχετε πέντε ὄρες καρό. Θὰ σὰς ζυπνήση ὁ σκοπός, θὰ σὰς ἔχω ἔτοιμους τους ἄντρες, θὰ συνεινηθοῦμε καλύτερα, καὶ θὰ ξεκινήσετε στὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Παναγίας. Καληνύχτα σας τώρα.

→

Κι' ἔφυγε ὁ ἀνθυπολοχαγός.

Αἰσθανόμουνά τώρα πῶς γλυκεῖα τῆ ζέστα τῆς κουβέρτας μου, ἀφοῦ ἤξερα πὼς σὲ πέντε ὄρες θὰ τὴν ἀφῆνα.

Εἴμαστε τώρα μόνοι οἱ δυὸ μας, μὲ τὸ λοχία, ζῦπνοι, ἀνάμεσα στους ἄλλους μας συντρόφους ποὺ κοιμόντουσαν. Καὶ τέσσερα χιλιόμετρα μακρύτερα, μέσα στὴν παγωμένη νύχτα, μᾶς περιμενε τὸ πολλὸ ὑποστατικό. Κάννες εἶναι κρυμμένες πίσω ἀπὸ τὶς χαραμάδες τῶν τοίχων τοῦ—γυρισμένες καταπάνω μας. Πίσω ἀπ' τὶς κολόνες, στὶς σκοτεινὲς γωνιές, στὶς ρίζες τῶν δένδρων, ἐνεδρεῖται κι' ἀπὸ μιὰ ξιφολόγη. "Ἡ κάτω ἀπ' τὰ πόδια σου εἶναι κρυμμένα ἐκρηκτικὰ μηχανήματα, ποὺ ἀνοίγουν τάφους στὸ πέρασμά σου.

Σκεπτόμουν ἐπὶ ἀμίλητος κόμποιση ὦρα. "Υστερα κίτταξα πρὸς τὸ μέρος τοῦ λοχία. "Ἦταν κι' αὐτὸς ζῦπνιος, ἀλλὰ εἶχε κλεισμένα τὰ μάτια. Εἶχε ξαπλώσει μπρούμυτα, καὶ στήριζε μὲ τὰ χέρια τὸ κεφάλι του.

Δὲν ἔνοιωθα μέσα μου κανένα φόβο, μόνο αἰσθανόμουν πὼς κάτι σπουδαῖο γιὰ τῆ ζωὴ μου γινόταν. Μόνος μου ἄλλως τε εἶχα πῆ «ναί», στὸν ἀνθυπολοχαγό. "Αλήθεια, τί μ' ἔσπρωξε νὰ τὸ εἰπῶ; "Εφαχνα νὰ βρῶ τὴν αἰτία.

Ξαφνικὰ μοῦρθε ἡ ἐπιθυμία νὰ μάθω τί σκεπτότανε δίπλα μου ὁ λοχίας. Κάτι σὰν νὰ μούλεγε πὼς αὐτὲς οἱ ἀέρινες κορδέλλες τῶν σκέψεων ποὺ ἐξυλιγόντουσαν στὸ κεφάλι τοῦ ζῦπνιου συντρόφου μου, εἶχαν κάποια ἐξαιρετικὴ σπουδαιότητα.

—Νίκο, τοῦπα σιγά, μόλις κατασκίωνας τὸ σεβασμὸ ποὺ μοῦ ἐνέπιες ἡ αὐτοσυγκέντρωσί του, θάθελα νὰ μάθω τί σκεπτεσαι.

"Εκείνος φάνηκε σὰν νὰ τὸν τράθηξε ἡ φωνὴ μου ἀπὸ κάποιον μακρύτερα.

—Μὲ πολλὴ εὐχαρίστησι, εἶπε.

—Εἶδες μὲ πόση ἀφέλεια σοῦ μίλησα, σὰν παιδί. Πές μου λοιπὸν καὶ σὺ μὲ εἰλικρίνεια. Μήπως δὲν θέλεις;

"Ἡ φωνὴ του πῆρε κάποια ἐξαιρετικὴ ἐκφραστικότητα. Καὶ εἶπε ἀργά-ἀργά, τονίζοντας τὶς λέξεις:

—Νάξερεις πόση χαρὰ θὰ αἰσθανόμουν ἂν μποροῦσαν νὰ συμφωνοῦσαν οἱ σκέψεις μας! Καὶ θὰ σοῦ πῶ μὲ μιὰ λέξι τί ἔκανα πρὸ ἀλίγου: Προσευχόμουν!

Λοιπὸν, εἶναι κάτι μεγάλο ὁ πόλεμος. 'Αλλοιῶς δὲν ἐξηγεῖται τὸ ὅτι μέσα στὸ κάδρο του κάθε τι τὸ ἀληθινὸ παίρνει τὴν πραγματικὴ σημασία του. "Εκείνη τῆ στιγμή ἡ ἀπλὴ αὐτὴ λέξι «προσευχόμουν», ποὺ θὰ τὴν ἀκούγε κανεὶς στὴν πόλι χωρὶς καμμιὰ ἰδιαίτερη ἐντύπωσι, ἐξωντάνευσε μέσα στὸν ἀέρα τῆς σκηνῆς μας τῆ θεῖα παρουσία. Αὐτὴ φεγγοβολοῦσε τώρα στὰ μάτια τοῦ παλληκαριοῦ, ποὺ μοῦ μιλοῦσε, κι' ἀγγιζε τὰ μέτωπα τῶν κοιμισμένων συντρόφων μας.

"Ενοιώσα ὀλοζώντανη ἐκείνη τῆ στιγμή τὴν ὑπαρξί τοῦ Θεοῦ. Κι' αἰσθάνθηκα ἐντονὴ τὴν ἀνάγκη ν' ἀκούσω ὅσο μποροῦσα περισσότερο ἀπὸ τὸν προνομιεκό ἀυτὸν ἄνθρωπο ποὺ ἐπικοινωνοῦσε μὲ τὸν Θεό.

—Πές μου τί σκέπτεσαι γιὰ τὸ θάνατο, τὸν ἐρώτησα. Τὸν φοβάσαι; Δὲν ἀφήνεις πίσω σου ἀνθρώπους γιὰ νὰ τοὺς λυπηθῆς;

—Ἐχω πολλοὺς. Γονεῖς, ἀδελφοί, γυναῖκα, τρία μικρὰ παιδιά. Δὲ φοβάμαι ὅμως. Περισσότερο ἀπ' τὸ κάθε τι στὸν κόσμ—περισσότερο κι' ἀπ' τὸ ὅτι μιλάμε τούτη τῆ στιγμή—πιστεύω πὼς ὁ Θεὸς κι' ὄχι ἡ τύχη κανονίζει κάθε τι ποὺ μοῦ συμβαίνει, κάθε τι ποὺ συμβαίνει στὸν κόσμ. Στήριζομαι μ' ἐμπιστοσύνη στὴν προστασία τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲ φοβάμαι. Κανένas ἐχθρὸς δὲ μπορεῖ νὰ μοῦ κάνει κακό. "Αν πάλι ὁ Θεὸς θέλῃ νὰ μὲ πάρῃ ἀπ' τῆ ζωὴ αὐτῆ, ἐγὼ δὲν θάχα ἀντίρρηση.

Δὲν εἶπε ἄλλο τίποτε. "Εγὼ πάλι δὲν τὸν ξαναρώτησα. "Όταν ἡ ζωὴ εἶναι ἀληθινή, τότε τὰ λόγια δὲ μαζεύονται σωρὸ. Εἶναι λίγα, ἀλλὰ γεμάτα, ὄχι κούφια. Σκεπτόμουνά λοιπὸν τὰ λόγια ποὺ εἶπε ὁ λοχίας. Καὶ δὲν ἔκλεισα μάτι ἐκείνη τῆ νύχτα. Μέσα σ' αὐτὲς τὶς ὄρες, τί δὲν ἔζησα, καὶ τί δὲν ἔνοιωσα! "Απ' τὴν ἀρχὴ τῆς ἐπιστρατεύσεως κίτταξα παντοῦ νὰ κάνω τὸ χρέος μου, ὅπως εἶχε πῆ ὁ πατέρας. "Όλοι μ' ἐπαινοῦσαν, φαίνεται πὼς δὲν ἦμουν κατώτερος ἀπ' τοὺς ἄλλους. "Αλλὰ αὐτὴ ἡ πίστι ποὺ τὴν εἶδα νὰ προσεύχεται γεμάτη ἐμπιστοσύνη μιὰ νύχτα, μέσα στὸ πρόχειρο τσαντήρι τῶν πολεμιστῶν, λίγες ὄρες πρὶν ἀπὸ μιὰ ἐπιχείρησι γεμάτη θάνατο, ἔβλεπε μέσα μου τόσες ἀπορίες κι' ἔκλεισε τόσα κενά. "Εκεῖ γιὰ πρώτη φορά προσευχήθηκα κι' ἐγὼ ἀληθινά, κι' ἀκούσα τὸν Κύριο τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Θανάτου νὰ μιλά μὲσα μου μὲ τῆ φωνὴ ἐκείνη ποὺ μεταδίδει εἰρήνη καὶ χαρὰ σ' ὅποια περίστασι.

"Ακούσα τὸ σκοπὸ ποὺ ζῶγανε.

—Είναι ώρα; έρώτησα.

—“Α, έσύ σαι Κωστάλα; έσύ θα μείνης, μοϋπε. “Ετσι διέταξε ό κ. άνθυπολοχαγός. Θα πάη άλλος δεκανέας που ξέρει τον τόπο.

—Μά γιατί; Είναι τόσο άπαραίτητο νά ξέρουμε τά μέρη;

—Τώρα είχα κι' άλλο λόγο νά θέλω νά πάω. “Ηθελα νάμαι μαζί με τον λοχία. Σηκώθηκα κι' έγώ κι' έτοιμάσθηκα. Μά ό άνθυπολοχαγός με γύρισε πίσω.

—“Ο λοχίας με τούς δεκαπέντε άντρες του μ' άποχαιρέτησε κι' έφυγε μέσα στο σκοτάδι.

Τό πρωί τής ίδιας μέρας άλλη άποστολή με πήρε μακριά από κείνα τά μέρη. Δέν ξαναείδα τό λοχία Μπερεκούνο, ούτε μπόρεσα νά μάθω τό τέλος εκείνης τής έπιχειρήσεως που τούχαν αναθέσει. “Ισως νά σκοτώθηκε στο ύποστατικό, ίσως ζή.

Μά ό,τι άπ' τά δυό κι' άν έγινε, ήταν και για τά δυό έτοιμη εκείνη ή ψυχή.....

ΠΕΤΡΟΣ ΚΛΩΝΑΡΗΣ

Ε Λ Λ Α Σ

I

“Ελλάς!.. “Ονομ' άθάνατον, ώραίο, μεγάλο κι' άγιο, έσύ τής γής είσαι ή ψυχή κι' έσύ τής γής ή Δόξα. Δέν είσαι σύ μονάχα γή και πέτρα έσύ δέν είσαι, μά είσαι ό Παλμός ό άδάμαστος και τό σεμνό τό Μέτρο, που στών Καιρών έστοίχισαν τά μαρμαρένια σπλάγγνα. Έού του κόσμου ή άρχοντιά κι' έσύ ή λατρεία του κόσμου. “Ηλιος ξανθός σέ πλημμυρά κι' ήλιος χρυσός σέ λούζει, Ναέ χιονάτε, στούρανού τή γαλανήν άγκάλη όρθέ, στερεέ, ακατάλυτε, τής ‘Ωμορφιάς Πατέρα.

II

Μελίσι γλυκοξύπνητον άπ' τά παλιά τά χρόνια χύνεται μες στά σπλάγγνα σου Βυζαντινή ύμνωδίο, και μες στη νύχτα που άναστρη πνίγει τό κόσμον όλο, χαροζαμένη Μάνα έσύ προσεύχεσαι μονάχη. “Η Παναγιά σου εκεί μπροστά σ' άκούει και σιγοκλαίει και τών ματιών σου οι σταλαγμοί φέγγουν χρυσά καντήλια. ...Μπαρούτι μύρισεν υγρό κάτω στην “Αγια Λάυρα!.. “Αντρείεύεσαι, σηκώνεσαι, βροντάς στην κρύα τήν πέτρα, και με την κόψη του σπαθιού μετράς τον κόσμον όλο

III

Τής Παναγιάς τό 'κόνισμα κρυφά ήρθαν και τό σπάσεν. Μες στην αιώνιαν έκκλησιά του Πνεύματός σου έμπήκαν φονιάδες που σέ πλήγωσαν κι' έφύγαν στο σκοτάδι. Μά σύ 'σαι Φώς, ό Μάνα μας, και μες τό φως παλεύεις. Μαύρο θεριό στα πόδια σου, ψυχομαχά ό όχιτρός σου, κι' έσύ λευκή κι' έσύ ψηλή και σύ ουρανοστημένη, τή γή, μονάχη, άναμετράς, τή γή ξαναφωτίζεις. Και βλέπω στο κεφάλι σου που χάνεται στα νέφη, δώρο τής Μεγαλόχαρης, τό φωτιστέφανό Της.

ΠΑΥΛΟΣ ΦΙΝΤΕΛΗΣ

ARTHUR H. COMPTON

Τὸ ὄνομα τοῦ ἀμερικανοῦ φυσικοῦ καθηγητοῦ Arthur H. Compton εἶναι ἤδη γνωστὸν εἰς τοὺς διεθνεῖς ἐπιστημονικοὺς κύκλους ἀπὸ τοῦ ἔτους 1923, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐσημειώθη μία ἐπὶ πλέον πρόοδος ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν βαθυτέραν μελέτην τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος καὶ τῶν μετ' αὐτῆς συνδεδεμένων προβλημάτων.

Κατὰ τὸ ἔτος 1923 ἐδόθη, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, τὸ τελευταῖον καὶ δραστηζώτερον ἴσως κτύπημα ἐναντίον τῆς θεωρίας τῶν κυμάνσεων, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ θεμελιώδες ἄρθρον πίστεως διὰ τοὺς φυσικοὺς τοῦ 19^{ου} αἰῶνος. Καὶ τὸ κτύπημα αὐτὸ ἐδόθη ὑπὸ τοῦ νεοροῦ ἀκόμη (ἦτο τότε ἡλικίας 31 ἐτῶν) ἀποφοίτου τῶν Πανεπιστημίων Princeton καὶ Cambridge (Ἀγγλίας) φυσικοῦ Arthur Compton, καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Washington. Βεβαίως, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1900 ὁ καθηγητῆς Planck, διὰ τῆς θεωρίας τῶν κβάντα, ἐπέφερον ἀληθῆ ἐπανάστασιν εἰς ὀλόκληρον τὸ φυσικὸν οἰκοδόμημα τοῦ πρὸ αὐτοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ὁ Ἄϊνστάϊν ἔξ ἄλλων, ἀπὸ τοῦ 1905 κατ' ἀρχὰς καὶ ἀπὸ τοῦ 1917 μετὰ ταῦτα, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος ἐπεβεβαίωσε τὴν θεωρίαν τοῦ Planck καὶ ἐπανεῦρε τὸν τύπον τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ μέλανος σώματος, ἀλλ' οἱ ἰσχυρισμοὶ αὐτοῦ δὲν ἐστηρίζοντο εἰς πειραματικὰ δεδομένα.

I

Ἐκεῖνος ποῦ ἔδωσε πραγματικὸν περιεχόμενον εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν Planck καὶ Ἄϊνστάϊν ἦτο ὁ Compton, ἐκ παρατηρήσεως φαινομένου πινὸς τὸ ὁποῖον ἐν τῇ νεωτέρᾳ φυσικῇ ἐκφράζεται μὲ τὸν ὄρον «φαινόμενον Compton». Δὲν πρόκειται φυσικὰ ἐνταῦθα νὰ ἀναφερόμεν διὰ μακρῶν τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν σπουδαιότατην ταύτην πειραματικὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Compton,

ὁ ὁποῖος ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἀκτινοβολία Roentgen ἀποτελεῖται ἐκ φωτονίων, τὰ ὁποῖα δὲν ἠμπόρεσε νὰ πιστοποιήσῃ ὁ Ἄϊνστάϊν. Τονίζομεν μόνον ὅτι ὁ Compton, διὰ τῆς πειραματικῆς ὁδοῦ, ἐπεβεβαίωσε πλήρως τὴν ἐξίσωσιν τῶν Planck—Einstein:

$$h\nu = h\nu' + \frac{1}{2}mv^2$$

ἔνθα ν παριστᾷ τὴν συχνότητα τῆς προσπιπτούσης ἀκτινοβολίας, ν' τὴν συχνότητα τῆς ἐκ διαχύσεως προερχομένης, m τὴν μάζαν τοῦ ἐπιταχυνομένου ἠλεκτρονίου καὶ h τὴν σταθερὰν τοῦ Planck.

Αἱ ἐπακολουθήσασαι πειραματικαὶ ἐργασίαι, τῶν Davison καὶ Germer τῷ 1927 καὶ τῶν Bothe καὶ Geiger μετὰ ταῦτα, ἔδωσαν μεγαλυτέραν ἰσχὴν εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Compton καὶ σήμερον θεωρεῖται ὅστος ὡς ἐν ἀπὸ τὰ προνομιούχα ἐκεῖνα πνεύματα τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀφιερῶσει ὀλόκληρον τὴν ζωὴν των εἰς τὴν σπουδὴν καὶ μελέτην τοῦ περιβάλλοντος ἡμᾶς φυσικοῦ κόσμου.

Διὰ τὰς περισπουδάστους καὶ πρωτοτύπους αὐτοῦ ἐργασίας, ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἰδίᾳ, ὁ καθηγητῆς Compton ἐτιμῆθη ἤδη ἀπὸ τοῦ 1927, εἰς ἡλικίαν 35 ἐτῶν, διὰ τοῦ βραβείου Νόμπελ. Καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1923 διατελεῖ τακτικὸς καθηγητῆς τῆς Φυσικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Σικάγου, τὸ ὁποῖον κατέχει πλουσιώτατον Ἐργαστήριον Φυσικῆς. Εἰς αὐτὸ ὁ Compton καὶ οἱ συνεργάται του ἀσχολοῦνται νυχθημερὸν εἰς πειραματικὰς ἐξερευνησεις, αἱ ὁποῖαι συντελοῦν τὰ μέγιστα εἰς τὴν θεμελίωσιν τῆς νεωτέρας Φυσικῆς.

Ἄλλ' ὁ καθηγητῆς Compton δὲν διορίζεται μόνον ὡς ἐπίλεκτος ἐρευνητῆς τῶν φυσικῶν φαινομένων. Εἶναι συγχρόνως καὶ συγγραφεὺς ἀξιολόγων ἐπιστημονικῶν ἔργων. Μερικὰ ἐξ αὐτῶν, μάλιστα, δὲν στεροῦνται καὶ γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος, ὅπως εἶναι τὸ φέρον τὸν τίτλον «The Free-

dom of Man» (Ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου) τὸ ὁποῖον ἔτυχεν εἰδικοῦ βραβείου ἐκ μέ-
ρους τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Yale καὶ τὸ
ὑπεδέχθησαν μὲ εὐμενεῖς κριτικὰς πλείστα
περιοδικὰ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς.

Ἐπὶ πλέον, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ καθη-
γητοῦ Arthur Compton διακρίνοντες ἓνα
βαθὴν ἐπιστήμονα, πού ἐπέτυχε νὰ συνδυ-
ᾶσῃ κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὴν μεγά-
λην ἐπιστημονικὴν ἐμβροίθειαν καὶ τὴν ἐξέ-
χουσαν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν μόρφωσιν.
Ὁ φυσικὸς οὗτος ἀποτελεῖ ἀπτόν παράδει-
γμα, σύγχρονον, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ ὅτι ἡ
ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ ἡ πίστις καὶ ἐνα-
σχόλησις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἔρευναν
καὶ σπουδὴν τῶν αἰωνίων ἀξιών, δύνανται
νὰ συνυπάρχουν καὶ νὰ συνεργάζονται κα-
τὰ τὸν ἁρμονικώτερον τρόπον, χωρὶς ἑκα-
τέρω τούτων νὰ ὑφίσταται μείωσις ἢ βλά-
θην τινά. Ὁ καθηγητὴς Compton, χωρὶς
νὰ παύῃ ἐπὶ στιγμὴν τὰς ἐπιστημονικὰς αὐ-
τοῦ ἐνασχολήσεις καὶ ἐρεύνας, εὐρίσκει τὸν
χρόνον διὰ νὰ σημετεχῆ ἐνεργῶς εἰς κάθε
πνευματικὴν καὶ θρησκευτικὴν κίνησιν, ἡ
ὅποια ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐμπέδωσιν μιᾶς τά-
ξεως πραγμάτων ἐν τῷ κόσμῳ, μὲ βάσιν
τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς Χριστιανικῆς
κοσμοθεωρίας.

II

Ὁ διεθνὴς ἐπιστημονικὸς καὶ ἡμερησί-
ος τύπος πολλάκις ἠσχολήθη μὲ τὴν προσω-
πικότητα τοῦ διασημοῦ ἀμερικανοῦ φυσι-
κοῦ, λαμβάνων ἀφορμὴν ἀπὸ τὰς διαλέξεις
τὰς ὁποίας δίδει συχνὰ ἐνώπιον πικνοτά-
του πάντοτε ἀκροατηρίου. Ἀπὸ τὰς διαλέ-
ξεις αὐτὰς θὰ ἀναφέρωμεν ἐν περιλήψει
δύο, τὰς ὁποίας ἔκαμε κατὰ τὰ δύο τελευ-
ταῖα ἔτη καὶ αἱ ὁποῖαι φανεροῦν σαφῶς
τὸν Arthur Compton ὡς ἄνθρωπον.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἑβδομαδιαίων
ἐορτῶν πού ἔγιναν τὸν Μάϊον τοῦ 1939 ἐπὶ
τῇ ἐνάρξει τῆς λειτουργίας ἐνὸς μεγάλου
Ἀστεροσκοπεῖου, τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου Mc
Donald, πού ἐκτίσθη εἰς τὸ ὄρος Locke
τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς,
ὠμίλησαν διάσημοι ἀστρονόμοι καὶ φυσικοὶ
τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης, μεταξὺ
δὲ αὐτῶν συγκατελέγετο καὶ ὁ Compton,

ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τὸ θέμα: «The First of
the Sciences» (*).

Ἀφοῦ ἐτόνισε τὴν μορφωτικὴν ἀξίαν
τῆς Ἀστρονομίας, παρετήρησεν ὅτι διὰ
τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου,
προσπαρασκευάζομεν τὴν κα-
ταστροφὴν, ἂν δὲν δυνηθῶ-
μεν νὰ ἀναπτύξωμεν ἀνάλο-
γον πνευματικὸν πολιτισμόν.
«Ἡ Ἀστρονομία, εἶπεν ὁ ὁμιλητής, δὲν ἔχει
πολλὰς ὑλικὰς ἐφαρμογὰς, ἀλλὰ βοηθεῖ τὸν
ἄνθρωπον διὰ νὰ δημιουργήσῃ μίαν ὑγιᾶ
κοσμοθεωρίαν καὶ νὰ κατανοήσῃ τὴν διαφο-
ρὰν ἡ ὁποία ὑφίσταται μεταξὺ τῆς ὑλικῆς
καὶ πνευματικῆς ἀπόψεως τῆς ζωῆς». Καὶ
διὰ νὰ σημειωθῇ πραγματικὴ πρόοδος,
προσέθεσεν ὁ Compton, πρέπει νὰ στρα-
φῶμεν πρὸς τὴν θρησκείαν.

«Ἐγώ εἰμι τῆς γνώμης», εἶπεν, «ὅτι, ὅταν
ὀρθῶς ἐρευνῶμεν τὰ πράγματα, εὐρίσκο-
μεν εἰς τὴν θρησκείαν τὴν μεγαλυτέραν
μας ἐλπίδα πρὸς ἐπιτυχίαν. Εἰς τὴν ἐποχὴν
αὐτὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι εἰς
ὄλον τὸν κόσμον προσπαθοῦν νὰ διαμορ-
φώσουν μίαν κοσμοθεωρίαν, μὲ τὴν ὁποίαν
θὰ ἠμποροῦσιν νὰ ζήσουν, εἶναι χαρακτη-
ριστικὸν διὰ τοὺς ἐπιστήμονας, ὅτι οὐ-
τοι ἐπιστρέφουν μὲ ἐμπιστο-
σύνην εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς
θρησκείας».

Καὶ εἰς μίαν στιγμὴν τοῦ λόγου του,
κατὰ τὴν ὁποίαν μὲ ὑπερηφάνειαν ἀνέφερε
τὰς ἐπιτυχίας τῆς Μηχανικῆς καὶ Τεχνικῆς
πού συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ παρουσιασθῇ τὸ
πλουσιώτατον εἰς τέλεια ἀστρονομικὰ ὄργανα
νὰ Ἀστεροσκοπεῖον Mc Donald, μὲ με-
γάλῃν μελαγχολίαν ἀνεμνήσθη τῶν τρομε-
ρῶν συνεπειῶν τὰς ὁποίας θὰ εἶχεν ὁ ἀκή-
ρυκτος τότε ἀκόμη σημερινὸς πόλεμος. Εἰς
τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πολέμου, εἶπε, προστρέ-
χον ἡ Μηχανικὴ καὶ ἡ Τεχνικὴ, αἱ ὁποῖαι
«σήμερον μᾶς παρουσιάζουν τὰ εἰρηνικώ-
τατα αὐτὰ ἀστρονομικὰ ὄργανα πού τίθεν-
ται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἐπιστήμης»!

III

Ἡ δευτέρα ὁμιλία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Com-

(*). Πρβλ. Popular Astronomy, Boston,
March and August 1939. Περίληψις ἐδημο-
σιεύθη καὶ εἰς τὰς «Ἀκτίνας» 1939 σ. 326-327.

πτον εις τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ ἐκκλωφόρησεν αὐτὴν εις ἰδιαιτέρον τεύχος(**). Ἐν ἀρχῇ, μεταξὺ ἄλλων, ἐτόνισεν ὁ ὁμιλητῆς, ὅτι «διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν ὅτι, ἂν ἡ ἐπιστήμη ἐριμνευθῆ καταλλήλως, εἶναι δυνατόν νὰ δώσῃ ἠθικὰ συμπεράσματα παραπλήσια καὶ παρᾶλληλα πρὸς τὰ διδασκθέντα ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν μορφῶν τῆς θρησκείας. Ἡ γλῶσσα καὶ ὁ τρόπος τῆς σκέψεως δυνατόν νὰ διαφέρουν, ἀλλ' ἡ σχέσις τῶν συμπερασμάτων καὶ τῶν δύο εἶναι πλησιεστάτη».

Ἄναφερόμενος εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐφαρμογῆς τῆς θρησκείας εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν, εἶπεν, ὅτι μόνον ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐπιφέρῃ συνεννόησιν μεταξὺ τῶν λαῶν. Καὶ ἡ ἀποψις αὐτῆ, ἐτόνισεν, «εἶναι κοινὴ εἰς ὅλους ὅσοι παραδέχονται ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι τέκνα Θεοῦ. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ κεντρικὸν θέμα τοῦ Χριστιανισμοῦ».

Κατὰ τὸν Compton, ἡ ὑπαρξις τοῦ Θεοῦ εἶναι τόσον φανερά καὶ ἀναμφισβήτητος, ὥστε νὰ ἀποτελῆ καὶ ἐπιστημονικὴν ἀνάγκην διὰ τὸν ἄνθρωπον. «Ἡ περὶ Θεοῦ ἐκδοχὴ μᾶς δίδει λογικωτέραν ἐριμνεῖαν περὶ τοῦ κόσμου ἀπὸ κάθε ἄλλης ὑπόθεσιν», ἐτόνισεν ὁ ὁμιλητῆς. Καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπανέλαβε τὴν ὁμολογίαν τοῦ Νεύτωνος, ὁ ὁποῖος, εἰς τὸ ἔργον του: «Principia», ἔγραφε τὰ ἐξῆς: «Τὸ Σύμπαν ὑπάρχει. Διὰ τῆς ὑπάρξεως ταύτης παρουσιάζεται ὡς γεγονός θαναμαστόν, τὸ ὁποῖον προϋποθέτει μίαν Ἄπειρον Δύναμιν μέσα εἰς αὐτό. Μίαν Ὀλότητα μεγαλυτέραν οἰουδήποτε μέρους. Μίαν Ἐνότητα διατηροῦσαν καὶ συνθέτουσαν ὅλους τοὺς κόσμους εἰς ἓνα. Τὸ θαῦμα δὲν συνίσταται εἰς τὴν ἔλλειψιν συνδετικῶν κρίκων ἀπὸ αἰτίου εἰς αἶτιον, ἀλλ' εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπαρξιν τῆς ἀλύσεως τῶν φαινομένων. Αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ ἀπόρητον μυστήριον, τὸ ἀ-

διαμφισβήτητον θαῦμα πού γνωρίζομεν, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀνάγει εἰς τὰς ἰδιότητας τοῦ Θεοῦ».

Ἐπὶ πλέον ὁ καθηγητῆς Arthur Compton προχωρῶν ἔτι περαιτέρω εἰς τὴν διερευνῆσιν τοῦ μυστηρίου πού κρύπτει ὁ πνευματικὸς κόσμος, βεβαίωσεν ὅτι δι' αὐτὴν ταύτην τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν πραγματικὴν συνοχὴν τοῦ κόσμου, πρέπει νὰ θεωρῶμεν ἑαυτοὺς ὡς συνεργάτας τοῦ Θεοῦ. Πρέπει, εἶπε, νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄφειμας τὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅτι «Θεοῦ ἔσμεν συνεργοί». Εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις τοῦ βίου μας, εἴτε ὅταν προσπαθῶμεν νὰ μετατρέψωμεν τὰ κατώτερα ἔνστικτα πού ὑπάρχουν μέσα μας εἰς εὐγενεῖς ἐκδηλώσεις ἀληθοῦς ἀνωτερότητος, εἴτε ὅταν ἐργαζώμεθα διὰ τὴν ἐπιζωότησιν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης μεταξὺ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν, εἴτε ὅταν μελετῶμεν τὴν περιβάλλουσαν ἡμᾶς φυσικὴν Δημιουργίαν, πρέπει νὰ ἔχωμεν κατὰ νοῦν ὅτι «Θεοῦ ἔσμεν συνεργοί».

Καὶ ἐτελείωσε τὴν ὁμιλίαν του μὲ τὴν ἀκόλουθον περικοπήν: «Ἄς εἴμεθα ὅμως εὐπειθεῖς εἰς τὸν Δημιουργόν μας. Καὶ Αὐτὸς πού μᾶς προσέδωκε τὴν ἱκανότητα, τὴν εὐκαιρίαν καὶ τὴν εὐθύνην νὰ διαπλάσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ τὸν κόσμον μας μὲ βάσιν καὶ τέλος τὴν τελειότητα, Αὐτὸς ἀναμφισβόλως θὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ ἵνα ἐργαζώμεθα ὁλοψύχως μετ' Αὐτοῦ, ἀποβλέποντες πρὸς τὸν μέγαν τῆς τελειότητος σκοπόν».

Νὰ εἶναι ἀρὰ γε ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν ἡμεῖς τίποτε εἰς ὅσα μετὰ τούτης πειθοῦς καὶ παρησιαίας ἀπὸ ἐπισήμων βηματῶν τονίζει συχνὰ ὁ καθηγητῆς Arthur Compton; Εἶναι τόσον τὸ ἐπιστημονικόν του κύρος καὶ τοιαύτη ἡ θέσις του μεταξὺ τῶν κορυφαίων φυσικῶν τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, ὥστε οἰαδήποτε εὐμενῆς κρίσις ἐκ μέρους ἡμῶν εἰς τὴν σύντομον ταύτην βιογραφίαν τοῦ κορυφαίου τούτου ἐπιστήμονος καὶ ἀνωτέρου ἀνθρώπου νὰ εἶναι ἐντελῶς περιττή.

(**) Τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς διαλέξεως ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Θ. Κοκκινάκη ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ θρησκεία ἐνὸς ἐπιστήμονος» Νέο Ὑόρκη 1940.

Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΣ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

Είναι γνωστόν ότι τὰ πράσινα φυτά, διά τήν διατροφήν των ἔχουν ἀνάγκην ὠρισμένων ἀνοργάνων οὐσιῶν. Τὰς οὐσίας αὐτάς παραλαμβάνουν, ἀφ' ἑνός μὲν ὑπό μορφήν ἀλάτων ἐν ὕδατι διαλελυμένων διά τῶν ριζῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπό μορφήν ἀερίων ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος διά τῶν στοματιῶν τῶν φύλλων καὶ τῶν φακιδίων τῶν κλάδων.

Τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ στραφῇ ἡ προσοχὴ μας εἶναι ὅτι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ζῶα, τὰ ὅποια τρέφονται μὲ ἐτοίμους ἤδη ὀργανικὰς οὐσίας, τὰ φυτὰ μόνον ἀνοργάνους οὐσίας χρησιμοποιοῦν πρὸς διατροφήν των.

Αἱ γινόμεναι χημικαὶ ἀναλύσεις καὶ αἱ συνθετικαὶ θρεπτικαὶ διαλύσεις, ἀπέδειξαν ὅτι τὰ φυτὰ διὰ νὰ διατηρηθοῦν ἐν τῇ ζωῇ, ἔχουν ἀπαραιτήτως ἀνάγκην, τῶν ἐξῆς στοιχείων: ἀνθρακος, ὀξυγόνου, ὕδρογόνου, ἀζώτου, θείου, φωσφόρου, καλίου, ἀσβεστίου, μαγνησίου καὶ σιδήρου.

Ἐκ τούτων: τὸν μὲν ἄνθρακα παραλαμβάνουν ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ διοξειδίου τοῦ ἀνθρακος, τὸ ὀξυγόνον δὲ εἴτε ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας ὡς στοιχείου ἀπλοῦν, εἴτε ἐκ τοῦ ἐδάφους ἐν ἑνώσει μετ' ἄλλων σωμάτων ὑπὸ μορφήν ὕδατος καὶ διαφόρων ἀλάτων. Τὰ λοιπὰ πάντα παραλαμβάνουν ἐκ τοῦ ἐδάφους ὑπὸ μορφήν ἀλάτων ἀνοργάνων ἐν ὕδατι διαλελυμένων. Ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα εὐρίσκονται εἰς τὸ ἔδαφος ἔτοιμα, συνεχῶς καὶ ἀκαταπαύστως παρασκευαζόμενα ὑπὸ τῶν βιοχημικῶν κυρίως τοῦ ἐδάφους παραγόντων.

Τὰ ἀνόργανα ἄλατα, διαλελυμένα ἐν ὕδατι, ἀπορροφῶνται διά τῶν ριζῶν καὶ ἀνέρχονται διά οὐστημάτων σωληθῶν, τῶν ἀγγειωδῶν δεσμίδων, μέχρι τῶν φύλλων ὅπου, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, ὁ ἄνθραξ τοῦ διοξειδίου τοῦ ἀνθρακος, ἐνούμενος μετὰ τοῦ ὕδατος, σχηματίζει ὕδατάνθρακα κατ' ἀρχάς, οἷτινες περαιτέρω συνδυάζονται μετὰ τῶν ἐκ τῶν ριζῶν ἀνοργάνων ἀλάτων, πρὸς σχηματισμὸν τῶν λευκωμάτων.

Τὸ διοξείδιον τοῦ ἀνθρακος, παρέχεται εἰς μικρὰν ποσότητα διά τὰ φυτὰ. Διότι ἡ μόνη πηγὴ ἐξ ἧς τὸ φυτὸν ἀντλεῖ τοῦτο, ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀήρ, περιέχει μόλις $\frac{4}{100}$ ἐκ τούτου καὶ ἡ συνολικὴ αὐτοῦ πο-

σότης ὑπολογίζεται εἰς 2000-3000 δισεκατομμύρια χιλιόγραμμα, ποσὸν τὸ ὁποῖον μόλις ἐξαρκεῖ διά τὴν διατήρησιν ἐν ζωῇ, πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς πρασίνων φυτῶν ἐπὶ 60 μόνον ἔτη.

Κατὰ ταῦτα, αἱ μικραὶ ποσότητες τοῦ διοξειδίου τοῦ ἀνθρακος καὶ τινων ἐκ τῶν λοιπῶν στοιχείων, θὰ ἦτο φυσικὸν νὰ μᾶς ἐμβάλουν εἰς φόβους σοθαροῦς. Διότι, ἐξαντλουμένον ποτὲ τούτων, πᾶσα βλάστησις ἐπὶ τῆς γῆς θὰ ἔπαυε, καταδικάζουσα εἰς θάνατον πάντα τὰ φυτοφάγα ζῶα, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ τὰ ἐκ τούτων τρεφόμενα σαρκοφάγα καὶ ὀκλόκληρος ἡ γῆ θὰ μετεβάλλετο οὕτω εἰς ἀπέραντον νεκροταφεῖον.

Ἄλλὰ καὶ τὰ ἀφρονώτερον πως ἐν τῇ φύσει ἀπαντῶμενα στοιχεῖα θὰ ἐξηντιλοῦντο κάποτε, ἐάν, καταναλισκομένων τούτων συνεχῶς πρὸς παρασκευὴν ζώσης ὕλης, δὲν ὑπῆρχεν ἐκ παραλλήλου ἡ δυνατότης τῆς ἀλλοθεν ἀνανεώσεως αὐτῶν, μὲ ἀναπόφευκτον ἀποτέλεσμα πάλιν, τὸν θάνατον πάντων τῶν ἐπὶ γῆς διαβιούντων ὀργανισμῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λοιπὸν βλέπομεν ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ὑπάρχη τρόπος, διά τοῦ ὁποῖου τὰ διάφορα στοιχεῖα νὰ ἐπανέρχονται εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν κατάστασιν δηλαδὴ τὴν τῶν ἀνοργάνων ἀλάτων, ἅτινα καὶ μόνον ἀπορροφῶνται ὑπὸ τῶν πρασίνων φυτῶν, ἢ νὰ ἀποδίδωνται, προκειμένου περὶ τοῦ ἀνθρακος, ὑπὸ μορφήν διοξειδίου τοῦ ἀνθρακος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐκ τῶν ὄν σὺκ ἀνευ διὰ τὴν ἐν τῇ ζωῇ διατήρησιν τῶν φυτῶν τούτων.

ΔΙΑΡΚΗΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΣ ΤΩΝ ΤΡΟΦΩΝ

Τὸν τρόπον δι' οὗ ἐπιτυγχάνονται ταῦτα ἐρχόμεθα ἤδη νὰ ἐκθέσωμεν κατὰ τὸ δυνατὸν συντομῶς.

Αἱ τροφαὶ χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν ζῶων ὀργανισμῶν συγχρόνως ὡς πηγαὶ «θρεπτικῶν στοιχείων» καὶ ὡς πηγαὶ ἐνεργείας. Θὰ ἐνομιζέτο, καὶ δικαίως, ὅτι τὸ διοξείδιον τοῦ ἀνθρακος, ἔσχατον προϊόν τῆς καύσεως τοῦ ἀνθρακος, εἶναι ἀνίκανον νὰ παράσχη ἐνέργειαν δηλ. νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς τροφή. Ἐν τούτοις ὑπάρχουν κύτταρα τὰ ὅποια χρησιμοποιοῦν τὸ διοξείδιον τοῦ ἀνθρακος ὡς πηγὴν ἀνθρακος. Διὰ νὰ καταθρῶσων ὅμως αὐτὸ πρέπει νὰ ἀντλήσουν τὴν ἀναγκασίαν πρὸς τοῦτο ἐνέργειαν ἐξ ἄλλης πηγῆς. Τὸ πλεῖστον

τῶν φυτῶν τὰ ὁποῖα προσλαμβάνουν τὸν ἀναγκαζοῦντα αὐτοῖς ἄνθρακα ἐκ τοῦ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, χρησιμοποιοῦν τὴν ἐνέργειαν φωτεινῶν τιῶν ἀκτίνων. Εἰς τὴν διὰ τοῦ τρόπου τούτου σύνθεσιν ὀργανικῶν ἐνώσεων δίδεται τὸ ὄνομα «φυτοσύνθεσις».

Ἐξαιρέσειν τοῦ γενικοῦ τούτου κανόνος ἀποτελοῦν μονοκυττάρια τινὰ φυτὰ, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦν πρὸς τοῦτο τὴν ὑπὸ τῶν διαφόρων ἀντιδράσεων τοῦ μεταβολισμοῦ ἐκλυομένην χημικὴν ἐνέργειαν. Εἰς τὴν περίπτωσην αὐτὴν ἔχομεν τὴν «χημοσύνθεσιν».

Τὰ κύτταρα τὰ ὁποῖα φωτοσυνθέτουν, περικλείουν μικρὰ σωματῖα ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος, τοὺς καλουμένους χλωροπλάστας, οἱ ὁποῖοι εἶναι διαποτισμένοι ὑπὸ χρωστικῆς πρασίνης οὐσίας, τῆς χλωροφύλλης, ἡ ὁποία καὶ προσδίδει εἰς τὰ φυτὰ τὸ πράσινόν των χρῶμα.

Αἱ φωτεινὰ ἀκτίνες δὲν δύνανται νὰ ἐξασκήσουν ἐπίδρασιν ἐπὶ οὐσίας ὅφ' ἧς δὲν ἀπορροφῶνται. Ἐν τούτοις ἀκτινοβολία τις δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τινος σώματος μὴ ἀπορροφῶντος αὐτῆν, ἔαν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ σώματος τούτου ὑπάρχῃ ἄλλο τὸ ὁποῖον νὰ τὴν ἀπορροφᾷ, καθιστῶν οὕτω εὐαίσθητον ἔναντι αὐτῆς καὶ τὸ πρῶτον. Γνωρίζομεν π.χ. ὅτι ὁ βρωμιούχος ἀργυρὸς τῆς φωτογραφικῆς πλακῶς ἀπορροφᾷ ἰσχυρῶς τὰς ἰώδεις καὶ κυανὰς ἀκτίνας τοῦ φάσματος, καθ' ὃν χρόνον τὰς ἐρυθρὰς ἐλάχιστα ἀπορροφᾷ. Ἐάν ὁμως ἐντὸς τῆς ζελατίνης καὶ κατὰ τὴν παρασκευὴν αὐτῆς προσθέσωμεν ἄλλας τι καυσιούχον, ἐπεὶδὴ ἡ οὐσία αὕτη ἀπορροφᾷ τὰς ἐρυθρὰς ἀκτίνας, μεταδίδει τὴν ἐνέργειάν των εἰς τὸν βρωμιούχον ἀργυρον, ὁ ὁποῖος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὐαισθητοποιεῖται ἔναντι καὶ τοῦ ἐρυθροῦ. Καὶ ἡ χλωροφύλλη κατατάσσεται μεταξὺ τῶν εὐαίσθητοποιῶν σωμάτων.

ΠΡΑΣΙΝΟΝ ΧΡΩΜΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΑΞ

Τὸ πράσινον χρῶμα τῶν φυτῶν εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητά μίγμα ποικιλοῦσῶν ἀναλογικῶν δύο χρωμάτων, πολὺ συγγενῶν ἀπὸ χημικῆς ἀπόψεως καὶ ἀπὸ ἀποψεως χημικῶν ἰδιοτήτων. Τὰ χρώματα αὐτὰ ἀπορροφῶν τὰς ἐρυθρὰς, πορτοκαλλιοχρῶς καὶ ἰώδεις ἀκτίνας τοῦ ὄρατου τμήματος τοῦ φάσματος, τὰς δὲ λοιπὰς (κιτρινας, κυανὰς, πρασίνας) ἐκπέμπουν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δίδει τὴν ἐξηγησιν καὶ τοῦ πρασίνου χρώματος τῶν φυτῶν (1).

Τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος μετὰ τῶν ἄλλων ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ἀέρι περιεχομένων ἀέριων διοξειδίων ἐντὸς τῶν φύλλων διὰ τῶν στοματιῶν αὐτῶν κυκλοφορεῖ ἐν-

τὸς τῶν μεσοκυττάρων πόρων τοῦ σπογγώδους παρεγγύματος τῶν φύλλων, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ διεισθύει ἐντὸς τῶν χλωροφυλλοῦχων κυττάρων. Τὸ πρωτόπλασμα τῶν χλωροπλαστῶν εὐαίσθητοποιεῖται διὰ τῆς χλωροφύλλης ἔναντι τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀπορροφωμένων ἀκτίνων τοῦ φάσματος. Χάρις εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τούτων παρεχομένην ἐνέργειαν, διασπᾶται τὸ μόριον τοῦ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος καὶ τὰ στοιχεῖα του χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν αὐτῶσι παρασκευῆν τῶν ὕδατανθράκων. Οἱ ὕδατανθρακες, ὡς π.χ. τὰ σάκχαρα, τὸ ἄμυλον κ. ἄ. περιέχουν περισσότερον ἄνθρακα καὶ ὀλιγώτερον ὀξυγόνον τοῦ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος ἐξ ὃδ προήλθον. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται τὸ ὅτι τὰ πράσινα φυτὰ ὑπὸ τῷ φῶς, καθ' ὃν χρόνον ἀπορροφῶν διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, ἀποδίδουν ὀξυγόνον καὶ συντελοῦν οὕτω εἰς τὴν ἀνακάθαρσιν τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ὁ ὁποῖος ἄλλως θὰ καθίστατο βαθμιαίως περιβάλλον ἀφυγκτικόν διὰ τοὺς ζωϊκοὺς ὀργανισμοὺς.

Ἀλλὰ καὶ ἡ διάσπασις τῶν παρασκευασθειῶν οὕτως οὐσίας εἰς τὰ ἐξ αὐτῶν συντεθέντων στοιχεῖα, παρουσιάζει ἀρκετὸν ἐνδιαφέρον. Ἐκάστη ἐξ αὐτῶν (σάκχαρα, ἄμυλον, λίπη κ. ἄ.) ὅταν παύσῃ νὰ ἀποτελῇ μέρος τοῦ ζῶντος κυττάρου, τιθεμένη ὑπὸ καταλλήλους διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διαφόρων μικροοργανισμῶν συνθήκας, προσβάλλεται ὑπὸ ἐνός ἢ καὶ περισσοτέρων ἐξ αὐτῶν. Οὕτω προκειμένου περὶ τῶν σακχαρῶν, οἱ σακχαρομύητες εἰς πολλὰ εἶδη καὶ ποικιλίας ἐλλείπει ἀφθονοῦ ἀερισμοῦ μετατρέπουν ταῦτα εἰς οἰνόπνευμα. Τὸ οἰνόπνευμα περαιτέρω μεταβάλλεται ὑπὸ ἀεροφιλῶν βακτηρίων εἰς ὀξικόν δξύ, τὸ ὁποῖον ὀξειδούμενον μετὰ τὴν σειρὰν του ὑπὸ τῶν αὐτῶν βακτηρίων μετατρέπεται εἰς ὕδωρ καὶ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, τὸ ὁποῖον ἀφίπταται. Ἄλλα βακτηρία δύνανται νὰ μετατρέψουν ἀπ' εὐθείας τὸ οἰνόπνευμα εἰς διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος καὶ ὕδωρ χωρὶς νὰ σταθοῦν εἰς τὸ ἐνδιάμεσον τοῦ ὀξεικοῦ ὀξέος στάδιον καὶ ἄλλοι τέλος μύκητες ὡς ὁ *Aspergillus spiger*, ἢ *Eurotioris* sp. κλπ. δύνανται, ἐν εὐρείᾳ μετὰ τοῦ ἀέρος ἐπαφῇ νὰ καταναλώσουν τὰ σάκχαρα μετατρέποντες ταῦτα ἀπ' εὐθείας εἰς διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος καὶ ὕδωρ, κατὰ τὴν χημικὴν ἐξίσωσιν: $C_nH_{2m}Om + nO_2 = nCO_2 + mH_2O(2)$.

ΤΟ ΑΖΩΤΟΝ ΚΑΙ Η ΖΩΗ

Ἐνδιαφέρουσα θὰ ἦτο καὶ ἡ παρακολούθησις τοῦ κύκλου τῶν ὁποίων διατρέχει ἐπὶ

(2) Ed. Russell Les conditions du sol et la croissance des plantes. Traduit de l'Anglais sur la 4e édition par G. Matisse Paris, p. 222.

(1) J. Magrou, La vie du sol. Paris 1929 p. 46.

τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς τὸ ἀζώτον, τὸ ὁποῖον μετὰ τῶν ἀνθρακός, ὀξυγόνου καὶ ὕδρογόνου κυρίως ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιοτέραν ὁμάδα τῶν συστατικῶν τῆς ζωῆς ὕλης, τῶν πρωτεϊνῶν (π.χ. τῶν λευκωμάτων).

Τὰ φυτὰ χρησιμοποιοῦν ὡς ἀζωτούχους τροφὰς ἀνοργάνους ἐνώσεις ἀνωθέσεως ἐλάχιστα πολυπλόκου, ἀμμωνιακὰ καὶ νιτρικὰ ἄλατα, αἵτινες εὐρίσκονται ἐν διαλύσει ἐντὸς τοῦ ἐν τῷ ἐδάφει ὕδατος. Τὰ ἄλατα ταῦτα μετὰ τοῦ διαλύτου αὐτῶν διεισδύουν ἐντὸς τῶν ριζῶν τῶν φυτῶν διὰ τῶν λεπτῶν ἐκ κυτταρίνης μεμβρανῶν τῶν ριζῶν τριχιδίων.

Μετὰ τὴν ἀπορρόφησιν τοῦ ἀζώτου, τὰ φυτὰ ἐνώνουν τούτο μετ' ἄλλων στοιχείων τὰ ὁποῖα λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς ζωῆς ὕλης, καὶ παρασκευάζουν τὰς πρωτεΐνας, οὐσίας κολλοειδεῖς λίαν πολυπλόκου, αἵτινες ἀντιπροσωπεύουν τὰ οὐσιώδη συστατικὰ τοῦ ζῶτος πρωτοπλασματος. Δὲν τίθεται ἐν ἀμφιβολίᾳ ὅτι καὶ ἐδῶ ἀκόμη ἡ ἐνέργεια τοῦ φωτός παίζει σπουδαῖον ρόλον.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ ὁμως εἰς τὰ στάδια τῆς συνθέσεως τῶν πρωτεϊνῶν, οὐδὲν γνωρίζομεν διὰ τοῦτο καὶ καταφεύγομεν πάλιν εἰς διαφόρους ὑποθέσεις. Ἡ πλεονεχία μεταξὺ αὐτῶν εἶναι ἡ διαθλέπουσα εἰς τὸ ὕδροκυάνιον τὴν πρώτην βαθμίδα τῆς συνθέσεως τῶν ἀζωτούχων ὀργανικῶν ἐνώσεων.

Τὰ φυτοφάγα ζῶα τρέφονται διὰ τῶν φυτῶν, τὰ δὲ σαρκοφάγα καταβροχθίζουν τὰ φυτοφάγα. Εἰς τὰς τροφὰς τῶν αὐτῶν τὰ ζῶα εὐρίσκουν τὸ ἀζώτον ὑπὸ μορφῆν κατεργασμένων πρωτεϊνικῶν οὐσιῶν. Δὲν τὰς ἀφομοιώνουν ὁμως ὅπως ἔχουν. Διὰ τὴν πεπτικὴν ὑγρῶν διασποῦν αὐτὰς εἰς μῦρια διαρκῶς ἀπλοῦστερα διὰ τῶν ὁποίων ἀνασυνθέτουν τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀζωτούχων ὀργανικὴν οὐσίαν. Ἐνεργοῦν πρόπον τινὰ ὡς ὁ ἐργάτης ὁ ὁποῖος διὰ τὰ κατασκευάζει οἰκίαν, θραυεῖ προηγουμένης τὸ πέτρωμα τοῦ λατομείου εἰς μικρὰ πεμάχια, διὰ τὰ καὶ χρησιμοποίησιν ἔπειτα εἰς τὴν οἰκοδομὴν σύμφωνα μετ' τὸ σχέδιον τὸ ὁποῖον ἔχει ὑπ' ὄψει του. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης ἐξεταζομένη ἡ δι' ἀζώτου θρέμει τῶν ζῶων, οὐδεμία οὐσιώδη διαφορὰν παρουσιάζει πρὸς ἐκείνην τῶν φυτῶν.

Τὸ ἀζώτον οὕτως ἀπὸ τῆς καταστάσεως τοῦ ἄλατος, ἢ τοῦ στοιχείου ἀερίου ἀναχωρῶν, λαμβάνει μέρος εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν πολυπλοκωτέρων ἐνώσεων τῆς ζωῆς ὕλης. Εἶναι πρόδηλον ὅτι τὸ ἀζώτον τοῦτο πρέπει μετὰ τὸν θάνατον τῶν ὀργανισμῶν οἱ ὁποῖοι τὸ ἐχρησιμοποίησαν νὰ ἐλευθερωθῇ ἐκ τῶν ἐνώσεων τῶν ὁποίων τοῦτο ἀπετέλεσε μέρος καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ κατάστασιν διὰ τὰ καταστῆ

δυνατὴ ἢ ἐκ νέου χρησιμοποίησιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ζώντων ὀργανισμῶν.

Πράγματι μετὰ τὸν θάνατον τῶν κυττάρων, αἱ πρωτεϊνικαὶ οὐσίαι τῶν πωμάτων ἀρχίζουσιν νὰ ἀποσυντίθενται. Ἡ πρόδος τῆς ἀποσυνθέσεως ἀντιστοιχεῖ εἰς διαρκῆ διάσπασιν τῶν πρωτεϊνῶν. Ὁ Παστέρ ἔδειξεν ὅτι αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν μικροβίων, ἐν ἀπουσίᾳ τῶν ὁποίων οὐδεμία ἀποσύνθεσις συντελεῖται.

ΑΠΟΣΥΝΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΒΙΑ

Ἡ αἰτία ὁμως τῶν μετασχηματισμῶν τούτων παρέμενε μέχρι πρό ὀλίγου μυστηρίουδης. Ὁ Παστέρ ἀπὸ τοῦ 1864 ἀπέδειξε αὐτοὺς εἰς τὰ μικροβία. Ἐχρημάζετο ἄρκτη τὴν γῆν διὰ νὰ ὑποστηριχθῇ μία τοιαύτη ὑπόθεσις. Πῶς νὰ ἀποδεχθῆ τις ὅτι τὰ ἐλάχιστα ταῦτα ὄντα, μόλις ὁρατὰ διὰ τοῦ μικροσκοπίου, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτελέσουν τοὺς κολοσσαίους τούτους μετασχηματισμοὺς ὅτινες μεταβάλλουν τὴν ὄψιν τῆς γῆς, καθιστῶντες γονίμους ἀγρούς τὰ ἀγονὰ ἐδάφη καὶ ἐξασφαλίζοντες διὰ μέσου τῶν αἰώνων τὴν συνέχειαν τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς γῆς; Ἄλλ' ὁ Παστέρ διὰ τὸν ἔρυσιν του ἐπὶ τῶν ζυμώσεων, εἶχε προπαρασκευασθῆ διὰ νὰ δεχθῆ τὰς ὄχι ὀλίγον παραδόξους ἀπόψεις ταύτας. Ἐγνώριζε μικροοργανισμοὺς ἱκανοὺς πρὸς ἐπιτέλειον ἔργων ἐξαιρετικὰ δυσαναλόγων πρὸς τὸ μέγεθος αὐτῶν. Εἶχεν ἀποδείξει ὅτι ὀλίγα κύτταρα σακχαρομύκητος μετέβαλλον εἰς οἶνον ὀλόκληρον «βαρέλι» γλεῦκος· ἀπέδειξε ἐπίσης ὅτι μικροσκοπικὸν ραβδίον ἐλάχιστον ἠδύνατο νὰ καταστρέφῃ «τὴν ἐπιβλητικὴν καὶ γιγαντιαίαν ζωὴν ἥτις ἐμψυχώνει ἓνα ἴππον ἢ βοῦν». Διὰ ταῦτα δὲν ἐδίστασε νὰ βεβαιώσῃ ὅτι αἱ μεταβολαὶ τῆς ἐν ἀποσυνθέσει ὀργανικῆς οὐσίας ὀφείλονται εἰς αἴτιον ὁμοίας φύσεως. Αἱ μετέπειτα ἐργασίαι ἄλλων ἐρευνητῶν ἤλθον νὰ ἐπιβεβαιώσουν πλήρως τὰ συμπεράσματά του ταῦτα.

Ἐάν ἐκτός τῶν ὡς ἄνω λάθωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν καταπληκτικὴν ταχύτητα μεθ' ἧς τὰ μικροβία πολλαπλασιάζονται ὅταν εὐρεθοῦν ὑπὸ καταλληλοῦς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν συνθήκας, δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἄρκετὰ σαφῆ ἰδέαν περὶ τοῦ πῶς ταῦτα καθίστανται ἱκανὰ πρὸς ἐπιτέλειον τῶν μετασχηματισμῶν τούτων εἰς τὸσον εὐρεῖαν κλίμακα. Ἀναφέρομεν πρὸς τοῦτο ὅτι ἀπὸ ἐν καὶ μόνον βακτηρίων εἶναι δυνατὸν ἐντὸς 24 ὥρῶν νὰ παραχθοῦν 140.740.000.000.000 ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἐάν ταχθοῦν εἰς ἀπλὴν γραμμὴν κατὰ τὴν ἔνωσιν τοῦ μήκους αὐτῶν (ὕπολογιζομένου εἰς 5 μικρὰ δηλ. χιλιοστά τοῦ χιλιοστοῦ τοῦ μέτρου) θὰ ἀποτελέσουν αἴλυσον δυναμένην νὰ περιβάλλῃ δέκα ἑπτὰ φορές τὴν γῆν κατὰ τὸν ἴσημερινόν αὐτῆς.

Τὸ ἔδαφος περικλείει ἀναριθμήτους ἀντιπροσώπους τοῦ πλείστου τῶν βοτανικῶν καὶ ζωολογικῶν ὁμάδων. Παρὰ τὰ ὑπὸ τὴν γῆν ζῶντα μικροσκοπικὰ φυτὰ (μικρόβια) (3) καὶ τὰ ὑπόγεια ὄργανα τῶν γνωστῶν εἰς ἄλλους μας φυτῶν, εὐρίσκομεν ὀρυκτικὰ ζῶα, σπονδυλιὰ, ἀρθροπόδα, μαλάκια, σκώληκας κλπ. Εἰς τὸν γεωπονικὸν πειραματικὸν σταθμὸν τοῦ Rothamsted ἐν Ἀγγλίᾳ παρετήρησαν ὅτι ἐπὶ ἑκτάσεως ἀγροῦ 4 περίπου στρεμμάτων ὑπῆρχον ἐντὸς τοῦ ἔδαφους περὶ τὰ 5.000.000.000 ἀσπονδύλων, ἐξ ὧν τὰ 2.470.000 ἔντομα.

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΜΙΚΡΟΒΙΩΝ

Λόγῳ τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ὁποῖον διεγείρει τὸ θέμα, ἐξήτησαν τὰ προσδιορίσουν τὴν πυκνότητα καὶ τοῦ μικροβιακοῦ πληθυσμοῦ ἐντὸς τῶν διαφόρων ἐδαφῶν. Οὕτως εὐρέθη ὅτι ἐν ἔδαφος πρέπει νὰ περιέχῃ τοὐλάχιστον 100.000.000 μικροοργανισμῶν εἰς ἓν γραμμάριον ξηροῦ χρώματος διὰ νὰ θεωρηθῇ γόνιμον. Κατὰ δὲ τὰς ἐρεῦνας τοῦ Miquel εἰς τὴν γῆν τῶν ὁδῶν τῶν Παρισίων ὁ ἀριθμὸς τῶν μικροβίων ἀνά γραμμάριον χρώματος κυμαίνεται μεταξύ 325.000.000. καὶ 2.000.000.000 !!

Τὸ βάρος τῶν εἰς ὄγκον ἔδαφους πάχους 25 ἑκατοστομέτρων καὶ 1000 τετραγωνικῶν μέτρων ἐπιφανείας (ἑνὸς στρέμματος) εὐρίσκομεν μικροοργανισμῶν ὑπολογίζεται εἰς 40 χιλιόγραμματα(4). ἔαν ληθῆ ὑπ' ὄψιν ἡ δυσμενεστάτη τῶν περιπτώσεων καθ' ἣν μόνον 100 ἑκατομμύρια μικροβίων ὑπάρχουν εἰς κάθε γραμμάριον ξηροῦ ἔδαφους.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν στοιχείων τούτων δυνατόν νὰ ὑπολογίσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν μικροβίων τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς στρῶμα ἔδαφους πάχους 25 cm. καὶ ἐπιφανείας 1000 τ.μ. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶναι ὁ 40.000.000.000.000.000, ὀλίγον ἀπέχων τῶν ἀστρονομικῶν τοιούτων, δυνατόν δὲ νὰ υπερβῆ κατὰ πολὺ αὐτοῦς, ἂν ληθῆ ὑπ' ὄψιν ὀλόκληρον τὸ πάχος τοῦ ἔδαφους ἐπὶ τοῦ ὁποῖου τὰ μικρόβια διαβίου καὶ ἀναχθῆ κατόπιν εἰς τὸ σύνολον τῆς γῆνης ἐπιφανείας ἐφ' ἧς ταῦτα συναντῶνται.

Ἐλπίζομεν ὅτι διὰ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντων ἐσχηματίσθη ἰδέα ἀρκετὰ σαφῆς ἐπὶ τοῦ ρόλου τῶν ὁποῖον τὰ πράσινα φυτὰ καὶ τὰ μικρόφυτα (μικρόβια) ἔχουν νὰ ἐπιτελέσουν ἐν τῇ φύσει. Ὑπὸ τῶν πρασί-

νων φυτῶν συντίθενται αἱ πρῶται ὀργανικαὶ οὐσίαι, αἱ ὁποῖαι περαιτέρω θὰ χρησιμεύσουν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ὡς τροφαὶ πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ζῶντων ὀργανισμῶν. Διὰ τῶν μὴ χλωροφυλλούχων δὲ μικροφύτων (μικροβίων) ἐπανέρχονται αὐταὶ εἰς κατάστασιν τοιαύτην ὡστε νὰ δύνασται νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἐκ νέου ὡς τροφή εἰς τὰ φυτὰ καὶ διὰ τούτων εἰς τὰ ζῶα. Ἡ ὕλη διατρέχει λοιπὸν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς κύκλους ἀκαταπαύστως. Τὰ ἀπλούστερα μόρια τὰ ὁποῖα συνιστοῦν τὰ ὀρυκτὰ μεταβάλλονται καταλλήλως συνενόμενα ἐντὸς τῶν σωμάτων τῶν ζῶντων ὀργανισμῶν εἰς ἐνώσεις ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πολυπλόκουσ' ἔπειτα διὰ σταθίων, πορείας ἀντιστροφῆς ἀποσυντίθενται ἐπιστρέφοντα εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν κατάστασιν.

Ἐάν εἰς καὶ μόνος ἐκ τῶν κρίκων τῆς ἀτέρμονος αὐτῆς ἀλύσου δι' ἓνα οἰονδήποτε λόγον λείψῃ, ὁ κύκλος θὰ διακοπῆ καὶ ἡ ἐπὶ τῆς γῆς ζωὴ δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ διατηρηθῆ περαιτέρω. Ἡ σύνθεσις τῆς ὀργανικῆς οὐσίας γίνεται, ὡς εἴπομεν, ὑπὸ τῶν πρασίνων φυτῶν ἢ ἀποσυνθέσις δὲ αὐτῆς, ἡ ὁποῖα ἀντιπροσωπεύει πολλοὺς τοιοῦτους κρίκους ἀπαραίτητους διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀλύσου, ἐπιτελεῖται κατὰ τὸ πλείστον χάρις εἰς τὴν δρᾶσιν τῶν ἀνευ χλωροφύλλης μικροφύτων τοῦ ἔδαφους, τὰ ὁποῖα οὕτω συντελοῦν μεγάλως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς διαίτησιν τῆς ζωῆς ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας.

Ἡ γῆ λοιπὸν ἡ φαινομένη νεκρὰ ἐκ πρώτης ὁψεως, ἐκτὸς τῶν συνήθων φυτῶν τὰ ὁποῖα ὑποθασιάζει, ἐγκλείει ἐπὶ πλεόν ζωὴν, σφύζουσαν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, μὲ δρᾶσιν τῆς ὁποίας τὴν σημασίαν οὐδέποτε θὰ ἐφανατάξομεθα, τῶν ἀποτελεσμάτων ἐν τούτοις τῆς ὁποίας, τῶν καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν ἀμέσως καὶ ἐμμέσως λίαν εὐεργετικῶς ἐπιδρῶντων, ἀπολαύομεν διαρκῶς.

Δὲν δυνατόν δὲ πάντα ταῦτα νὰ τελειώσωμεν χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῶμεν καὶ εἰς τὴν παρουσίαν περιπτώσιν τὴν πλήρη ἐνθουσιώδους θαυμασμοῦ ἀνακρίσιν τοῦ Δαβὶδ πρὸς τὸν Θεόν: «Ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομα Σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ!»

Τοῦτο δικαιολογεῖται, ἂν δὲν ἐπιβάλλεται, εἰς ἕνα ἐπιστήμονα, πολὺ περισσότερον, καὶ δι' ἡμέρον ὅποτε ἡ βαθύτερον χωροῦσα γνώσις τῆς περὶ ἡμᾶς φύσεως παραγομένη συνεχῶς, καταδεικνύει τὸ ὑπό φαινομενικῶς ἀπλᾶ ἢ ἀνευ σοβαρᾶς σημασίας πράγματα κρυπτόμενον μεγαλεῖον τῆς δημιουργίας καὶ ἀποκαλύπτει πτυχὰς τινὰς σχεδίου εἰς τὴν πραγμασίωσιν τοῦ ὁποῖου ἡ φύσις ὑπηρετεῖ, διὰ μέσων ἀπροσίτων μὲν εἰς τὴν ἀντίληψίν μας, δρῶντων ἐν τούτοις συνεχῶς καὶ ἀκαταπαύστως ἐνώπιον ἡμῶν.

(3) Ὑπὸ τὸ ὄνομα «μικρόβια» ἐννοῶμεν πάντα ὀργανισμὸν μὴ ὁρατὸν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ. Αἱ περισσότεραι κατηγορίαι τῶν μικροβίων ἀνήκουν εἰς τὸ φυτικόν, καὶ ὄχι εἰς τὸ ζωϊκόν βασιλεῖον.

(4) Δ. Κατακουζηνῶ. — Οἱ ἄνθρωποι βιολογικῶν παράγοντες τῶν ἐδαφῶν μας. Γεωργ. Δελτίον Ὑπουργ. Γεωργίας τῆς 27. Ἀθῆναι 1931.

ΒΑΠΤΙΣΤΗΣ

I

ὦ τῆς ἐρήμου ἐσὼ μονάκριβε,
σάν ποιὸ τραγοῦδι νὰ σοῦ ψάλω;
τὸ στόμα τῆς Ἀλήθειας σ' ἔκραξε
τῶν γεννητῶν τὸν πιὸ μεγάλο.

Ἄστρο ὀρθρινό! καθὼς ἐπρόβαλες
μέσ' στῆς ἀγῆς τ' ἀταλοθάμπη,
μᾶς προμηνᾶς τὸ ἀκτινοβόλημα
τοῦ Ἥλιου π' ἀνέσπερος θὰ λάμπη.

Φωνὴ πὺν κραῖζεις μέσ' στὴν ἔρημο
καὶ στὴν κοιλάδα τοῦ Ἰορδάνη,
εἶσαι γλυκὸ καὶ πρῶτο ἀνάκρουσμα
τῆς ἀπολύτρωσης πὺν φθάνει.

II

Στάθηκες πάντολμος κι' ἀτρόμητος
μέσα στοῦ Ἡρώδη τὸ παλάτι,
κι' ἀδέκαστη ἡ φωνὴ σου ἀντήχησεν
ἀπὸ 'να θεῖο παλμὸ γεμάτη.

Δὲ θὰ δειλιάσουν τὸν ἀδείλιαστο
καὶ χίλιοι θάνατοι καὶ χάροι.
Σκληρὰ τοῦ ἐλέγχου τὸ μαστίγωμα
χτυπᾷ τὸ ἁμαρτωλὸ ζευγάρι.

Ἄς σὲ παιδέψουν κι' ἄς ρουφήξουνε
σάν λύκοι τὸ αἷμα τῆς καρδιάς σου·
γιὰ τοῦ Κυρίου τ' ἅγιο θέλημα
ὅλα σάν τίποτα μπροστά σου.

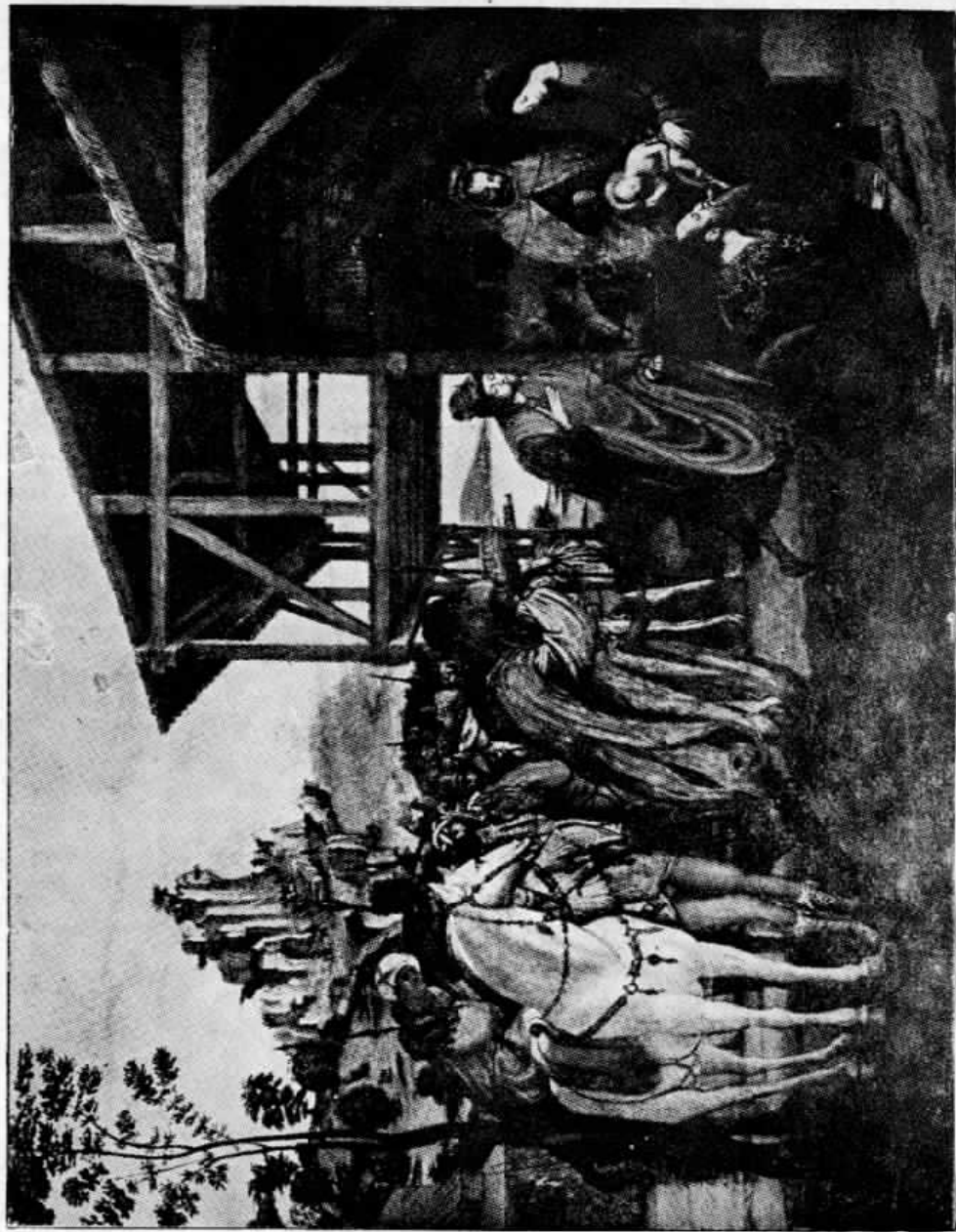
III

Κι' ὠρθώθη μπρὸς σου ὁ σπεκουλάτορας
κι' ἔσκυψες σάν τὸ ἄρνι στὸ θῦτη·
κι' οὐδὲ φοβήθηκε τὸ μαχαίρι του
π' ἄστραψε πάνω σου, ὦ προφήτη.

Τῆς Μαχαιροῦντος τὸ λιθόστρωτο
μὲ τ' ἅγιον αἷμα ἐπορφυρώθη·
καὶ τὸ κεφάλι σου τὸ πάντιμο
δῶρο στὴ μοιχαλίδα ἐδόθη.

Μὰ πάλι ἀνάπανσι δὲν εὔρισκε
στῆς ἁμαρτίας της τὸ μεθύσι:
νεκρὴ σου ἡ κεφαλὴ κι' ἐφώναζεν
«οὐκ ἔξεστί σοι!»

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

ERCOLE DE' ROBERTI PANEL:

Η ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΜΑΓΩΝ

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Απόψεις

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Στις 3 Ιανουαρίου του 1911 παρέδωσε το πνεύμα του στον Πλάστη ο μεγαλύτερος πεζογράφος της νεωτέρας Ελλάδος, ο Άλεξανδρος Παπαδιαμάντης. Σεμνά, καθώς σε όλη του τη ζωή, άθροισμα, γαλήνια, μακριά από του κόσμου την τύρφη και τις συμβατικές τιμές, εκεί τον άπομερο άγαπημένο του ησάκι, τη χιλιότραγουδημένη Σκιάθο, έκλεισε τὰ μάτια του στο φῶς του κόσμου τούτου, ο μεγάλος δραματιστής τῶν φωτεινῶν αὐλῶν κόσμων.

Συμπληρώνονται τώρα τριάντα χρόνια από τη μέρα του θανάτου του. Τὰ μεγάλα γεγονότα, οἱ ἐξαιρετικές ἱστορικές στιγμές του περνᾶει τὸ ἔθνος μας, ἔχουν ἀπορροφήσει, δίκαια καὶ σωστά, τὴν προσοχὴ ὄλων, κί' ἡ ἐπέτειος αὐτὴ δὲν εἶναι βέβαια δυνατὸ ν' ἀπασχολήσῃ ὅσο θ' ἄξιζε τὸν πνευματικὸ κόσμον τοῦ τόπου. Ἀλλὰ ἡ παράλειψις αὐτῆ—δικαιολογημένη πέρα γιὰ πέρα, ἐπαναλαμβάνω—δὲν πρόκειται, ἄλλως τε, νὰ ζημιώσῃ σὲ τίποτε. Πρῶτα-πρῶτα, στὴν ψυχὴ πού δὲν εἶχε κυνηγήσει ποτὲ τῶν ἀνθρώπων τὴ δόξα, στὴν ψυχὴ πού ποθοῦν ἀνὰ μὲν ὅσο τὸ δυνατὸ περισσότερο λησμονημένη ἀνάμεσα στοὺς ἀγαπημένους τῆς κύκλους τῶν μικρῶν καὶ τῶν ταπεινῶν, ἡ δημιουργία θορύβου γύρω τῆς δὲν εἶν' ἐκεῖνο πού πολὺ θὰ τὴν ἐχαροποιούσε. Εἶναι γνωστὸ ἄλλως τε, πῶς κί' ἡ ἀπόπειρα ν' ἀποδοθοῦν στὸν Παπαδιαμάντη τιμὴ κί' ὅσο ζῶσε, μιά μόνη ἀντίδρασις συνήνησε, μέσα στὶς χίλιες ἐπιδοκιμασίες: Τὴν ἀντίδρασι τῆς σεμνῆς του μετριοφροσύνης. Ἀπὸ τῆ φιλολογικῆ γιορτῆ πού ὄργάνωσε στὸν Παρνασσὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Παπαδιαμάντη ἡ πριγκίπισσα Μαρία, ὁ μόνος ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων πού δὲν θέλησε νὰ παραστῆ ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Παπαδιαμάντης!

Δὲν πρόκειται ὅμως κυρίως γι' αὐτὸ. Στὰ τελευταῖα, ἡ τιμὴ πρὸς τὴς ἀξίες καὶ πρὸς ἐκεῖνους πού τὴς ἀντιπροσωπεύουν, εἶναι πρωταρχικὸ αἶτημα γιὰ ἕνα λαὸ προχωρημένο, καὶ δὲν θὰ τὸν ἐμποδίσουν στὴν ἐκπλήρωσί τῆς οἱ ἐκδηλώσεις μετριοφροσύνης, πού εἶναι ἄλλως τε κοινὸ χαρακτη-

ριστικὸ τῶν ἀληθινὰ μεγάλων. Ἐκεῖνο προπάντων πού ἤθελα νὰ τονίσω, εἶναι τοῦτο. Ἄν γιὰ πολλές προσωπικότητες πού διακρίθηκαν κάπως στὰ γράμματα ἢ στὶς ἐπιστήμες, εἶναι κάτι τὸ ἀπαραίτητο μιά κάποια ἐπέτειος πού θὰ δώσῃ ἀφορμὴ νὰ γίνῃ λόγος γύρω ἀπὸ τ' ὄνομά τους, ὁ Παπαδιαμάντης ὅμως ἀνήκει στὶς μορφές ἐκείνες, πού τὸ κύρος κί' ἡ δόξα τους δὲν ἔχουν κἂν ἀνάγκη ἀπὸ τέτοιες εὐκαιρίες.

Εἶναι γεγονός, πῶς ὁ Παπαδιαμάντης μετὰ τὸ θάνατό του ἀπασχολήσῃ πολὺ περισσότερο τοὺς πνευματικὸς ἀνθρώπους τοῦ τόπου μας, παρ' ὅσον ὅταν ζῶσε. Ἀκόμη ὅμως πῶς σημαντικὴ εἶναι ἡ διαπίστωσις ὅτι ἡ κίνησις γύρω ἀπὸ τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη ἔχει ἐνταθῆ περισσότερο τὴν τελευταία δεκαετία, παίρνοντας ὀλοένα καὶ μεγαλύτερη ἔκτασι μετὰ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου.

Δὲν πρόκειται νὰ κάμω τώρα κριτικὴ τῶν ἐρευνῶν αὐτῶν. Ἐκεῖνο πού θέλω νὰ σημειώσω ξεχωριστὰ, εἶναι ὅτι, ὄλες οἱ μελέτες κί' οἱ κριτικές, συντομότερες ἢ ἐκτενέστερες, ἀπὸ τὸ ἄρθρον μέχρι τὸν τόμον, οἱ ἀφιερωμένες στὸν Παπαδιαμάντη, ἀπὸ ὅποιεςδήποτε κριτικὴς προϋποθέσεις κί' ἂν ξεκινᾶνε καὶ μ' ὅποιοδήποτε πρίσμα κί' ἂν τὸν μελετοῦν, ὄλες συναντῶνται σ' ἕνα σημεῖο καὶ σὲ μιά τάσι. Στὸ νὰ ὑψῶνουν ὀλοένα καὶ περισσότερο τὴ θέσι του μέσα στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία.

Καὶ πρέπει νὰ τονίσῃ κανεῖς, ὅτι στὴν περίπτωσι αὐτῆ τὰ συμπεράσματα τῆς ἐπίσημης ἄς ποῦμε κριτικῆς συναπαντιοῦνται μετὰ τὴν πεποίθησι τοῦ πλατιοῦ κοινού. Γι' αὐτὸ ὁ Παπαδιαμάντης ἐξακολουθεῖ πάντα νᾶναι ὁ προσφιλέως διηγηματογράφος, σὲ σημεῖο πού κάθε ἔκδοσις βιβλίων του νὰ ἐξαντλεῖται γρήγορα, καὶ νᾶναι σήμερα πολὺ αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη μιάς καινούργιας ἐκδόσεως ὄλων τῶν ἔργων του.

Ἔτσι ὁ Σκιαθίτης διηγηματογράφος ἔχει μπῆ στὴ γραμμὴ τῶν ἀνθρώπων, πού τὸ ἔργο τους ἀποτελεῖ κεφάλαιο γιὰ τὴν πνευματικὴ κληρονομία τοῦ τόπου. Πού ὅμως ὀφείλεται αὐτὸ; Μίλησαν πολλοὶ γιὰ πολλά. Ἄλλοι ἐτόνισαν τὴν ποιητικὴ διάθεσι τοῦ συγγραφέως. Ἄλλοι μίλησαν γιὰ τὸν «μεσογενικό» Παπαδιαμάντη. Ἄλλοι γιὰ τὴν ψυχολογικὴ του ἱκανότητα. Ὅλ' αὐτὰ, βέβαια, κάτι θέλουν νὰ ποῦν, μὰ δὲν εἶναι ἡ ἐξήγησις πού θὰ ἱκανοποιήσῃ. Πρέπει ν' ἀνατρέξῃ κανεῖς πῶς πέρα, πῶς βαθεία. Δὲν ζοῦν, δὲν ἀντέχουν, παρὰ μόνον τὰ ἔργα πού ἔχουν πραγματικὴ μέσα τους ζωὴ. Ἔργα συνταυτισμένα μετὰ τὴς αἰώνιες

κι' ἀκατάλυτες ἀλήθειες, κατέχουν πάντα τὸ σπέρμα τῆς διαρκείας. Ὑψώνονται πάνω ἀπ' τὸ χρόνο καὶ τὴ φθορά. Ξεπερνοῦν τὰ σύνορα τῆς γενιᾶς καὶ τῆς ἐποχῆς ὅπου πρωτοφανερώθηκαν. Καὶ τέτοιο εἶναι τὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἔργο ταυτισμένο μετὰ τὴν ἀλήθεια. Ἔργο τοῦ δὲν ἐνόμισε προσόν τὴν παραγνωρίσι τῆς χριστιανικῆς πραγματικότητος. Ὁ δημιουργὸς τοῦ ἔσκυψε μετὰ στοργὴν πάνω ἀπ' τὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας, τὴ μεγάλην ψυχὴ, ποὺ αἰσθάνεται καὶ σκέπτεται γνήσια καὶ καθαρά, γιατί βρίσκεται πῶς κοντὰ στίς διαγωγὴς πηγῆς τῆς. Εἶδε τὴν ψυχὴ αὐτῆ, μετὰ τὴ θρησκευτικότητά της, μὴ τὴν πίστιν της, τὴν πίστιν ἐκείνην ποὺ θαυματουργεῖ σήμερα καὶ τραβᾷ τὸ θαυμασμό καὶ τὰ ἐκπληκτικὰ βλέμματα τοῦ κόσμου.

Τὴν εἶδε ἔτσι ἀπὸ κοντὰ τὴ λαϊκὴ ἐλληνικὴ ψυχὴ, καὶ τὴν ἔνοιωσε. Τὴν ἔνοιωσε

βαθεῖα, πολὺ βαθεῖα, γιατί ἡ δική του ψυχὴ ἦταν ἀδελφὴ τῆς. Ἔτσι ἔπαυλε κι' ἡ δική του ψυχὴ. Τὸν ἴδιο ρυθμό, τοὺς ἴδιους πόθους εἶχε, τὴς ἴδιες συγκινήσεις. Καὶ τὴν ἴδια πίστι. Ὁ Παπαδιαμάντης ἐπίστευε. Ἦταν ὁ χριστιανὸς τῆς ἐποχῆς του. Εἶχε τὴν πίστι τὴν ἀβολὴ καὶ τὴν ἀγνή, τὴν ὀλοπρόθυμη, ἀλλὰ καὶ δημιουργικὴ. Τὴν πίστι ποὺ καταγάξει τὸ πνεῦμα, φτερόν τῆς ψυχῆ, ἀγνίζει τὴν συνειδήσι, δίνει νόημα στὴν ὑπαρξί καὶ παρέχει τὸ χαρμόσυνο συναίσθημα τῆς ὀλοκληρωμένης ἀτομικότητος καὶ τῆς πληρότητος τῆς ζωῆς.

Ἔνα μεγάλο κομμάτι ἀπὸ τὴν πίστιν αὐτὴν ἔχει μεταγγίσει καὶ μέσα στὸ ἔργο του ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ ζῆ ἕνα τέτοιο ἔργο;

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Νικ. Κ. Κακούρη, «*Ἡ Διδακτικὴ τῶν φυσιογνωσιατικῶν μαθημάτων*», Ἀθήναι 1940. Τὸ νέον τοῦτο βιβλίον τοῦ διευθυντοῦ τῆς Παιδαγ. Ἀκαδημίας Πειραιῶς κ. Ν. Κακούρη, γνωστοῦ εἰς τοὺς παιδαγωγικοὺς κύκλους καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν καὶ ἀξιολόγων μελετῶν του, ἀποτελεῖ μίαν θετικὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπὶ ὕγιων βάσεων ἑδραζομένης διδακτικῆς. Πρόκειται περὶ ἐργασίας, εἰς τὰς 164 σελίδας τῆς ποίας ὁ φιλόστονος συγγραφεὺς συνεκέντησε πολὺ τιμὸν ἀτομικὴν του πόνον, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν πείραν ἄλλων συναδέλφων του, ἡμετέρων καὶ ξένων, ὅπως δεκτικῶς καὶ ἡ ἐνδελεχῆς γνῶσις καὶ χρησιμοποίησις τῆς σχετικῆς πρὸς τὸ θέμα τῶν βιβλιογραφίας, ἐλληνικῆς καὶ ξένης. Τοιοῦτοτρόπος ἡ μελέτη αὐτὴ ἀποβαίνει ὁδηγὸς χρησιμώτατος εἰς τοὺς παιδαγωγούς μας, ἐνῶ συγχρόνως τὰ γενικώτερα πορίσματα καὶ τὸ ἐπαγωγὸν ἄπο δὲν καθιστοῦν τὸ βιβλίον, παρὰ τὴν εἰδικότητά του, ἀποσπασίσιμον καὶ εἰς μὴ εἰδικόν, ἀλλὰ μορφωμένον πάντως ἀναγνώστην. Ἰδιαίτερος πρῆπει, νομίζομεν, νὰ ἐξαρθῆ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ κ. Κακούρη τὴν τέχνην τῆς ἀγωγῆς θεωρεῖ θεῖαν τέχνην, ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν δημιουργίαν ἀνθρώπων τελείων καὶ κατὰ πάντα ἰκανῶν νὰ ἀντιμετωπίζον μετὰ θάρρους τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς. Ὅρθότατα δὲ τονίζει ἀπ' αὐτοῦ τοῦ προλόγου του, ὅτι, ἵνα ἡ τέχνη αὕτη ἀποφέρει πλουσίους τοὺς καρπούς της προϋποθέτει ὄχι μόνον ἔλλειον ἐπιστήμονα, ἀλλὰ καὶ ἐμπνευσμένον καλλιτέχνην παιδολογόν, μετὰ πάσας τὰς ἀρετὰς, διὰ τὸν χειρισμὸν τῆς ὄρωσιότητος καὶ θειοτάτης ταύτης ὑποθέσεως. Ὡς τοιοῦτος ὁ παιδαγωγὸς πρῆπει νὰ ἀνήκῃ ἐξ ὀλοκληρῶν εἰς τὸ ἔργον του, νὰ εἶναι δεξιώτατος ὀλοκοστροφὸς τῆς παιδικῆς ψυχῆς, μετὰ στοργὴν θαυμαστὴν ἐπιεξεργαζόμενος τὸ ἀνθρώπινον ἐγὼ, νὰ εἶναι ἐν ἐνὶ λόγῳ δοῦ-

λος τοῦ θεοῦ ἰδεώδους, τοῦ ὁποίου τὴν ἐκπλήρωσιν ἐπιδιώκει». Ἀ. Λαμπρ.

Johannes Kepler: «*Weltharmonik*». Μετάφρασις καὶ εἰσαγωγὴ ὑπὸ Max Caspar, München-Berlin 1939, σελ. 56+403.

Μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ Κεπλέρου «*Mysterium cosmographicum*» καὶ «*Astrologia nomia nova*» εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν, ἐξεδόθη καὶ τὸ τρίτον ἐκ τῶν σπουδαιότερων δημοσιευμάτων οὗτου, τὸ φέρων τὸν τίτλον: «*Harmonices Mundi*». Τὸ ἔργον τοῦτο παρουσιάζει ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον, καίτοι ἐγγράφη ὑπὸ τοῦ Kepler πρὸ 320 ἐτῶν. Ὁ συγγραφεὺς θέτει ὡς πρόβλημα τὴν ἔρευναν τῶν ἀρμονικῶν σχέσεων αἰ ὁποῖαι ὑφίστανται μετὰ τῶν νόμων τῶν οὐρανίων φαινομένων ἀπ' ἐνός καὶ τῶν κανόνων οἵτινες διέπουν τὴν θεωρίαν τῶν ἀριθμῶν ἀπ' ἑτέρου.

Εἰς πολλὰ κεφάλαια τοῦ ἔργου ὁ ἀναγνώστης θὰ ἴδῃ τὴν μαθηματικὴν ἰκανότητά τοῦ Κεπλέρου εἰς τὸ νὰ ἐπινοῇ σχέσεις καὶ ἰδιότητας μετὰ τῶν κινήσεων τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν κανονικῶν πολυγώνων ποὺ ἀποτελοῦν ἀντικείμενον σπουδῆς τῶν γεωμετρίων, ἀπὸ τοῦ Ἐδελείδου μέχρι τῶν συγχρόνων μαθηματικῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ μουσικὸς θὰ παρακολουθῆσθαι εἰς τὸ τρίτον βιβλίον τοῦ ἔργου ὅλας τὰς ἀρμονικὰς σχέσεις ποὺ παρουσιάζονται εἰς τὴν ἀκοουστιαν τῶν τόνων καὶ τῶν χορδῶν. Καὶ πληροφορεῖται κανεὶς ὅτι καὶ αὐτὰ τὸ πνευματικὰ δημιουργήματα τοῦ ἀνθρώπου ὑπόκεινται εἰς τὸν νόμον τῶν ἀρμονικῶν σχέσεων.

Ἐξ ἄλλου ὁ ἀστρονόμος θὰ μελετήσῃ εἰς τὸ πέμπτον βιβλίον τοῦ ἔργου ἐκτός τῶν ἄλλων, τὴν βαθυτέραν σημασίαν τοῦ τρίτου νόμου τοῦ Kepler ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὴν κίνησιν τῶν πλανητῶν. Διὰ τῆς συνεχοῦς κινήσεως τῶν μέσα εἰς τὸ διάστημα παράγον (κατὰ τὸν

Keppler) ἦχος ἀρμονικούς ἀπὸ τὴν μελέτην τῶν ὁποίων πολλὰ ἔχει νὰ κερδίῃ καὶ ὁ μουσικός. Εἰς τὸ τέταρτον βιβλίον ἀναφέρονται διάφορα ζητήματα ποῦ ἔχουν σχέσηιν μετὰ τὴν Ἀστρολογίαν, ἢ ὅποια δυστυχῶς καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν μας ἔχει τόσους ὀπαδοὺς καὶ ἀπὸ τοὺς θεωρουμένους μορφωμένους. Οἱ σημερινοὶ ἀστρολόγοι ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ Keppler εἶνε ὁ πατὴρ τῆς Ἀστρολογίας. Ἄλλ' ὁ καθηγητὴς A. Korff, ἀναλύων τὸ ὡς ἄνω βιβλίον τοῦ Keppler εἰς τὸ γνωστότατον περιοδικὸν «Astro-nomische Nachrichten» γράφει: «Πόσον ψευδὲς εἶναι, ὅταν οἱ ἀστρολόγοι τῆς σημερινῆς ἐποχῆς ἐπικαλοῦνται τὸν Keppler ὡς τὸν κυριώτερον ἐκ τῶν ὀπαδῶν τῆς, ἀποδεικνύεται πολὺ καλὰ ἐξ ὧων γράφει οὗτος εἰς τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τούτου».

Τέλος πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι τὸ «Harmonices mundi» ἔχει μέσα του μίαν ἀνωτέραν πνοὴν τὴν ὁποίαν εἶδεν ὁ Keppler εἰς ὅλα του τὰ δημοσιεύματα. Καὶ ἡ πνευματικὴ αὐτῆ πνοὴ κἀμνει τὸν καθηγητὴν Korff νὰ γράφῃ ὅτι «ὅπως εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ἔργα, ἔτσι καὶ εἰς τὰς «ἀρμονίας τοῦ κόσμου» παρουσιάζεται ἡ μεγάλη προσωπικότης τοῦ Keppler. Ἡ μεγάλη καὶ βαθεὶά του εὐσέβεια μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν ἕμνον πρὸς τὸν Θεὸν ποῦ ἀναγράφει ὁ Keppler ὅταν ἐτελείωνε τὸ ἔργον του τὸν Μάϊον τοῦ 1618».

Δ. Κ.

Εἰς ἓνα βιβλίον ἐξ 180 σελίδων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀντίλαλοι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δραμα» ὁ κ. E. A. Πετράκις, λαμβάνων ὡς ἀφετηρίαν μερικὰ σημεῖα τοῦ πάθους ὡς καὶ τῆς ἄλλης ζωῆς καὶ διδασκαλίας τοῦ Κυρίου, ἀναλύει χριστιανικὰς ἀληθείας ἐν σχέσει πρὸς τὴν σημερινὴν ἐκκλησιαστικὴν, κοινωνικὴν καὶ οἰκογενειακὴν κατάστασιν. Μὲ πολλὴν παρατηρητικότητα διακρίνει καὶ ἀναλύει ἀτελείας τῆς ἐποχῆς μας καὶ ὑποδεικνύει τὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν ὡς τὸ δραστικὸν μέσον τῆς ἀνορθώσεως. Σημειώνει δὲ τὴν ἀξιόλογον ἐπί-

δρασιν τοῦ χριστιανισμοῦ διὰ τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας, τὴν ἀνύψωσιν τῆς γυναικός, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς φιλανθρωπίας καὶ τὴν ἐξημέρωσιν τῶν ἡθῶν. Χαρακτηρίζει μὲν ὅλα αὐτὰ ὡς τεράστιον βῆμα προόδου, ἀλλ' ὁμολογεῖ—καὶ πολὺ ὀρθῶς—ὅτι πολλὰ ὑπολείπονται νὰ γίνων ἀκόμη. Καὶ διὰ νὰ γίνων αὐτὰ καλεῖ εἰς συνεργασίαν, ὅλους τοὺς ἄνθρώπους πάσης τάξεως καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως. Ἐν τέλει προσπαθεῖ νὰ καταδείξῃ παραστατικώτερον τοὺς πλουσίους καρποὺς τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ κινήσιν τοὺς συγχρόνους ἀνθρώπους εἰς μίμησιν τῶν πρώτων ἐκείνων ὑποδειγμάτων.

I. Θ. Κ.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

B. T ρ α λ λ ι α ν ὄ ν. Τὸ «Βόμβες καὶ Θρησκεία» εἶναι μιὰ ἀρκετὰ καλὴ ἐργασία. Μαρτυρεῖ ἀρκετὴν παρατηρητικότητά καὶ ψυχολογικὴν δεξιότητα. Ἡ κεντρικὴ του γραμμὴ πολὺ καλὴ, καὶ τὰ περιστοτικὰ διαλεγμένα μὲ ἐπιτυχίαν. Δὲν εἶναι ὅμως ἀκόμη δημοσιεύσιμο. Θὰ εἶχεν ἀνάγκην νέας ἐπεξεργασίας, πρὸς συντόμεισιν ὀρισμένων σημείων καὶ ἔξαρσιν ἄλλων ποῦ ἔχουν ἀνάγκην νὰ τονισθοῦν περισσότερο. Δ. Σ α λ α μ. Ἰ ω ἄ ν ν ι α. Τὸ «Πιστεύω Κύριε» ὡς ἰδέα καλόν. Χωλαίνει ὅμως τεχνικῶς. Προσέξτε λ. χ. τὴν πέμπτην στροφὴν: «Κολὴ τὸν πότισαν καὶ ὄξος, ἐπειδὴς ἦταν ἀγνός» ἕνος Ἀποστός, συγγνώμη τοῦ ζήτησε στὸ Σταυρό». Χριστιανόν. Τὰ καινούργια σας κάπως πρόχειρα γραμμένα. Τὸ προηγούμενον ἦταν ἐπιτυχέστερον. Ἡ κατάληξις τοῦ «Μακάριοι» ὠραία. Τὸ «καλοθεληταί» κάπως λαϊκωτέρας μορφῆς. Ἡ διεύθυνσις σας διορθώθη ὅπως γράφετε.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ "ΑΚΤΙΝΕΣ", ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ "ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ.

Συνδρομὴ ἑτησίαι:

Ἐσωτερικοῦ Δραχ. 30.

Ἐξωτερικοῦ Σελλ. 4 ἢ \$ 1.

Τιμὴ φύλλου Δραχ. 5.

Ἐπεύθυνος:

Σπ. I. Παμπούκης

Ἀχαρνῶν 11 β

Ἐπιστολαὶ καὶ ἐμβάσματα

κ. Γεώργιον Ἀλεξίου

ὁδὸς Καρύτση 14.

Ἀθῆναι.

Προϊστάμενος Τυπογραφείου

Δ. Παπακωνσταντίνου

Μαυρομηχάλη 176

Χειρόγραφα, δημοσιεύματα ἢ μὴ,
δὲν ἐπιστρέφονται.

Ἐπὶ τὸν τίτλον

"ΚΑΘΩΣ ΧΑΡΑΖΕΙ,,

ἐκυκλοφόρησαν εἰς ἓνα κομψὸν τεύχος, ὅλα τὰ διηγήματα τὰ ὁποῖα ἔχουν δημοσιευθῆ ἔως τώρα εἰς τὰς «Ἀκτῖνας».

Τιμὴ δραχ. 25

δεμένον δραχ. 40

Ταχ/κὰ ἔσωτερικοῦ δραχ. 9